VITT. EMANUEL

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
29 L
1 2

K h bh

Digitized by Google

9. 29. L. 2.

COMMENTARIA
In Epiſtolam Catholicam
D. IACOBI APOSTOLI,

OMNIBVS CHRISTI FIDELIBVS,
ac præcipuè Sacerdotibus, & verbi Diuini
Concionatoribus admodum vtilia,

AVCTORE
IOAN. ANDREA BRACCHO
Regienſi, Doctore Theologo.

Cum duplici, altero Quæſtionum emergentium, quæ ſumma breuitate, ac facilitate explicantur, altero rerum, & ſententiarum Indice.

Ad Illuſtriſs. & Reuerendiſs. D. D. Cardinalem Aſculanum.



BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PARMAE, Ex Typographia Eraſmi Viothi. M DC V.
Superiorum permiſſu.

Digitized by Google

In ſupraſcriptis Commentarijs à me viſis, & lectis nihil eſt contra fidem, vel bonos mores.

Io. Franciſcus Auanzinus Philoſophiæ, & Theologiæ Doctor.

Viſa atteſtatione Dom. Ioann. Franciſci Auanzini Doctoris ad hoc deputati, conceditur licentia imprimendi per me
F. Io. Mariam de Arrighis Inquiſitorem Generalem Parmæ, ac Burgi S. Donini.

Viſis atteſtationibus ſupraſcriptis tam D. Io. Franciſci Auanzini, quam R. P. Io. Mariæ de Arrighis Generalis Inquiſitoris huius Ciuitatis, & Diœceſis licentiam imprimendi concedimus Commentaria in Epiſtolam D. Iacobi Apoſtoli edita per R. Io. Andream Bracchum Regienſem Theologum.

Io. Philippus Bertolacius Vic. Gen. Parmenſis.

Digitized by Google

AMPLISSIMO CARDINALI ASCVLANO PATRONO COLENDISSIMO.

Io. Andreas Bracchus S.P.D.

QVONIAM *ab antiquis temporibus receptum eſt, vt ſine patrono nullus in publicum ſua ſcripta edat: Ego iampridem Cardinalis optime tibi deſtinaui primitias ingenij mei: Et nunc illuſtriſſimo tuo nomine propoſito, in manus eruditorum trado. Te autem vnum ſumma doctrina, ſummoq; iudicio præditum ex omnibus elegi, vt aliqua ex parte gratus humanitati, ac beneuolentiæ tuæ erga me reſponderem. Non enim me latet, dum Romæ eſſem, quanta benignitate, quanto amore ſis me proſequutus. Hoc igitur munuſculo beneficiorum tuorum me non planè immemorem omnes intelligent. Accipe*

Digitized by Google

itaque Cardinalis Illuſtriſſime, qua ſoles benignitate ſerui tui propenſam voluntatem, ſtudia, & ea, quæ poteſt offerre dona, eique faueto, vt in futurum & gratiora, & perfectiora largiatur ingenij, ac ſuæ erga te obſeruantiæ munera, ac teſtimonia. Vale Ampliſſime Patrone, & me tui ſtudioſiſſimum tuo patrocinio ſemper tuere. Parmæ. Idibus Ianuarij M DC V.

Digitized by Google

INDEX QVÆSTIONVM,

quæ in his Commentarijs ſuper Epiſtolam Catholicam D. Iacobi Apoſtoli explicantur.

VTrum Amicitia huius mundi ſit prohibita. pag. 162

Vtrum Charitas ſit condicio neceſſaria orationi. 23

Vtrum Charitate ſupernaturali teneamur diligere Deum non ſolùm magis appreciatiuè, verum etiam magis intenſiuè, & quando. 32

Vtrũ Charitate infuſa poßit homo diligere Deũ ꝑpter mercedẽ. ibid.

Vtrum Charitate infuſa teneamur diligere Proximũ, & quãdo. 83

Vtrum conuertens peccatorem ſaluet animam ſuam. 226

Vtrum Deus odio habeat peccatores. 163

Vtrum Deus inclinet hominem ad malum. 40

Vtrum Deus ſit immutabilis. 53

Vtrum Diabolus hominem tentet. 170

Vtrum Diabolus ſit obſtinatus in malo. 107

Vtrum Diabolus fugatus iuſtum tentet. 169

Vtrum Diabolus habeat fidem, vt eſt donum Dei. 107

Vtrum teneamur diligere proximum, ſicut nos ipſos. 82

Vtrum diuitiæ conferant ad beatitudinem. 79

Vtrum dolor de peccatis debeat eſſe non ſolùm voluntatis, ſed etiam ſenſus. 179

Vtrum editionem vulgatam ſequi oporteat. 55

Vtrum dare Eleemoſynam de ſuperfluo in communibus neceßitatibus ſit præceptum obligans ad mortale. 102

Vtrum fides informis ſit vera fides 118

Vtrum fideles ſerui Dei dicantur. 5

Vtrum gratiam poßit quis alteri mereri.

Vtrum humilitas ſit prima virtutum. 166

Vtrum in generatione ſpiritali hominis alia natura generetur. 58

Vtrum homo ex ſola Dei voluntate iuſtificetur. ibid.

Digitized by Google

Vtrum homo poſſit eſſe perfectus in via. 10
Vtrum inconſtantia ſit cauſa inuidiæ. 147
Vtrum imago, & ſimilitudo Dei in homine differant. 133
Vtrum imago Dei, quæ eſt in homine, amittatur per peccatũ mortale. 134
Vtrum iuramentum ſit licitum. 210
Vtrum lites, & bella proueniant à concupiſcentia. 152
Vtrum Legis nouæ tranſgreſſores maiori pœna puniãtur, quàm trãſgreſſores veteris Legis. 93
Vtrum Miſericordia ſit ad ſeipſum. 96
Vtrum opera ſint neceſſaria ad primum gradum iuſtificationis. 112
Vtrum Patientia, & Fortitudo ſint circa idem. 19
Vtrum patientiã opus perfectum habeat. 14
Vtrum peccatum originale ſit voluntarium. 59
Vtrum peccata ſint connexa. 91
Vtrum perfectio chriſtianæ vitæ ſit in cuſtodia linguæ. 127
Vtrum Præceptum de dilectione proximi ſit primũ, & præcipuum. 82
Vtrum teneamur Proximum diligere, ſicut nos ipſos. ibid.
Vtrum Proximi nomine omnis homo intelligatur. ibid.
Vtrum Raab commiſerit mendacium, quando Nuncijs regis Ierico falſum dixit. 110
Vtrum ſolicitudo rerum temporalium ſit prohibita. 191
Vtrum tentatio ſit iucunda. 6
Vtrum tentatio ſit cauſa patientiæ. 12
Vtrum triſtitia ſit vitanda. 212
Vtrum verbum Diuinum, ſacra ſcilicet prædicatio poſſit animas noſtras ſaluas facere. 66
Vtrum vita æterna reddatur homini ſecundum iudicium iuſtitiæ homini operanti. 150
Vtrum in voluntate poſſit eſſe peccatum in intellectu, perfecta exiſtente ſcientia. 193
Vtrum vnctio extrema ſit eadem cum illa, de qua Marcus 6. 215
Vtrum vnctionis extremæ Sacerdos ſit miniſter. ibid.

IN-

INDEX EORVM, QVÆ IN HIS Commentarijs ſuper Epiſtolam D. Iacobi Apoſtoli notatu digna viſa ſunt.

Abraham ex operibus iuſtificatus eſt. pag. 109
Abraham exemplo cur vſus ſit Apoſt. in iuſtificatione ex operibus. ibid.
Abuſio, figura. 9
Acceptio perſonarum eſt peccatum contra iuſtitiã diſtributiuam, & commutatiuam. 77
Ex acceptione perſonarum maximum damnum. 78
Acceptio perſonarum eſt in honoribus debitis, nõ autem gratuitis. 77
Actus ſpeciem ſortiuntur ex fine principali. 36
Aduenire, & egredi dicitur Dominus, *quando punit malos.* 203
Amicus huius mundi, inimicus eſt Dei. 161
Amicitia huius mundi inordinata prohibetur. 162
Amorẽ mundi extinguit timor Dei, memoria gehennæ, & cupiditas regni cælorum. 161
Amor Dei immenſus erga homines. 164
Angelorum voluntas fixè, & immobiliter alicui adhæret. 107
Anima, quæ libenter ſuffert tentationes, quomodo beata dicatur. 39
Anima non ſolùm exterius, verum etiam interius tentatur. 39
Anima, quæ modicam fidem habet in Deũ, ſimilis eſt fluctui maris. 24
Anima Deum contemnendo, & in ſui conſortium mundum admittendo, fit adultera. 160
Anima carnalibus vacans circa diuina hebetatur. 18
Animæ peccatricis miſeria. 174
Arma fidelium contra Dæmonis inſidias. 168
Auaritia diuitum. 196
Locus D. Auguſt. declaratus. 167
Auxilium præueniens vnicuiq; datur à Deo. 137
D. Bernardi dictum egregium cohibens hominem à peccato. 49

D. Bernardi locus explicatus. 126
D. Baſilij locus explicatus. 170
Beatitudo perfecta a diuerſis diuerſo modo habetur. 71
Beatitudo duplex. 79
Ad Beatitudinem æternam homo per Charitatem ordinatur. ibid.
Beatitudines virtutum, & donorum ſunt actus. 30
Bona Diuina rerum temporalium ſimilitudine deſcribuntur. 30
Bonum non feciſſe eſt malum feciſſe. 100
Caro menti debet eſſe ſubiecta. 25
Charitas quomodo ſit condicio neceſſaria orationi. 23
Quilibet actus veræ Charitatis facit hominem adhærere Deo. 32
Modus Charitatis, ſiue dilectionis nõ cadit ſub præceptis, quæ dantur de alijs virtutibus, quæ ordinãtur ad charitatem, ſed ſolum modus Charitatis, cadit ſub præcepto, quatenus actus Charitatis per ſe, et præciſè conſideratur. 80
Charitas omnia ſuffert. 203
Charitati omnia ſunt facilia. ibid.
D. Chryſoſtomi locus explicatur. 181
Cibus Animarum eſt Dei verbum. 64
Conciliatio locorum D. Pauli, & D. Iacobi de iuſtificatione. 112
Concupiſcentia varijs modis accipitur. 43
Concupiſcentiæ, quæ nos ad malũ inducit, tres aſſignãtur motus. ibid.
Concupiſcentiæ crudelitas. 153
Concupiſcentiæ malæ effectus. 156
Concupiſcentia inſatiabilis. 108
Concupiſcentia ab initio eſt fugienda. ibid.
Modus fugiendi concupiſcentiam docetur. 156
Correctio fraterna valde vtilis. 225
Cor pro voluntate quandoq; in ſcripturis accipitur. 175
Cor eſt principium omnium motuum. 175
Confeſſionis ſacramentalis præceptum in quo fundatur. 217
Confeſſionis ſacramentalis vtilitas. ibid.
Congeries, figura. 132
Correctionis fraternæ vtilitas.

Cre-

Credere Deum, credere Deo, & credere in Deum differunt. 105
Credere in Deũ verè, licet impfectè poſſũt dicere peccatores. 106
Conſcientiæ malæ tormenta. 47
Contritio minima includit Charitatem. 33
Corona tria ſignificat. 31
D. Cyrilli locus explicatur. 118
Deus non patitur nos tentari ſupra vires noſtras. 39
Deus illuminat mentes illorum, quos nulla caligo duplicitatis obũbrat. 24
Deus ad malum nos nequaquam tentat. 39
Deus dicitur tripliciter tradere, vel inclinare nos ad malum. 40
Deus procreauit lumen duplicis generis. 52
Deus immutabilis. 53
Deus quomodo mutari dicatur ibidem.
Deus quomodo peccatores odio habeat, & amet. 163
Deus eſt in omnibus rebus per potentiam, eſſentiam, & præſentiam. 163
Deus per gratiam iuſtos inhabitat. 164
Deus vnumquodq; mouet ſecundum modum ſuæ naturæ. 159
Deus bonitatem ſuam oſtendit erga genus humanum ab eo exigendo opera ad conſequendam æternam beatitudinem. 70
Deus Animæ fideli auxilium præſtat contra Dæmonis inſidias 171
Deus beneficia ſua improperare dicitur non ex parte ſua, ſed ingratorum. 21
Detrectionis damna. 183
Detrectionis vitium deteſtandum. ibidem
Modus fugiendi detrectiones. ibidem
Diuitis iniuſti exitus. 28
Adhortatio Auctoris ad deſerendas diuitias. 28
Diuitiæ per ſe natæ ſunt Charitatis perfectionem impedire. 80
Diuitiæ inſtrumentaliter conferunt ad fælicitatem vitæ actiuæ, quæ conſiſtit in actionibus exterioribus. 79
Dignitas populi Chriſtiani. 57
Diuiſio rerum rectè facta in quo generi humano commodior fuit. 193

Da-

Dæmonis artes ad decipiendum fideles. 168
Dæmon victus iterum tentat. 169
Dæmon nulli nocere poteſt, niſi volenti. 171
Dæmon eſt cauſa peccati indirectè. 48
Dæmoni cur data ſit poteſtas tentandi. 169
Dæmones obſtinati in malo, & cur. 107
Diſciplina varijs modis accipitur. 142
Doctoris Eccleſiaſtici officium. 72
Doctor quomodo mores, & vitam gradui ſuo cõformare poſsit. 121
Quis Doctoris nomine ſit indignus. ibidem
Dolor de peccatis maximus eſſe debet appretiatiuè. 178
Duplex animo quis ſit. 21
Editionem vulgatam ſequi neceſſe eſt. 51
Emundatio hominis peccatoris fit per pœnitentiam. 175. 178
Enargia, figura. 28
Fides quãdoq; accipitur pro fidelitate, quæ eſt uirtus moralis. 119
Fides abſq; Charitate eſt vera fides, & virtus. 116. & 117
Fidei formatæ, & informis differentia. 104
Fides in ſpeculatione, & operatione conſiſtit. 101
Fides ſola non ſufficit ad ſalutem. 99. & 100
Fides per Charitatem operantem perficitur. 109
Fides non amittitur, niſi per actum contrarium. 107
Fides Dæmonũ differt à fide informi, q̃ nõnulli habent fideles. 106
Fiducia quid ſit. 23
Fiducia orationi neceſſaria. 22
Fortitudinis, & patientiæ diſcrimen. 10
Futura incerta. 189
Gaudere nos oportet in tentationibus. 6
Modus perfectè gaudendi in tentationibus. ibid.
Gaudium eſt Charitatis actus. 7
Fructus è gaudio prouenientes. ibid.
Gaudium eſt affectio intellectualis appetitus. ibid.
Gradatio, figura. 16
Gratia diuina præcedit omnem motum noſtræ voluntatis. 172

D.Gre-

Digitized by Google

D. Gregorij locus declaratur. 118
Gloria mundana varia damna. 121
Hæreſis Zuinglij, Caluini, & Bezæ refellitur, qui dicebant Deum eſſe auctorem peccati. 42
Hæreſis Armenorum conuincitur, qui aſſerebant nullum futurũ peccatum, ſi Dæmones non fuiſſent. 47
Hæreſis Nouatia. & Mont. refellitur, qui negabant pœnitẽtiam poſt Baptiſmum. 182
Hæreſis Origenis deſtruitur, qui affirmabat Dæmones aliquando ſaluos fore. 107
Hæſitatio quid ſit. 23
Hæſitationis incommoda. ibid.
Hilarij locus explicatus. 118
Homo faciẽs quod in ſe eſt, ex diuina miſericordia aſſequitur gratiã gratum facientem. 173
In homine ſunt quodammodo omnia per participationem. 136
Homo quodammodo poteſt facere omnia. 137
Homo ſibi ipſi viuens ſuperfluus eſt. 224
Homo ſuæ iuſtificationis propriè loquendo non poteſt eſſe cauſa. 117
Homo gratiam gratum facientem aſſequitur operibus, non tanquam meritorijs de condigno, ſed tanquam medijs, ſiue diſpoſitionibus quibuſdam. 114
Humanitas erga Proximum maxima virtutum. 102
Humilitatis dignitas. 182
Humilitas quomodo ſit prima virtutum. 167
Humilitas Chriſtiana opibus regum eſt præſtantior. 4
Cur humilitas ſummopere celebretur a Patribus. 183
Adhortatio auctoris ad Humilitatem. 183
Humilitatis varia ſignificata. 27
Humilitas duplex, infuſa, & acquiſita. 167
Imago Dei in homine varijs accipitur modis. 139
Imago, & ſimilitudo Dei in homine non differunt. 134
Cur ad imaginem, & ſimilitudinem Dei dicatur hõ eſſe factus. 136
Cur Deus fecerit hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam. 137

Digitized by Google

Imago Dei in homine quomodo amittatur per peccatum mortale. 139
Inconſtantia quid ſit. 25
Inconſtantia vnde oriatur. ibid.
Inhumanitas maximum peccatum. 192
Inuidiæ maxima damna. 143
Inuidia initiatiuè eſt cauſa inconſtantiæ. 147
Iob patientiæ exemplar. 207
Ira ſubtrahit lucem intelligentiæ. 63
Iudicij futuri maxima diſtrictio. 94
Iudicij futuri meditatio valde vtilis. 92
Iudicium diuinum quomodo dicatur eſſe ſine miſericordia. 91
Iudicium temerarium multiplex. 187
Iudicia temeraria vitanda. 188
Iuramento abſq; maxima neceſſitate homo vti non debet. 219
Iuſtitia originalis quando fuit ab homine ablata. 48
Iuſtitiæ multiplex ſignificatio. 149
Iuſtitia quatuor de cauſis bonum opus appellatur. ibid.
Iuſtificationis duplex gradus. 112
Iuſtificatio gratiæ gratum facientis effectus eſt. 113
Iuſtificatio regeneratio nuncupatur. 60
Iuſtificatio quædam reparatio dicitur. ibid.
Ad iuſtificationem ex parte ſuſcipientis requiritur aliqua diſpoſitio. 113
Lex noua cur dicatur lex libertatis. 96
Lex vetus dicitur lex timoris. 93
Lex eſt, ſicut inſtrumentum muſicum. 91
Linguæ domitæ vtilitas. 128
Linguæ vitia. 130
Linguæ cauſa, ac eius condiciones myſtice explicantur. 140
Linguæ peccatum cur præcipuè prohibeat Apoſtolus. 73
Loquacitas diſponit ad iram. 63
Lætitia ſpiritalis deuotionis eſt effectus. 213
Lumen gratiæ quid ſit. 52
Lumen gloriæ quid ſit. ibid.

Luxu-

Digitized by Google

Luxuria radix omnium vitiorum. 200
Maledictionis duplex genus. 133
Manſuetudo ſapientiæ eſt effectus. 145
Manus organum organorum. 175
Mendacium quid ſit. 111
Mentes ſimplicium Deus illuminat. 24
Miſericordia in pauperes valde vtilis. 94
Miſericordia cæterarum virtutum plenitudo. 96
Miſericordiæ fructus. 95
Modus audiendi verbum Diuinum. 62.63.64
Mors Animæ quid myſticè ſignificet. 46
Nauis, quæ modico regitur gubernaculo myſticè quid ſignificet. 129
Odium rationabile quid ſit. 163
Operum neceſſitas ad æternam Beatitudinem. 69
Opera pietatis exercens, ſi in peccato ſit, quomodo dicatur liberari à perditione æterna. 97
Orationis condiciones. 23
Oratio principaliter innititur fidei, quantum ad efficaciam impetrādi, quantum vero ad efficaciam merendi innititur Charitati. 22
Orationis fructus. 112. 220
Oratio fidelibus quomodo ſit neceſſaria. 220
Per orationem homo de congruo poteſt alteri mereri gratiam gratum facientem. 222
Per orationē homo plura aſſequitur, quā petat, aut petere poſſit. 21
Cur orationes noſtras quandoq; Deus non exaudiat. 156
Pacis definitio. 149
Pacis effectus. ibid.
Paſſiones prius ſedari oportet habitibus virtutum quam homo aſcendat ad gradum contemplationis. 66
Patientia virtus. 38
Patientia quot modis exercetur. 14
Patientiæ vtilitas. 15
Ad patientiam pertinet ſuſtinentia quorumcunq; malorum. 10

Pax.

Digitized by Google

Patientia quatuor modis exercetur. 12
Paupertatis dignitas. 79
Paupertas voluntaria exercitium efficax eſt perueniendi ad perfe-
ctam Charitatem. 80
Pauperes erudiunt nos ad pietatem. 88
Cur pauperes Deus elegerit. 78
Perfectio triplex, ſufficientia, totalis abundantia, & conſilij. 17
Perfectio Chriſtianæ vitæ in quo præcipuè conſiſtat. 127
Pœna auaritiæ diuitum. 196
Peccatum originale quomodo ſit voluntarium. 59
Peccatum per quod perficitur, & conſumatur. 45
Peccata conſtituuntur ex obiectis, ad quæ peccans, conuertitur. 186
Peccata quomodo dicantur eſſe connexa. 91
In vno peccato plures ſunt deformitates. ibidem
Vnum peccatum trahit ad alterum. ibidem.
Peccata clamantia ad cælum. 199
Peccata venialia diſponunt ad mortale, & quomodo. 125
A peccatis venialibus abſtinendum ibidem.
Peccatis venialibus non carent iuſti in hac vita, & cur. 124
Perſeuerantia, figura. 81
Peccatores ad pœnitentiam reuertentes recipiendi ſunt. 182
Pietatis affectum cur Deus hominibus elargitus fuerit. 102
Pœnitentia ſecunda tabula poſt naufragium. 180
Petentes à Deo malè quandoq; exaudiuntur, & cur. 157
Prælati qualiter errantes corrigere debeant. 49
Pueri baptizati morientes ante vſum rationis merito Chriſti beati-
tudinem aſſequuntur. 73
Religionis Ethimologia. 72
Religionis definitio. 73
Religionis actus plures. ibidem
Remedia euadendi peccata. 49
Salus in ſcripturis appellatur remiſſio peccatorum, & perfecta bea-
titudo 6

Sapien-

Digitized by Google

Sapientia varijs modis accipitur. 59
Sapientia, vt eſt donum Spiritus Sancti definitio. 147
Sapientia, vt eſt donum Spiritus Sancti tria præſtat. 29
Sapientiæ mundanæ definitio. 146
Sapientiam vnuſquiſq; ſortitur à Deo, quantum eſt neceſſarium ad ſalutem. 20
Scienti bonum, & non facienti peccatum eſt illi. 192
Scriptura ſacra quandoq; artis oratoriæ ornamentis vtitur, & cur. 16.
Scripturæ diuinæ vtilitas. 206
A Seruitute legis Chriſtus nos liberauit. 5
Superbis Deus reſiſtit. 165
Cur dicatur Deus ſuperbis reſiſtere. 166
Superbia quid ſit. ibid.
Supplicijs maioribus tunc obnoxij tranſgreſſores nouæ legis. 94
Taciturnitas diſponit ad gratiam. 63
Tentatio propter Deum eſt materia cœleſtium præmiorum. 6
Tentationis malæ effectus. 42
Tentationum vtilitas. 10
Tentatio Diaboli non adeſt in quocunq; peccato. 48
Tentari, & in tentationem induci valde differunt. 9
Tribus Iſrael fuerunt plures duodecim. 5
Cur duodecim tantùm meminerit Apoſt. ibidem
Trinitas perſonarum ſummum bonum. 51
Triſtitiam quomodo lenire poſſimus. 9
Verbi Diuini plurimi fructus. 63
Verbi Diuini auditores, & factores nos eſſe oportet. 67
Virtus quid ſit. 13
Vitæ humanæ deſcriptio. 190
Vitia linguæ faciliora, & multiplicia. 73
Voluntas ab appetitu ſenſitiuo mouetur, & quomodo. 44
In voluntate hominis reperiuntur motus liberi non perfectè. 45
Votum eſt de conſilio, vt vero reddere cadit ſub præcepto. 115

Vnctio.

Digitized by Google

Vnctionis extremæ miniſter eſt Sacerdos. 213
Vnctionis extremæ effectus. 216
Zelus quandoq; pro inuidia ſumitur. 143
Zelus contentionis eſt materia. 144
Zelus in Deo quomodo eſſe dicatur. 165

FINIS.

Digitized by Google

PRÆFATIO IN EPISTOLAM CATHOLICAM DIVI IACOBI APOSTOLI.

IAcobus filius Mariæ ſororis Matris Domini noſtri, eiuſq; propterea frater appellatus, cognomento Iuſtus, ab Apoſtolis Ieroſolymorum Epiſcopus, poſt Dominicam Aſcenſionem ordinatus hanc vnam ad Hebræos fideles ſcripſit Epiſtolam, quam ipſo Deo Optimo Maximo fauente, interpretandam pro viribus ſuſcepi.

Ad cuius interpretationem antequam accedam, operæ pretium arbitratus ſum, quædam breuiter præfari, quæ lectoris intellectum ſummopere adiuuare ſolēt. Ea ſunt huiuſmodi.

Auctoris propoſitum in hac Epiſtola.
Vtilitas rerum, quæ in ea continentur.
Cur Catholica inſcribatur, & demum
An verè illius Auctor fuerit Diuus Iacobus Apoſtolus.

Cōſilium igitur Auctoris, quod primo loco videndū eſt; (ſcopus enim benè cognitus lectoris mentē dirigit, & ad certum finem facilè perducit) eſt hac Epiſtola Iu-

dæos fideles inſtruere in rebus illis, quæ ad vitæ Chriſtianæ doctrinam, & diſciplinam pertinent.

Cum autem rationem ad beatam, perennemq; vitã perueniendi doceat, hinc eximiam manare vtilitatem dilucidè patet. Catholica deinde inſcribitur, propterea quod non vni Populo, aut Ciuitati mittitur, ſed Iudęis omnibus illis, qui exorta tempeſtate in Dei Eccleſia, & fidelium ob necem Stephani diſperſione facta, varijs commorabantur in locis. Canonica etiam dicitur, eoquod regulas doceat, quæ plurimum pietati, ac religioni fidelium conducunt, canon enim græcè, latinè regula nuncupatur.

In ancipiti cura verſati ſunt nonnulli, fuerit necnè Diuus Iacobus Apoſtolus huius Epiſtolæ Auctor, quod vltimo loco propoſitum fuit; ſed cum omnia Concilia, & vniuerſi Patres ipſum Diuum Iacobum huius Epiſtolæ Auctorem verè fuiſſe aſſerant, nullum ambigendi locum relictum eſſe dicimus.

Argumentum Cap. I.

CAput iſtud in ſex præcipuas partes diuiditur. In prima ſalutatione præmiſſa Iudæos fideles à varijs tribulationibus oppreſſos conſolatur. In ſecunda nonnullos admonet, vt in fide à Deo ſapientiam poſtulent. In tertia diuitum ſuperbiam cohercens, afflictis pro Christi nomine præmia futura prænunciat. In quarta

de ten-

Digitized by Google

de tentatione verba facit, initium peccati, & progreſſum ſimul aperiens. In quinta, vt prædicti Iudæi relictis omnibus vitijs, Dei verbo vacent, præcipit. In ſexta nonnulla de Chriſtiana religione diſſerit.

CAP. I. PARS I.

IAcobus Dei, & Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruus duodecim tribubus, quæ ſunt in diſperſione, Salutẽ. Omne gaudium exiſtimate Fratres mei, cũ in varias tentationes incideritis, ſcientes, quod probatio fidei veſtræ Patiẽtiam operatur, Patientia autem opus perfectum habeat, vt ſitis perfecti, & integri in nullo deficientes.

Iacobus. Qui vaſto ſe ipſum commiſit pelago pauidus Nauta, placidam precatus auram, fixa cœlo ſydera intuetur, terraq́; relicta, ſæpe, ac ſæpius ad ea cõfugit. Idem nobis pariter agendum eſt, qui ſcripturæ huius Apoſtolicæ profunditatem ſumus ingreſſi, & primò Spiritus ille inuocandus eſt, qui docet omnem veritatem, deinde ad Doctores ſacros recurrendum eſt, qui tanquam Arcturi nunquam occidentis lucida ſydera per ſacram doctrinam ſemper fixi ſtetere, ipſo igitur aſpirante, à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum, & à quo omnis ſcriptura fidelis condita eſt, felicia ſequentes doctrinæ Catholicæ lumina opus inceptum proſequamur.

Iacobus. Prima pars huius capitis diuiditur in duas par-

Digitized by Google

tes; in prima ponit Salutationem, in ſecũda Narrationem. Circa primam tria facit. Primò ponitur perſonæ ſalutans, ibi, *Iacobus*. Secundò autem deſcribuntur perſonæ ſalutatæ, ibi, *Duodecim Tribubus*. Poſtremò verò deſignat formam ſalutationis, ibi, *Salutẽ*. Circa verò ſecundam, tria facit quoq;. Primo eis, vt in tribulationibus gaudeant, præcipit, ibi, *Omne gaudium exiſtimate*, Secundò viam in aduerſis gaudendi patefacit, ibi, *Scientes, quod probatio fidei veſtræ Patientiam operatur*. Tertiò nonnihil de Patientia tangit, quę tribulationes reſpicit, ibi, *Patientia autem opus perfectum habeat*.

Iacobus. Hic eſt ille Iacobus, quem Marcus Euangeliſta minorem nominat ad differentiam maioris, & ſenioris, qui erat frater Ioannis; eundem Apoſt. ad Galat. fratrem Domini appellat, eoquòd fuerit filius Mariæ Cleophæ, quę Mariæ Matris Domini ſoror erat. Idẽ quoq; cognominatur iuſtus. Vide D. Hier. in lib. de Scriptor. Eccleſiaſt. *Dei, & Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruus*. Breui ſermone patefacit noſter Apoſt. ſuam, & cunctorum fidelium profeſſionem, quam licet ſeruitutem eſſe affirmet, nihil tamen indignum, nihil abiectũ ſuſpicari debemus: Opibus etenim Regũ, ac Principũ ſuperbia pręſtãtior eſt Chriſtiana Humilitas, ac virtus, vt ſapiẽter dixit ad Tyrãnũ Agatha sãcta, virgo nobiliſſima. Cæterũ difficultas oritur, quomodo dicat noſter Apoſt. ſeipſum *ſeruum*, cũ ſcriptum ſit Rom. 8.

Non

Non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ, qua libertate Chriſtus nos liberauit. Et Io. 15. Iam non dicam vos ſeruos. Ad hoc breuiter reſpondetur, D. Iacobum ſe ipſum profiteri ſeruum, non ratione veteris legis, quæ faciebat ſeruos illos, qui ſub ea erant; ex hac enim Chriſtus nos liberauit, & tranſtulit in ſtatum filiorum. Propterea dictum fuit Rom. 8. Non enim accepiſtis &c. Sed vocat ſeipſum *ſeruum* iure creationis, & redemptionis, ex qua ſeruitute nequaquam nos Chriſtus liberauit. Domini enim eſt terra, & plenitudo eius, dicebat Propheta, & vniuerſi, qui habitant in ea, & D. Paulus Cor. 7. Non eſtis, *inquit*, veſtri: Empti enim eſtis pretio magno: vel dicat Theologus B. Iacobum dicere ſe ipſum Dei ſeruum, propterea quod ſit miniſter Chriſti, & diſpenſator miſteriorum Dei. Hinc dicebat D. Paulus 1. Cor. 4. Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores miſteriorum Dei.

Tribus duodecim: Plures duodecim, vt ex ſacris habetur literis, fuerunt Tribus Iſrael, ex quibus omnibus die Pentecoſtes nouo miraculo multi compuncti fidem Chriſti recepere: Apoſt. autem noſter ſolum duodecim fecit mētionē, vel quia per hunc numerum, qui ad vniuerſitatem pertinet, omnes Iudæos credentes intelligit, vel quia Tribus leui, quæ tertia decima eſt, inter alias Tribus non cōputabatur, vt habes. Nu. 1.

Salutem: Hæc eſt tertia pars ſalutationis, quæ bona con-

Digitized by Google

tinet optata: Hęc autē cũ ſint gratia, & gloria, remiſſio videlicet peccatorum in hoc ſeculo, & perfecta beatitudo in futuro, nomine ſalutis vtramq; complectitur hìc Apoſt. In ſcripturis enim remiſſio peccatorum, & perfecta beatitudo ſalus appellantur.

Omne gaudium exiſtimate Fratres mei, cum in varias tentationes incideritis. Quoniam propter Deum tentatio præmiorum cœleſtium eſt materia (per eam namq; tanquam per aſcenſum purpureum, ad reclinatorium peruenitur aureum) iure optimo fideles hortatur D. Iacobus, vt tentationibus oppreſſi vehementer gaudeant, lætenturq́; valde, quod quidem ſatis demonſtrat illa dictio, *Omne*; ac ſi diceret, In varijs tentationibus poſiti nolite deficere, ſed plenam, & perfectam cordis lætitiam cogitate, vt ſcilicet interius, & exterius gaudeatis, & exultetis, illud prę ocu-

Ex D. Bonauent. Serm. de vna S. Virgine.

lis habentes, quod ſicut domus perfecta dici non poteſt, niſi fundamento iam erecto, tecti fiat additio; ſic non eſt perfectum gaudium, quod non exiſtens in toto corde non redundat in corpus, vnde dicebat Pſaltes. Cor meũ, & caro mea exultauerũt in Deum viuũ.

Pſal. 83.

Prudens lector attendat, quomodo dicat hìc Apoſt. *Omne gaudium exiſtimate*. Non autem omni gaudio gaudete, vel aliud ſimile; gaudium enim cum ſit affectio intellectualis appetitus ex interiori apprehenſione cauſata, in delectatione conſiſtit, quę conſequitur rationem: vt igitur Apoſtolus indicaret nobis

nobis intellectu,& iudicio opus eſſe,vt in aduerſis exultemus,& lætemur,prudenter dixit.

Omne gaudium exiſtimate. Cæterũ vt quilibet intelligat, ac iudicet,quantũ voluptatis,& lætitiæ debeat ex aduerſis accipere,fructus vberrimos ex hoc gaudio prouenientes excogitet:nam cum Charitatis actus,& effectus gaudiũ exiſtat, certè in tentationibus lætus, & alacris magnũ delectationis ſignum,quę in Chriſtum eſt,oſtendit, aduerſarioſq; docet, quod iſtud negocium ſit alacritatis,non coactionis, feſtiuæ iucunditatis, non triſtitiæ. Propterea dicebat Saluator noſter. Gaudete, ſi quando dixerint omne malum aduerſus vos. Præter iſta,& non modicum è gaudio reportatur lucrum; nimirum, quod perſequentes admirabuntur, atq; re ipſa docebũtur, quod ad aliam vitam tendant gaudentes; cognoſcent enim lætantes habere ſpes præſentibus maiores; deniq; quod omnium maximum eſt,qui gaudet,ac exultat in aduerſis, quibuſuis armis firmior,& potentior exiſtit;quapropter omnia ingruentia tela propulſare poteſt. Vide D.Io. Chryſoſt.in epiſt.2.ad Cor. cap.1. Hom.1. Ex D. Io. Chryſoſt. in Epiſt. ad Rom. cap. 12. Hom. 22. circa prin.

Incideritis. textus græcus habet περιπέσητε, quod verbum περιπίπτειν non quouis modo incurrere ſignificat, ſed ad extremũ vſq; incurrere,& veluti quodam circuitu reuolui. Tẽtatio hìc pro tribulatione ſumitur,quo genere loquẽdi vſus eſt D.Pet. ſic enim inquit. Modicũ 1. Pet. 1. nunc ſi oportet contriſtari in varijs tentationibus, &

Digitized by Google

1.Cor.10. D. Paulus, qui non patietur vos tẽtari ſupra id, quod poteſtis. Eandem hanc D. Iacobi ſententiam D. Petrus protulit. 1. Pet. 4. Nolite peregrinari, *inquit*, in feruore, qui vobis ad tentationem fit, quaſi noui aliquid contingat, ſed communicantes Chriſti paſſionibus gaudete; At quoniam cum his pugnare videtur ea, quæ ſcribit D. Paulus ad Cor. 1.Cor.1. Grauati, *inquiens*, ſumus ſupra virtutem, ita vt tęderet nos viuere. & Beatus Iob. Iob 10. Tædet animam meam vitæ meæ. Et illud Matth. 6. Et ne nos inducas in tentationem. Ideo ſolui poteſt dubitatio diſtinctione allata, conſiderando tribulationem, ſiue tentationem aut ſecundum ſe, aut in ordine ad finem; in primo caſu loquuti ſunt D. Paulus, & Beatus Iob, non autem in ſecundo, in quo tentatio propter Deum eſt iucunda, & delectabilis: Iuſtus enim (vt Saluatoris ſui Patientiæ ſeipſum confirmet,) ex tribulatione tantum conſolationis accipit, vt non ſine illa velit eſſe. Quemadmodum enim qui debiles oculos habent, ipſos à rebus valde ſplendidis amouẽtes, floribus, ac herbis refocillant, ſic Anima fidelis varijs tentationibus afflicta, ſi oculum ipſius ad ſpem futurorum bonorum circumagit, in gaudio, & iucunditate commorabitur: Ex quo idemmet Apoſt. ad Cor. dicebat. Superabundo gaudio in omni tribulatione noſtra: Philip. 2. Et iterum ad Philip. Sed & ſi immolor ſuper ſacrificium, & obſequium fidei veſtrę, gaudeo, & congratulor omnibus vobis. Hinc D. Ignatius ſcri-

Digitized by Google

ſcriptum reliquit: Verum nihili pendeo ſupplicia hæc,neq; tantifacio vitam meam,vt eam plus amem, quàm Dominum.quare paratum me offero igni, feris,gladijs,cruci, dummodo videam Chriſtum Saluatorem meum,qui pro me mortuus eſt: Ad illud verò Matth.6. dicimus ſecundum D. Auguſt. non doceri nos eo loci à Chriſto precari, ne tentemur, ſed ne à tentatione ſuperemur. Aliud enim eſt ſecundum D.Auguſt.tentari,aliud induci in tentationem,quod ſecundum eum eſt vinci à tentatione,idq; conſentiẽdo,vel cedendo. Vide Cornel. Ianſen. Comment.in concor.Euangel.c.41. Quibus verò malis, exitijs,ac calamitatibus vexarentur Iudæi fideles teſtatur Apoſtolus ad Hebræos inquiens. Rememoramini dies priſtinos,in quibus illuminati eſtis, & magnum certamen ſuſtinuiſtis paſſionum, & in altero quidem opprobrijs,& tribulationibus ſpectaculum facti, in altero autem ſocij taliter conuerſantium effecti, nam & vinctis compaſſi eſtis, & rapinam bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis.

Epiſt.4.

Heb. 10.

Quoniã autem dolor, & triſtitia ex tẽtationibus proueniens per veritatis contemplationẽ non ſolum lenitur, verũ etiam in gaudium tranſit,iuxta illud Apoſt. Et gloriamur in tribulationibus, ſciẽtes,quod tribulatio Patientiam operatur, noſter Apoſt. prudenter mentes fidelium ad Diuina pertrahit contemplanda ſubiungens. *Sciẽtes,quod probatio fidei veſtræ patientiã operatur.*

Rom. 5.

Digitized by Google

operatur. Ac ſi patenter dicat. In aduerſis ſummoperè lętamini, Fratres mei, per diuinam contemplationem cognoſcentes tentationes, per quas fides veſtra probatur, patientiam operari, in qua ſpes eſt gloriæ, immo, & in ipſa cōtinetur, ſicut fructus in ſemine, dicēte Dño. In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.

Cæterum quia circa idem verſari videtur, Patientia, & Fortitudo. (Actus enim Fortitudinis eſt: ſuſtinere, quod referente Diuo Proſp. in lib. ſentent. pertinet ad Patientiam) quęrere quiſpiam poſſet, cur nō dixerit hic Apoſt. Scientes, quod probatio fidei veſtræ *Fortitudinem* operatur. Huic dubitationi vnà cum D. Thom. breuiter reſpondemus, dicentes, Fortitudinem, & Patientiam diuerſimodè verſari circa ſuſtinere; ad Fortitudinem enim pertinet nō qualitercumq; ſuſtinere, ſed illud, quod eſt ſummè difficile: ſuſtinere videlicet pericula mortis; ad Patiētiam verò pertinet ſuſtinentia quorumcunq; malorum.

2.2.q.136 artic.4. in reſp. ad prim.

Quoniam autem Diu. Iacobus fideles adhortatur ad perferendum abſolutè huius vitæ pericula, & aduerſa, optimè dixit *Scientes, quod probatio fidei veſtræ Patientiam operatur*. Verum vt alacriore ſint animo, qui turbines tentationum perferunt, operæ pretium erit hìc in medium afferre nonnullas tentationum vtilitates, quarum prima eſt, quod per tentationes Patientiam exercemus, vt inquit hìc Apoſtolus; ſecunda eſt, quod ipſæ conducunt ad cæterarum virtutum

con-

Digitized by Google

conſeruationem,& vitiorum repreſſionem. Terra enim carnis noſtræ, niſi aſſiduis fuerit ſubacta tribulationum culturis, citò de ſegni otio ſpinas, tribuloſq; producit; huius rei exemplum in Beato Paulo Apoſtolo perſpicitur, cui ne illum magnitudo reuelationum extolleret, datus eſt ſtimulus carnis, terq; Dominum roganti, vt à ſe auferretur, reſponſum fuit: Sufficit tibi gratia mea; nam virtus in infirmitate perficitur. Tertia vtilitas eſt, quod cum ipſæ ſuperãtur, victori adaugent meritum, præmiumq; æternæ vitæ præparant in cœlis; Vnde dicit Spõſus ad Sponſam, Veni de Libano Spõſa, veni de Libano, veni, coronaberis, de cubilibus leonum, de montibus pardorum, & Apoſt. infra. Beatus vir, qui ſuffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe, & id pulchrè præfiguratum fuit in lib. 1. Regum, ibi. Virum ergo, qui percuſſerit Philiſtæum, ditabit Rex diuitijs magnis, & filiam ſuam dabit ei, & domum patris eius faciet abſq; tributo in Iſrael. Idem in Exod. cap. 30. præſignatum habes, vbi dicitur, Quod in Tabernaculo illo duo erant Altaria, alterũ ſanguine perfuſum, in quo mactabantur animalia, in altero vero, quod intra Sanctuarium erat, nihil horum inerat, ſed ibi ſtabat arca teſtamenti, ibi propitiatorium aureum, ſumma pax, ac tranquillitas: ſed tali diſpoſitione erant inter ſe conſtituta, quod ad ſecundum

2. Cor. 12.

Cant. 4.

1. Reg. 17.

niſi

Digitized by Google

niſi per primum perueniri non poterat: ſic ad illud æternæ vitæ præmium, niſi per ſanguinē, per labores ſcilicet, ac varias tribulationes accedere non poſſumus; quoniam ad magna præmia niſi per magnos labores perueniri non poteſt. Quarta vtilitas eſt, quod illæ conſeruant hominem in timore Dei, cautumq; & vigilem reddunt ad procurandum ſuam ſalutem. Vltima verò vtilitas eſt, quod nos ſimiles Chriſto reddunt, Angelicumq; pręſidium ad noſtri tutelam pręſtant; quemadmodum enim Domino noſtro; cùm is á Diabolo tentaretur, deuicto tentatore, acceſſerunt Angeli ad miniſtrandum; ita etiam ad nos, cùm deuicerimus ingruentes tentationes, accedent boni Angeli, ſuoq; præſidio nos munient, miniſtrabuntq; vires acriores, vt pugnemus alacriter. Quod autem editio vulgata habet *Patientiam operatur*. Græcè eſt ὑπομονὴν κατεργάζεται quā dictionem ὑπομονὴν græcarū literarum profeſſores dicunt, non ſimpliciter ſignificare Patientiam, qua mala ſufferimus, ſed patientem expectationem, ideſt cum ſpe pręmij futuri duremus in malis, & nos melioribus rebus ſeruemus, iuxta illud Poetæ. Durate, & voſmet rebus ſeruate ſecundis. Porrò cum dicat D. Iacobus, Probationem fidei Patientiam operari, hoc non eſt intelligendum effectiuè, vt ſcilicet probatio, ſiue tribulatio ſit cauſa effectiua Patientiæ, ſed quia eſt occaſio, ſiue materia exercendi Patientiam; cauſa enim effectiua Patientię

eſt

Digitized by Google

eſt Deus benedictus, quatenus tamen accipitur, vt eſt virtus infuſa, quòd quidem non obſcurè indicat illud D. Aug. dum inquit, Virtutem eſſe bonam qualitatem mentis, qua rectè viuitur, qua nullus malè vtitur, quamq; Deus in nobis ſine nobis operatur. Lib. de libero arbitrio.

Atquì cum dixerimus, tentationes eſſe occaſionẽ exercendi Patientiam, conueniens eſſe videtur, vt quot modis hæc virtus exerceatur, breuiter indicemus.

Tribus modis inquit D. Gregor. virtus Patientiæ ſolet exerceri; alia namq; ſunt, quę à Deo, alia, quæ à Proximo, alia, quæ ab hoſte antiquo ſuſtinemus; à Proximo namq; perſecutiones, & damna ſuſtinemus; ab antiquo verò aduerſario tentamenta; à Deo autem flagella: His etiam quartum modum addi poſſe exiſtimo, videlicet, quando quis à concupiſcentia ſua tentatur; de quo loquitur Iacob. Apoſt. infra. *Vnusquiſq; verò tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus.* Hom. 35.

Patientia autem opus perfectum habeat. Opus Patientiæ perfectum id eſſe cogitarem, vt nos ad ſpem veritatis, & libertatis admiſſi ad veritatem, & libertatem ipſam media perueniamus Patientia; nã quod Chriſtiani ſumus, fidei, & ſpei res eſt; vt autem fides, & ſpes fructus ſuos habeant, Patientia opus eſt. Vnde dicebat Apoſt. Si autem quod non videmus ſperamus, per Patientiam expectamus. Rom. 8.

Vel ſic expone. Patientia autem opus perfectum ha-

habeat, *ideſt*, in ſe ipſa ſit perfecta, omnibus referta, quæ ad eam attinere videntur, vel ſic, Patientia autem firma ſit, & ſtabilis, vt ſic perfectum opus oſtendat: quod tunc profectò erit, quando tentationum irruent venti, irrumpent imbres, attolletur grauis tempeſtas, crebriq; ac denſi fluctus; vos autẽ firmi, ac intrepidi omnibus his altiores eritis; vel ſic, Curate, vt vobis Patientia prĕſtò ſit, quĕ omne opus bonum perficiat. Hĕc autem dicitur habere opus
2.2.q.136 Art. 4. perfectum ſecundum S. Thom. non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, in tolerantia videlicet, malorum, in quibus non ſolum excludit iniuſtam vindictam, quã etiam excludit Iuſtitia, neq; ſolum iram, quod facit Manſuetudo, ſed etiam excludit triſtitiam inordinatam, quĕ eſt radix omnium prædictorum; Et ideo in hoc eſt prĕfectior, & maior; quia in hac materia extirpat radicem, non autem eſt ſimpliciter perfectior omnibus virtutibus; Vel dicas, quod Patientia diciturhabere opus perfectum in ordine ad Charitatem, in quantum ſcilicet, ex abundantia Charitatis prouenit, quòd aliquis patienter tolerat aduerſa ſecundũ illud ad Rom. 8. Quis nos ſeparabit à Charitate Dei? tribulatio, an anguſtia?

Ut ſitis perfecti, & integri, in nullo deficientes. Senſus eſt: Sic patientes eſtote, vt integra, & perfecta Patientiĕ oſtendatis exempla: Ex his enim integri, & perfecti eritis, cum per actiones, & operationes vnuſquiſque

ſuam

Digitized by Google

ſuam conſequatur perfectionem : Vel ſic, Patientes eſtote, vt ſic perfectè curratis ad conſequẽdam perfectionem. Vel ſic. Patientes eſtote, vt perfecti ſitis, *ideſt*, vt omni virtute abundetis; ſine Patientia enim in multis deficitis; Etenim ſicutſe habet panis ad corporis vitam, ſic & Patientia ad animi virtutem: Quapropter, vt abſque pane nullo cibo veſci poteſtis, vt ſalubriter comedatis; ſic abſque Patientia propter maximas difficultates nullius virtutis actiones facilè exercere poteſtis; adhibita verò Patientia, ipſius virtutis operatio iucundiſſima, & facillima erit. Eſt autem hoc in loco Apoſtolus noſter adeò ſapienter, & eloquenter locutus, vt neſcias, vtrum vberior ſit eloquentia, an ſapientia prudentior. quis enim artis oratoriæ peritus ignorat in his verbis. *Scientes, quòd probatio fidei veſtræ Patientiam operatur, Patientia autem opus perfectum habeat, vt ſitis perfecti, & integri, in nullo deficientes*, figuram eſſe, quæ Græcè κλίμαξ, Latinè gradatio dicitur? quæ eſt, cum verba, vel ſenſus adeò connectuntur, vt alterum ex altero proficiſcatur; quo genere loquendi vſus eſt infra, ibi, *Vnuſquiſq; verò tentatur à concupiſcentia ſua, abſtractus, & illectus; deinde concupiſcentia, cum conceperit, parit peccatum, peccatum verò cum conſummatum fuerit, generat mortem*. Plurima profectò loca reperiuntur, & præcipuè in Epiſtolis D. Pauli, quæ ornamenta artis oratoriæ Diuo Auguſtino auctore,

vndi-

Digitized by Google

vndiq; redolent, quæ non ex induſtria à ſcriptoribus obſeruantur, ſed cum ſapientia de domo ſua (vt vtar verbis D. Aug.) ideſt, de pectore ſapientis procedit, tanquam inſeparabilis famula, etiam non vocata, ſequitur eloquentia; cur autem hoc fiat, docet Diu. Thom. 2. 2. q. 177. art. 1. Spiritus Sanctus (inquit) non deficit in aliquo, quod pertineat ad Eccleſiæ vtilitatem, etiam prouidens in membris Eccleſiæ in locutione ſic non ſolum, vt aliquis loquatur ita, vt à diuerſis poſſit intelligi, quod pertinet ad donum linguarum, ſed etiam quod efficaciter loquatur, quod pertinet ad gratiam ſermonis, quæ inter alia id efficit, vt libenter audiatur verbum Dei: quod fit, dum aliquis ſic loquitur, quod Auditores delectet.

Lib. 4. de Doctrina Chriſt. c. 7.

At qm̃ per Patientiã opus perfectum habentẽ nos perfectos, & integros eſſe Apoſt. hoc in loco aſſerit, idcirco quiſpiam dubitare poſſet, cum alibi dicat idẽmet Apoſtolus, cap. nempe 3. *In multis offendimus omnes*. Et D. Paulus. Non quod iam acceperim, aut quod iam perfectus ſim. Et iterum. Fratres, ego non arbitror me comprehendiſſe; Propterea huic dubitationi reſpondeo, triplicem eſſe perfectionem, vna eſt ſufficientiæ, quam homo habet, ſecundum quod habet illud, quod eſt ſibi neceſſarium ad ſalutẽ, ſicut illud. Diliges Dominum Deũ tuum ex toto corde tuo, Vt videlicet, nihil ſit in corde, quod ſit contra Deum, & hoc eſt de neceſſitate ſalutis, & ita

Philip. 3.

ſunt

Digitized by Google

ſunt intelligenda Apoſtoli verba, de quibus in text. ibi. *Vt ſitis perfecti, & integri*. Quibus non repugnant ea, quæ in contrarium afferuntur ex dicto cap. 3. ibi enim loquitur de peccatis venialibus, quæ huic perfectioni minimè repugnant: Dum enim Anima ſancta, vt inquit D. Gregorius, à peccatis quotidianis per pœnitentiam ſe emundat, dum quotidie peccata cum lachrymis abluit, & à maioribus ſe obſeruat, quamuis frequenter peccet, per aſſiduam tamen pœnitentiam munditiam ſeruat. Alia eſt perfectio totalis abundantiæ, quæ eſt perfectio patriæ, quę eſt conſumata gloria in hoc, quòd perfectus totaliter inhæreat Deo; & de hac loquitur D. Paulus. Dum enim ſumus in via, impoſſibile eſt, vt affectus noſter ſecundum totum ſuum poſſe, vt inquit Doctor Sanctus, actualiter ſemper tendat in Deum: In illo enim (vt refert D. Gregorius). Et ſi mens vigilat, tamen oculus adhuc caligat; quæ reſpexiſſe videtur Propheta, quando dixit: Sitiuit Anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam, & apparebo ante faciem Dei? Alia eſt perfectio media, ſcilicet conſilij, qua homo nititur ſe abſtrahere à rebus illis, quæ ipſum impediunt, ne prædicta conſequi valeat.

Super Cātic. 4.

Hom. 25.

Pſalm. 41

CAP. I. PARS II.

SI quis autem veſtrum indiget ſapientia, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat; & dabitur ei. Poſtulet autem in fide, nihil hæſitans. Qui enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui à vento mouetur, & circumfertur. Non ergo exiſtimet homo ille, quod accipiat aliquid à Domino. Vir duplex animo inconſtans eſt in omnibus vijs ſuis.

Vt ea, quæ ab Apoſtolo hic dicuntur, quilibet intelligere poſſit, ſi quis eſt, qui huius ſæculi curis, & occupationibus præpeditus, humanæue ſapientiæ intentus, ea, ad quæ hortatus eſt Apoſtolus, amplecti non poſſe vereatur: hunc Apoſtolus prudenter monet in fide, & fiducia à Deo ſenſum, & ſapientiam poſtulare. 1.Cor.2. Animalis enim homo, vt inquit D. Paulus, non percipit ea, quæ ſunt Dei: ſtultitia eſt enim ei: Et rurſus: Rom. 8. Qui ſecundum carnem ſunt, quę ſunt carnis ſapiunt. Nam cum Anima ſeipſam carnalibus negotijs penitus dederit, hebetatur illius acies, ac prorſus obtunditur. Circa verò hanc primi Capitis partem ſecundã, tria facit Apoſt. Primò vnde ſapientiam debeant poſtulare docet, ibi. *Poſtulet autem à Deo*: Secundò autem nonnullas conditiones, quas poſtulantes obſeruare debent, fidem ſcilicet, & fiduciàm, demonſtrat, ibi: *Poſtulet autem in fide, nihil hæſitans*. Poſtremò fidu-

fiduciæ neceſſitatem probat, varia deſcribens incommoda, quibus illa deſtituti afficiuntur, ibi. *Qui enim hæſitat.*

Si quis veſtrum indiget ſapientia, poſtulet à Deo. Quemadmodum ei, qui non ſitit, neq; eſurit, omnes cibi, & potus ſunt inſuaues, ac iniucundi, ita quoq; ille, qui ſpiritus doctrinam non ſitit, eandem minimè guſtare poteſt: iccirco Apoſtolus inquit. Si quis eſt inter vos, cui tanquam animo deprauato laboranti, ea, quæ dico, minimè placeant, is poſtulet à Deo ſapientiã, qua repletus prædicta omnino guſtabit, & præ nimia dulcedine clamabit. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua. Fauus diſtillãs labia tua, mel, & lac ſub lingua tua. Cant. 3.

Sapientia varijs modis accipitur. Primò, vt eſt habitus mentis, de quo Philoſoph. in 6. Eth. cap. 7. Secundo modo accipitur ſapientia, vt verſatur circà altiſſimam cauſam in rebus humanis, finem ſcilicet, communis vitæ, & hæc dicitur prudentia; iuxta illud Prou. 11. *Sapientia eſt viro prudẽtia.* Tertio modo accipitur ſapiẽtia, vt eſt gratia gratis data, de qua D. Paulus inquit: Alij datur per ſpiritum ſermo ſapientię. Prout ſcilicet aliquis ſic abundat in cognitione rerum diuinarum, & humanarum, vt poſſit fideles inſtruere, & aduerſarios confundere. Quarto modo accipitur ſapientia, vt eſt donum Spiritus Sancti, & ſic ſumitur hic ab Apoſt. quod quippe donũ, ex D. Th. ſententia eſt quędã perfectio mentis humanę, ſecundum quam diſpo- 1. Cor. 12. 1. 2. q. 68. art. 5. ad 1

nitur homo ad ſequendum inſtinctũ Spiritus ſancti in cognitione diuinorum, vel humanorum; de quo B. Io. Vnctio docet nos de omnibus. In ordine enim ad vltimum finẽ ſupernaturalem, ad quem ratio mouet, quatenus eſt aliqualiter informata per virtutes theologicas, non ſufficit ipſa motio rationis, vt teſtatur Doct. Sãctus, niſi deſuper adſit inſtinctus, & motus Spiritus Sancti. Porrò ſapientia huiuſmodi tria præſtat.

Primò facit omnia terrena in mente noſtra vileſcere; vnde dicebat Diu. Gregor. Guſtato ſpiritu, deſipit omnis caro. Secundò facit hominem quidem in Mundo corpore eſſe; conuerſatione verò, & contemplatione inter diuinos ſpiritus viuere. Quare dicebat Apoſt. Noſtra conuerſatio in cœlis eſt. Tertiò ſicuti facit bona æterna dulciora ſuper mel, ſic mala his oppoſita abhorrere, & abominari: Et hoc præfiguratũ fuit in Iacob, qui poſt contemplationem vno pede claudicabat; quia neceſſe eſt, vt debilitato amore ſæculi; conualeſcat aliquis ad amorem Dei.

2.2.q.45. artic. 5. *Qui dat oĩbus.* Per gratiã .n. gratũ faciẽtẽ, vt inquit Doct. Angel. quantũ eſt neceſſariũ ad ſalutẽ, vnuſquisq́; ſortitur à Deo ſapientiã, rectitudinẽ .ſ. quandã iudicij, tã in cõtẽplatione diuinorũ, q̃ in ordinatione rerũ humanarũ ſecũdũ diuinas regulas; q̃a ſicuti Natura nõ deſficit in neceſſarijs, multo minus ipſa gratia. *Afflueter,* Greci legũt ἁπλῶς .i. purè, & cãdidè, nullã ſclz. retributionẽ expectãs. Verũ, & optimè legit interpres noſter,

qui

qui ſenſum altiorem attingens, orationis præſtantiã hac voce *affluenter*, nobis ſubindicare voluit, vt ipſa media, plura aſſequamur, quàm petimus, vel petere poſſimus. Quod in Salomone adũbratum habemus, qui cùm à Domino ſapientiam poſtularet, per quam ſibi creditum regere Populũ poſſet, multa præter id, quod petierat, obtinuit.

Et non improperat. Hinc alterius commodis conſulentes monitos eſſe velim, vt poſt collata beneficia horum verborum memores eſsẽt, quibus omninò concordat illa aurea ſententia

Accepti beneficij memor eſto, &, Cum alijs beneſeceris, ipſe ſileto. Notat doctiſſimus Caietanus in ſuo comment. ſuper hanc Epiſt. Deum non improperare beneficia ex parte ſui, ſed ingratorum, vt ex ſacris habetur ſcripturis.

Et dabitur ei. Anima fidelis poſtulans à Deo ſapientiam ea lege videlicet, quam mox docet Apoſtolus, ipſum Dominum interius ſibi loquentem audiet. Intellectũ Pſalm. 31.
tibi dabo, & inſtruam te in via hac, qua gradieris. Ex quo voluptate quadam perfuſa illud Prophetæ decantabit. Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum. Pſalm. 15.

Poſtulet autem in fide. Inter alias conditiones, quæ in oratione requiruntur, prima eſt fides. Vnde dicebat D. Auguſt. Si fides deficit; oratio perit; quis enim orat, qui non credit? Et Apoſtol. ad Rom. Quomodo au- Rom. 10.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

tem inuocabunt, in quem non crediderunt? Et ad

Heb. 10. Heb. Credere oportet accedentem ad Deum. Hic

2.2.q. 83. artic. 15. ad 3. obſeruandum eſt ex doctrina D. Thomæ orationem principaliter inniti fidei, non quantum ad efficaciam merendi, quia ſic principaliter innititur Charitati; ſed quantum ad efficaciam impetrandi, quia per fidem homo habet notitiam omnipotentiæ Diuinæ, & miſericordiæ; ex quibus oratio impetrat, quod petit; quãobrem ſcriptum eſt. O mulier magna eſt fides tua.

Sciendum eſt amplius fidem, de qua hic Apoſtolus, non eſſe fidem formatam, ſed informem; fides enim, vt eſt ſimpliciter virtus infuſa non eſt abſque ſapientia, quæ donum Spiritus Sancti eſt; à Deo namque omnes virtutes, & dona ipſis reſpondentia ſimul infunduntur.

Alia verò conditio, quæ in oratione etiam requiritur, eſt ſpes, ſiue fiducia; & ideo ſubiungit Apoſtolus. *Nihil hæſitans*, græcè eſt μηδὲν διακρινόμενος; qua phraſi vſus

Act. 20. eſt D. Lucas in Act. Apoſt. πορεύου σὺν αὐτοῖς μηδὲν δια-

Rom. 4. κρινόμενος, & D. Paulus ad Rom. οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ. Hunc orandi modum tetigit idem D. Paulus ad Timoth. inquiens: Volo ergo viros orare ſine ira, & diſceptatione; græcè eſt χωρὶς ὀργῆς, καὶ διαλογισμοῦ, quæ dictio διαλογισμὸς, quandoq; pro hæſitatione capitur. Sed clariùs ad Hebræos inquit idemmet Apoſt. Ac-

Heb. 10. cedamus ad Deum, ſcilicet cum vero corde, in plenitudine fidei; quòd profectò præfiguratum fuit in primo

mo Ioſue, ibi. Quemcunq; locum calcauerit pes veſter, veſter erit. ideſt, tantum impetrabimus, quantum porrigemus pedem fidei, & fiduciæ. Ad maiorem autem declarationem illius noſtri Apoſtoli dicti. *Poſtulet autem in fide nihil hæſitans*. Dubium occurrit; Nam ſicuti certum eſt Diuinam promiſſionem orationes exaudiendi haberi ex ſcripturis, vt Math. 7. Petite, & accipietis. Et Io. 16. Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Ita etiam ęque certum eſt, orationes ſemper exaudiri, ſi tales ſint, quales Deus id promittens eſſe voluerit. Docet autem Diuina ſcriptura, vt orationes tales ſint, quatuor habere conditiones, Charitatem, fidem, ſpem, & vt quis pro ſe petat; ſed D. Iacobus primam relinquit: Diximus enim fidem, de qua hic loquitur ipſe, non eſſe formatam fidem.

Ad hanc difficultatem breuiter reſpondentes dicimus, conditionem illam de Charitate in oratione requiſitam intelligi de oratione meritoria, non impetratiua tantùm; nam oratio quantum ad efficaciam merendi innititur Charitati, quantum autem ad efficaciam impetrandi innititur fidei. D. Tho. 2. 2. q. 83. art. 15. ad tertium.

Qui enim hæſitat. Hæſitatio, quæ hìc accipitur, vt eſt motus rationis in vtramq; partem contradictionis cum formidine determinandi alteram partem eius, opponitur fiduciç, quæ auctore D. Thoma, eſt ſpes robora- 2. 2. q. 129 art. 6. ad tertium.

Digitized by Google

ta ex aliqua firma opinione.

Similis eſt fluctui maris. Cortex horum verborum ſi ſpectetur, ſatis facilis eſt; ſi verò ſenſum myſticum conſideres, nonnihil ſpiritualitatis in ſe continent hæc verba. Quid enim fluctui maris magis comparatur, quàm Anima noſtra? quæ exiguam fidem, & fiduciam in Dei myſterijs habens, nō requirit ea, quę Deus ordinauit ad eius ſalutem; ſed ad fluctus maris inſtar, nunc à vento ſuperbiæ, nunc verò ambitionis, & inuidiæ, nunc auaritiæ, & alterius vitij modo huc, modo illuc impellitur, & ſic cùm ad imaginem, & ſimilitudinem Dei condita ſit, ex vitio ſuo (vt inquit D. Hieronym.) perſonas ſibi plurimas ſuperinduit. Et quomodo in theatralibus ſcenis vnus, atq; idem Hiſtrio, nunc Herculem robuſtus oſtendit, nunc mollis in Venerem ſe fingit, nunc temulus in Cybelem: ita & Anima noſtra quandoque tot perſonarum ſumit ſimilitudines. Nulla igitur admiratione afficiamur, ſi tam parum in Chriſtiana religione, & pietate proficimus. Non enim donum Dei cœleſte guſtamus, bonumq; Dei verbum, & virtutes venturi ſæculi.

Non ergo exiſtimet homo ille, quod accipiat aliquid à Dn̄o. Indignus .n. (dicebat D. Bern.) cœleſti benedictione conuincitur, qui Deum dubio quærit affectu. Ne igitur Anima fidelis in poſtulanda ſapientia fruſtra laboret, omni fide, & fiducia Deum exoret: Nam, referente D. Greg. Illorū mentes Deus illuminat, quas

Super 5. Pſ. Pœn.

nulla

nulla caligo duplicitatis obumbrat.

Vir duplex animo. Ille duplex eſt animo, qui non eſt vnus ex intentione, qui ſcilicet, Deo perfectè non adhærens, ſed adhuc quæ ſunt mundi cogitans, ſimilis fluctui maris, modo huc, modo illuc impellitur; vnde ſequitur Apoſtolus.

Inconſtans eſt in omnibus vijs ſuis. Inconſtantia, vt inquit D. Thom. eſt quoddam conſequens ad animi vertibilitatem; inconſtans autem dicitur ex hoc, quod ratio deficit in præcipiendo ea, quæ ſunt conſiliata, & iudicata; quam ob cauſam inconſtantia eſt ceſſatio ab eo prudentię imperio, & decreto, quod continuari, & vigere adhuc debebat, vel improbatio eius, vt patet ex doctrina D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 5. Quapropter 2.2.q.53 Art. 5. opponitur hoc peccatum Prudentiæ ſecundùm eſſentialem Prudentię actum, qui eſt iuſtum imperium. Verum enimuero, cùm id carnalibus tantùm eueniat hominibus, eſt pro virili parte conandum, ne carnis noſtræ curam faciamus in deſiderijs eius, quod tunc nimirum continget, ſi ipſa tanquam pediſſequa noſtra, ſit in lateribus domus noſtræ, ideſt, in abſcōdito, & humili loco; ratio verò reſideat in medio, tanquam Domina; vt fiat, quod ſcriptum eſt: Anima mea in manibus meis ſemper.

CAP.

Digitized by Google

CAP. I. PARS III.

GLorietur autem frater humilis in exaltatione ſua, diues autem in humilitate ſua, quoniam ſicut flos fœni tranſibit. Exortus eſt enim ſol cum ardore, & areſecit fœnum, & flos eius decidit, & decor vultus eius deperijt. Ita & diues in itineribus eius marceſcet. Beatus vir, qui ſuffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe.

Ad afflictos reuertitur noſter Apoſtolus, oſtendẽs, quid ex eorum tribulatione ſequatur poſt huius vitæ ſæculum. Circa hoc autem tria facit. Primò abiectos, & varijs tentationibus oppreſſos conſolatur, ſuæ futuræ glorificationis propoſito præmio, ibi. *Glorietur autem frater humilis in exaltatione ſua*. Secundò diuites inflatos deprimit, prohibens in diuitiis huius ſæculi gloriam ſuam collocare; ibi. *Diues autem in humilitate ſua*. Tertio afflictorum præmium proſequitur, ibi. *Beatus vir, qui ſuffert tentationem*, &c.

Glorietur autem frater humilis. Vt fideles aduerſa libenter perferant, laboris, ac certaminis finem exoptatũ illis optimo conſilio patefacit hìc Apoſt. Etenim ſicuti viatoribus itineris longitudinem alleuat iucundum hoſpitium; & ad ſulcanda maria mercatores promouet auiditas quæſtus; agricolæ verò labores expectatio fructuum lenit; ſic nempe fideles varia, & diuerſa

ſuſti-

ſuſtinentes æternæ vitæ præmium conſolari debet. Idcirco inquit noſter Apoſt. *Glorietur autem frater humilis*. *Humilis*, tribus modis accipitur. Primò pro illo, qui habet virtutem humilitatis oppoſitam ſuperbiæ. Secundò pro exiguo, ignobili, & obſcuro; vt apud Apoſt. Reformabit corpus humilitatis noſtræ, ideſt, humile corpus noſtrum configuratum corpori claritatis ſuæ. Tertiò accipitur *humilis* pro afflicto, vt apud Prophet. Vide humilitatem meam, & eripe me, & in humilitate noſtra memor fuit noſtri. Primò modo non accipitur hìc *humilis*, ſed ſecundo, & tertiò modo. Nam textus Græcus habet ταπεινὸς, quod vocabulum apud Græcos quaſi ſemper duabus vltimis ſignificationibus correſpondet; virtuti namque humilitatis correſpondet ταπεινοφροσύνη, quod vocabulum deriuatur à verbo ταπεινοφρονέω, ideſt, humiliter ſentio, quare ταπεινοφροσύνη, dicitur ὅτι τοῦ φρονήματός, ἐστι ταπείνωσις, eo quod animi ſit humilitas. Secundò igitur, & tertio modo accipientes *humilem*, horum verborum ea poſſet eſſe ſententia. Iuſtus, qui nunc aſſiduis tribulationum impugnationibus præmitur, quiq; tanquam deſpectus, ac ignobilis habetur, in ſpe futuri pręmij glorietur; quando ſcilicet à Deo exaltatus, illius maieſtate replebitur.

Diues autem in humilitate ſua. Græcè eſt ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ, ideſt, in obſcuritate, & ignobilitate ſua, *ſubaudi*, defleat; ac ſi manifeſtè diceret Apoſt. Diues,

cui

cui diuitiæ ſolæ curæ ſunt, & cordi, quiq; ſuperbus, & arrogans pauperes opprimit, & conculcat in obſcuritate ſua defleat, in qua poſitus iacebit poſt huius vitæ ſæculum. Non enim ſumet omnia, cum interierit, neq; deſcendet cum eo gloria eius; quinimò
Cap. 4. cum ſonitu peribit memoria eius. infra. Agite nunc diuites plorate, & vlulate in miſerijs, quæ aduenient vobis. Hoc in loco notanda eſt figura, quæ Grecè ἀντίθετον Latinè contrapoſitum vocatur, quæ fit quando contrarijs opponuntur contraria.

Quoniam ſicut flos fœni tranſibit. Egregia ſimilitudine, in qua eſt figura, quæ Græcè ἐνάργεια, Latinè manifeſtatio dicitur, hominis diuitis exitum ob oculos ponit, ne in diuitijs gloriam, & honorem noſtrum collocemus. Vnde eſt illa cuiuſdam Ethnici pia ſententia.

Haud proprias poſſident opes mortales, ſed tantũ Deorum diſpenſamus munera, quæ, cum volunt, rurſus à nobis auferuntur. Et D. Greg. Naziãz. Non glorietur (ait) diues in diuitijs, ſed in hoc ſolo glorietur, vt Deum intelligat, & quærat, patientibusq; condoleat, ac in futurum bonum ſibi aliquod reponat: Præſentia namq; fluxa ſunt, & temporanea, & tanquam in calculorum ludo traijciuntur, & tranſponuntur. Sed, proh dolor? quomodo nunc viuimus, miſeri mortales, videmus, quòd in aliena terra verſamur, quaſi hoſpites, & peregrini, & tamen ſic diuitijs ſtudemus,

tan-

Digitized by Google

tanquam hic perpetuò permanſuri. Certè prædixit Dominus facilius eſſe camellum per foramen acus ꝑtranſire, quàm diuitem ingredi in regnum cœlorum. Verum nihil penſi huius habemus; ſed ex quo ſupplicia mereamur æterna, id quotidie operamur. Non ſic quæſo faciamus, ſed diuitias noſtras credamus eſſe Pudicitiam, quæ nos pudicos, Iuſtitiam, quæ nos iuſtos, Pietatem, quæ nos pios, Humilitatem, quæ humiles, Manſuetudinem, quæ manſuetos, Innocentiā, quæ innocentes, Puritatem, quæ puros, Prudentiam quæ prudentes, Temperantiam, quę tēperatos, Charitatem, quæ nos facit Deo, & hominibus caros, virtutum potentes, ſęculi contemptores, ac bonorum operum ſectatores.

Et decor vultus eius deperijt. Notet hic Lector figurā, quæ gręcè κατάχρησις, latinè abuſio dicitur, quę fit, quando propria nomina non habentibus aliena accommodantur. *Ita & diues in itineribus eius marceſcet.*

Senſus eſt. Quemadmodum fœnum, adueniente ſole, areſit, floſq; eius decidit, & decor vultus eius deperijt; ita quoq; diues, adueniente die iræ, & vindictæ varias patietur mutationes. Qui enim prius in diuitijs iucūdè vitā ducebat, flore, & decore ſpoliatus in maxima anguſtia, & confuſione miſerè viuens, illud clamabit. Dies mei declinauerunt, & ego ſicut fœnum, arui. Itinera diuitis, cogitationes, & actiones illius intelligo circa diuitias, & voluptates, in quibus ille marceſcet, qn̄

ei

Digitized by Google

ei dicetur. Stultè, hac nocte repetunt animã tuã à te.
Beatus vir, qui ſuffert tentationem. Anima deuota, quæ tanquam petra fortis, & ſtabilis violentos tentationũ fluctus fregerit, dicitur beata, non abſolutè quidem, ſed propter ſpem beatitudinis adipiſcendæ in futura vita. Vnde dicebat Apoſt. Et gloriamur in ſpe filio-
Rom. 5. rum Dei. Vel etiam dicitur beata propter operationẽ virtutis, qua mediante laudabiliter ſuſtinet aduerſa. Hinc videat eruditus Lector, quomodo faueat noſter Apoſt. illis, qui ſuſtinent Beatitudines non eſſe habitus virtutum, & donorum, ſed horum actus, & operationes, quatenus certa ſpe ad æternam beatitudinem ferimur. Quare ſequitur Apoſtolus ſubiungens. *Accipiet coronam vitæ.* Vide quæſo, quomodo de futuris bonis loquatur Apoſt. perſpicuè enim, & dilucidè nequaquam potens explicare ea, coronæ, & vitę nominibus vtitur; nam, quandoquidem ea bona huius ſæculi bonis præſtantiora ſunt, non habet, vnde rerum earum imaginem proferat, ſed ea nobis ab ijs, quæ apud nos ſplendida ſunt, & illuſtria, vtcumque repręſentat, à gloria, ab honore, à vita: quare inquit: *Accipiet coronam vitæ*: Aeternam ſcilicet, vitam accipiet, qua veluti corona, hoſte deuicto, donabi-
2. Cor 4. tur; vt enim habet Apoſt. Momentanea, & breuis illa, quæ eſt in præſenti tribulatio, pondus æternæ glorię operatur in cœlis. Ex quo D. Hieronym. inquit. Quis nos tribulari velit? quis nos maledici deſiderat,

vt

vt mereatur Chriſti voce laudari, cœleſti, copioſaque mercede munerari? Hìc autem ſilentio præterire nolo, quod de corona adnotauit D. Thom. ſuper Apoc. cap. 2. Eam ſcilicet, tria ſignificare, Primò quietis tranquillitatem; quia dat pręmium poſt certamen, vt hìc teſtatur Apoſtolus. Secundo bonorum plenitudinem, quia corona habet perfectam figuram, alijs perfectiorem, ſcilicet, circularem. Tertio honoris ſublimitatem, quia corona eſt dignitatis, & honoris inſigne. Sequitur textus *Quam repromiſit Deus diligentibus ſe*. Hinc habemus, vt laborum, ac certaminum tollerantia æternæ vitæ coronam mereatur, debere nos ſufferre, ac ſuſtinere omnia propter amorē Dei, vnde dicebat. Ap. 1. Cor. 13. Et ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, Charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt, quantum .ſ. ad meritum vitæ æternæ, quæ ſolis diligentibus Deum repromittitur ſecundum illud Iob. 37. Annunciat de amico ſuo, quòd poſſeſſio eius ſit.

In fine partis huius ad maiorem intelligentiam illius Apoſtolici dicti: *Accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe*. Tria nobis occurrunt breuiter examinanda. In primis inquirendum eſt, qualiter diligendus ſit Deus ex Charitatis dilectione, Charitate videlicet infuſa, an.ſ. homo debeat diligere Deum non ſolum magis appreciatiuè, ſed etiam magis intenſiuè, propter illud, quod dicitur Deut. 6. Diliges Dominum

Digitized by Google

Deum tuum ex toto corde tuo, & quæ ſequuntur. Deinde quando tenemur Deum ſic diligere. Poſtremò, an licitè poſſit homo diligere Deum ſic propter mercedem.

Quò ad primum cenſet Adrianus in quarto ſententiar. quæſt. de pœnit. artic. 2. propter illud, quod habetur Deut. 6. Diliges Dominum Deum tuum, & quæ ſequũtur, ad hoc, vt homo impleat præceptum de diligendo Deum, neceſſe eſſe, vt actus Charitatis ſit intenſiſſimus; ex quo infert, vt contritio ſit ſufficiens, oportere, quòd ſit dolor intenſiſſimus. Sed in oppoſitum eſt communis ſententia Theologorum, quòd ſcilicet nulla requiratur determinata Charitatis intenſio, quæ ſic probatur.

Sufficit ſeruare præceptum de dilectione, qua diligendus eſt Deus eo modo, qui ſatis ſit circa ipſum Deum, ſed ad hoc, vt impleatur præceptum de diligendo Deum, ſatis eſt, vt magis appreciatiuè diligatur, non autem requiritur, vt magis intenſiuè ametur; ergo ſufficit diligere Deum magis appreciatiuè. Maior huius diſcurſus propoſitio de ſe patet; minor probatur; Nã quæuis minima dilectio Charitatis ſufficit ad efficiendum quicquid oportet cauſa eius obiecti, quod eſt ex Charitate diligendum. Vt enim inquit D. Thom. 2. 2. q. 24. art. 5. in corpore: Minima Charitas ſe extendit ad omnia diligibilia.

Præterea quilibet actus veræ Charitatis facit adhærere homi-

hominem Deo, tanquam vltimo fini: Ergo adimplet præceptum Charitatis habens quemlibet actum veræ Charitatis; Conſequentia eſt manifeſta; quoniam qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt cum eo; vt inquit Apoſt. 1. Cor. 6. Sed qui eſt in peccato mortali; nõ poteſt eſſe vnus ſpiritus cum Deo, ergo adimplet pręceptũ Charitatis, habens quemlibet actũ veræ Charitatis; & eadem ratio eſt de contritione; quoniam minima cõtritio includit Charitatẽ. Vnde dicebat D. Baſil. de pœnit. Tantummodo voles, & ipſe Deus occurret. Ad illud autem Deut. 6. cui innititur Adrian. dicitur, quod per hoc non ſignificatur ſummus conatus, quo debemus diligere Deum, ſed vt amemus Deum pręcipuo amore, & quod nihil relinquatur in nobis dilectioni Dei contrarium; quaſi eundem hominem poſſint Deus, & Dæmon ſimul poſſidere, contra illud Euangelicum dictum: Nemo poteſt duobus Dominis ſeruire.

Neq; his officit, quòd Eruditus obijcere poſſet, Additionem illam ex tota anima tua, & tota fortitudine tua, ſiue ex totis viribus tuis, ſignificare ſummum conatum, aliàs ſuperfluè videretur eſſe appoſita; Huic enim inſtantiæ fortè occurri poſſet dicendo, in illa parte. Diliges Dominum Deum tuum, reliqua includi, quæ non niſi maioris explicationis gratia fuerunt adiecta; Et hoc clarè patet; quia in ſcripturis aliquando id ſolum ponitur ex toto corde

tuo; aliquando additur ſecundum nempe, ex tota anima tua; aliquando verò etiam tertium, ex tota fortitudine tua; cum tamen ſemper ſcriptura idem ſignificare velit.

Nam 3. Reg. 14. de Dauide dicitur, quòd ſecutus ſit DOminum in toto corde ſuo. De Ioſia verò 4. Reg. 23. Ex toto corde, anima, & virtute; cum nihil minus voluerit ſignificare ſcriptura de Dauide, quàm de Ioſia; Et Deut. 4. Dicit, DOminus ſe inueniendum, ſi tamen quæratur in toto corde, & in tota tribulatione, vel vt habent Hebræi, in tota anima. Et 1. Reg. 7. Samuel tātum exigit, vt reuertantur ad DOminum ex toto corde; idem tamen procul dubio exigens, quòd Moyſes. Vel dicat Theologus, quòd perinde eſt dicere, DILIges DOminum DEum tuum ex toto corde, ex tota Anima tua, ex tota fortitudine tua, ac ſi diceretur; Statue tibi Deum, vt vltimum finem, ad quem teipſum, & omnia, quæ ſubiacent voluntati tuæ ordines, ac dirigas; vt ſcilicet in omnibus totam intentionem tuam, quæ per cor exprimitur, in eius amorem, & obſequium dirigas, totumq; tuum intellectum, qui per mentem ſignificatur, illi ſubijcias, omnesq; appetitus, qui per totam animam notantur, ad normam ſuæ ſanctiſſimæ legis componas, & denique omnia tua exteriora opera, quæ nomine virtutis, fortitudinis, & virium ſignificantur, eidem conformes.

Vide D. Th. 2. 2. q. 44. art. 5.

Quan-

Quando verò teneamur ad hoc præceptum actu implẽdum ſub pœna peccati mortalis, quod 2. loco quærebatur. Dico, quod eſt quæſtio difficilis propter varietatem opinionum. Scotus in tertio ſent. diſtinct. 27. inquit, quod in diebus feſtis homo tenetur adimplere hoc præceptum. Sotus in lib. de natura, & gratia cap. 22. opinatur hominem debere diligere Deum ſuper omnia, quando venit ad vſum rationis. Banes in 2. 2. D. Thom. q. 44. artic. primo, dub. primo in reſponſione ad tertium, inquit, quòd qui ſemel in anno dignè ſumit Euchariſtiam, adimplet ſimul ſpeciale hoc Charitatis præceptum. Alij dicunt, quòd hoc præceptum dilectionis tantum obligat, quando homo eſt in periculo, & in articulo mortis. Nauar. in ſuo Man. cap. 11. num. 8. inquit, quòd tunc debemus diligere Deum ſuper omnia ſub reatu peccati mortalis, primò cum ad vſum rationis peruenimus, & iam habemus; vel habere debemus cognitionem referendi, & dirigẽdi noſipſos in Deum, tanquam vltimum finem, ſaltem in confuſo, & eo modo, quo id præſtare poſſumus. 2. cum tenemur ad habendam contritionem de peccatis mortalibus, 3. quotieſcunq; tenemur proximum ex Charitate diligere, q̃a in amore proximi amor Dei, tãquam finis includetur. Greg. de Valent. in 2. 2. D. Tho. loco citato, idẽ ferè ſentit, quod Nauar. ſimiliter Toled. in ſua ſumma de Charitate, & omnes moderni Doctores. An verò

Digitized by Google

propter mercedem poſſimus licitè Deum diligere, quod vltimo loco fuit propoſitum, Pro parte negatiua arguitur auctoritate D. Aug. lib. 1. de Doct. Chriſt. cap. 3. 4. & 5. vbi diſtinguens ea, quibus fruendum, quibusuè vtendum ſit, cap. 5. inquit, Deo früendum eſſe; at frui, vt idemmet aſſerit, eſt amore inhærere alicui propter ſe ipſum; ergo per ſe ipſum Deus eſt à nobis diligendus; non ergo propter præmium beatitudinis æternæ. Confirmatur & ratione; nam ſi diligitur Deus propter præmium beatitudinis æternæ, ipſum præmium magis diligitur, iuxta illam regulam Ariſtotelicam: Propter quod vnumquodq; tale, & illud magis. In oppoſitum eſt illud Pſalm. Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas, ideſt præcepta tua, propter retributionem. Probatur & ratione: quia lex amicitiæ poſtulat, vt amicus deſideret conuerſationem, & præſentiam amici; ergo poſſumus diligere Deum ad habendam eius conuerſationem, & præſentiam, quæ licet, vt ſic dilectionis noſtræ ſit quodammodo finis, tamen alium etiã vltimum finem, Deum ſcilicet, ad quem ordinatur, reſpicit. Ad auctoritatem D. Aug. dicimus, quòd fidelis diligens Deum propter æternam vitam, cum ordinet eam in Deum conferentem, tanquam in finem principalem, dicitur amare Deũ propter ſe ipſum; Actus .n. ſpeciẽ ſortiuntur ex fine principali; Vel aliter dicatur, ꝙ principaliter, & primariò Deus eſt à nobis diligẽdus pro-

Vide D. Th. 2. 2. q. 23. art. 5. ad 2.

propter ſeipſum, ſecundariò verò propter mercedẽ poteſt à nobis diligi.

Ad illud Axioma Peripateticum reſpondetur, quòd diligere Deum propter mercedem, bifariam poſſumus conſiderare, vno modo quod determinatio illa *propter mercedem* determinet actionem diligendi; alio modo quod determinet rem ipſam dilectam, Deum ſcilicet primo modo licitum eſt diligere; tunc enim actio diligendi ordinatur ad aſſecutionem præmij ordinabilis in ipſum Deum, tanquam in finem vltimum. Secundo autem modo non eſt licitum: tunc enim Deus ordinatur ad præmium, & ſic vera eſt illa dignitas Ariſtotelica. Propter quod vnumquodq; tale, & illud magis.

CAP. I. PARS IIII.

NEmo, cũ tẽtatur dicat, quoniã à Deo tentatur. Deus .n. tẽtator malorũ eſt; ipſe autem neminem tentat: Vnusquisq; verò tẽtatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus: Deinde concupiſcentia cùm conceperit, parit peccatum; peccatum verò cum conſumatum fuerit, generat mortem, Nolite itaq; errare, Fratres mei dilectiſſimi. Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à patre luminum, apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio. Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, vt

ſimus initium aliquod creaturæ eius. Scitis Fratres mei dilectiſſimi.

Quoniam & exterius, & interius varijs tentationum fluctibus Anima fidelis impetitur (eam namque impugnant carnis illecebræ, circumueniunt ignominioſæ paſſiones, perturbāt inordinati deſideriorum motus) plusq; periculi eſt in inſidiatore occulto, quàm in hoſte manifeſto. Pulchrè quidem Apoſtolus poſtquam fideles Iudæos aduerſus tentationes exteriores confirmauit, in hac quarta Capitis parte de interioribus tentationibus agit, quas ipſi ſuſtinent fideles; vt in illis, ſicut & in aliis Patientiam exerceant: Patientiæ namque virtus illa eſt, quæ non ſolum externis pulſata moleſtijs, inconcuſſa permanet, ſed etiam nullis voluptatum illecebris deuicta ſuccumbit. Circa verò hanc primi Capitis quartam partem, quatuor agit Apoſtolus. Primùm nullum à Deo ad malum induci docet, ibi. *Nemo cum tentatur, &c.* Secundò peccati originem, ſiue occaſionem ponit, ibi. *Vnusquiſque verò tentatur &c.* Tertiò illius progreſſum demonſtrat, ibi. *Deinde concupiſcentia, &c.* Quartò totius boni auctorem Deum affirmat; in quo nonnihil de iuſtificatione noſtra tangit, ibi. *Omne datum optimum: Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis.*

Nemo cum tentatur, &c. Ne quis in Deum peccatum referat ſuum, quaſi ipſe quemquam ad peccatum inducat, prohibet Apoſtolus, docens nullum à Deo ad

pec-

peccandum incitari,ac multò minus impelli; quam ſententiam habuit Apoſtolus ad Cor.ſub alijs verbis, *Fidelis,inquit, Deus, qui non ſinet vos tentari ſupra id, quòd poteſtis,* Nam profectò, qui non permittit nos tẽtari ſupra vires, multò minus ipſe nos tentat, aut inducit ad peccatum. Hinc dicebat D. Hieronym. aduerſus Iouinian. Liberi arbitrij condidit nos Deus, nec ad virtutes, nec ad vitia neceſſitate trahimur. Et Tertulianus in lib. de Trinitate. Nec enim poteſt fieri,inquit, vt ſit initiator; aut artifex vllius mali operis, qui nomen ſibi perfecti vendicat, & Parentis, & iudicis. Et D. Auguſtinus lib. 5. de Ciuit. Dei, cap. 9. Malę quippe voluntates, ait, ab illo non ſunt; quoniam contra naturam ſunt,quæ ab illo eſt. Et D. Proſper de vocatione Gentium cap. 12. ſimiliter ait. Hæc autem ſummatim, breuiterq; perſtricta ad id valeāt, vt certiſſimè nouerimus nullum fidelium à Deo non diſcedentem relinqui; neq; cuiusque ruinam ex Diuina eſſe conſtitutione diſpoſitam, ſed multis, quia iam iudicio, rationibus vtuntur, ideo liberum eſſe diſcedere, vt nõ diſceſſiſſe ſit præmium. Hāc veritatem nouerunt etiam Ethnici quidam; quare dicebat Plato. Bonorum ſolus Deus cauſa eſt dicendus, malorum autem quamlibet præter Deum cauſam quærere decet. Lyricus quidam etiam clamat dicens. Malorum Deus nequaquam eſt cauſa, ò Troiani bellicoſi. Vide D. Aug. in lib. de gratia, & libero arbi-

Digitized by Google

trio, lib. 2. de moribus Eccleſiæ: In his enim libris oſtendit copioſè peccatum eſſe referēdum in noſtram voluntatem, quæ pro ſua libertate operatur, non adhibita rationis regula. Vide etiam Sotum lib. 1. de nat. & gratia cap. 17. Syn. Prouinc. Mogunt. can. 2. Cōcil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 6.

Rom. 1. Sed quoniam aduerſus hanc veritatem inſurgere poſſet quiſpiam obijciendo illud Apoſt. ad Rom. Tradidit eos in reprobum ſenſum: Et rurſus. Quia in hoc ipſum te excitaui: Et illud D. Auguſt. Manifeſtum eſt Deum operari in cordibus hominum inclinando voluntates eorum ſiue ad bonum, ſiue ad malum.

Rom. 9.

Lib. d̄ gratia, & lib. arbit.

Pro ſolutione omnium prædictorum dicimus tripliciter dici Deum tradere, vel excitare, vel inclinare ad malum. Primò quidem permiſſiuè, non autem phyſicè, neq; moraliter; cum dicat Apoſt. ad Rom. Suſtinuit in multa Patientia vaſa Iræ. Vnde dicebat D. Auguſtinus. Cum auditis, Ego Dominus induxi Prophetā illum, vel Quem vult indurat, eius merita cogitate, quem ſic obdurare permittit. Et D. Proſper. Cum vero, inquit, aliquos à Deo, aut traditos deſiderijs ſuis, aut obduratos legimus, aut relictos magnis peccatis ſuis, hoc ipſo meruiſſe ꝓfitemur; atq; ita nec d̄ iudicio Dei q̄rimur, quo deſerit meritos deſeri. Et rurſus: Si q̄ autē ſunt tam profundæ impietatis, vt extra remediū correctionis habeantur, non à Deo incrementa iniquitatis accipiunt, ſed per ſemetipſos deteriores fiunt,

In reſp. ad c. Gall. obiect. c. 11

Inſēt. ſup. 11. c. Gall.

qui

qui relinqui à Deo, ac ſibi, ſuiſq; deceptoribus tradi propter præcedentia peccata meruerũt, vt eis peccatum ſit ipſa pœna peccati. Secundo modo dicitur Deus tradere, vel excitare, & inclinare, quia non ſolum permittit impios malè agere, ſed etiam deſerit afflictos; ſic etiam exponitur per D. Aug. illud. Et ne nos inducas in tentationem, Intelligitur, inquit, ne nos induci deſerendo permittat. Tertio, & vltimo referente doctiſſimo Card. Bellarm. ex doctrina Vgonis, dicitur Deus inclinare ad malum, vel excitare, non ſolum quia permittit impios agere mala, nec ſolum deſerit pios, vt cogantur pati mala, ſed etiam quia præſidet ipſis voluntatibus malis, eaſq; regit, & gubernat, in eis inuiſibiliter operando, vt licet vitio ſuo malæ ſint; tamen à Diuina prouidentia ad vnum potius malum, quàm ad aliud non poſitiuè, ſed permiſſiuè ordinentur. Neq; huic ſolutioni officit, quòd obijcere poſſet eruditus Lector ex lib. 3. Regum, cap. 22. vbi introducitur Dominus ſedens ſuper ſolium ſuum, dicens. Qui decipiet Achab Regem, & aſcendat, & cadat in Ramoth Galaad? & cum ſpiritus nequam diceret: Ego decipiam illum, & quæ ſequuntur; dixit Dominus. Recipies, & præualebis Egredere, & fac ita: Reſpondetur enim quod hęc verba. Egredere, & fac ita: quamuis ſint ſecundum ſignificationem grammaticam imperatiui modi; tamen ibi neq; ſignificant imperium, neque conſilium, ſed

ſolum

Digitized by Google

ſolum diuinam permiſſionem; cuius exempla habemus in ſacris litteris Io. 13. Dixit Dominus Iudæ, q; facis, fac citius. Item Num. 22. dicitur Dominus dixiſſe ad Balaam. Si vocare te venerint homines iſti, ſurge, & vade cum illis. De hac permiſſione diuina, ſecundum quam dicitur Deus excitare ad malum, indurare, excæcare, & alia huiuſmodi. Vide D. Damaſcen.lib.4. ſuæ Theolog. cap.14. D. Gregor.lib. 13. Mor. cap. 16. D. Hier. in Epiſt. ad Hedibiam q. 10. D. Thom.lib. 3. contra Gent.cap.162 & prima 2. q. 79. art. 3. Vide Vgonem de Sancto Victore lib. 1. de Sacramentis par.5.cap.29. Card. Bellar. de amiſſ. gratiæ,& ſtatu peccati lib.1.cap.13.

Ex hac Apoſtoli doctrina conuincitur hæreſis Zuinglij, Caluini, & Bezę,qui,quatenus ex ſcriptis eorum colligitur,dicebāt Deum eſſe auctorem peccatorum,quę à nobis fiunt. Vide doctiſſimum Card. Bellarm.in lib. 2. de amiſſione gratię, & ſtatu peccati à cap.4.vſq; ad finem eiuſdem libri, Gregorium de Valentia in primam partem D.Thom. diſp. 1.q.19. de voluntate Dei, puncto 3.

Vnusquiſq; verò tentatur. Malæ tentationis effectus,quos nunc breuiter tangit Apoſtolus, diffuſè docet Iſidorus,prauæ tentationis naturam deſcribens. Tentatio inquit, eſt ſeminarium quoddam culpæ, ita vt niſi à Diuino auxilio, & libero impediatur arbitrio,ex natura ſua delectationem gignat,delectatio verò conſen

ſum

Digitized by Google

ſum, conſenſus verò opus, opus verò conſuetudinē, conſuetudo obſtinationem: Vnde ſcriptum eſt. Impius cum in profundum venerit, contemnit.

A concupiſcentia ſua. Concupiſcentia varijs modis accipitur; interdum enim ſignificat appetitum boni in vniuerſum; rurſus aliquando ſignificat ipſum actum appetendi; aliquando potentiam, qua appetimus bona ſenſibilia, & hoc modo accepta concupiſcentia non eſt mala, de qua vide Lactantium in lib. de vero cultu à cap. 15. vſq; ad 20. Eſt alia notio, ſiue ſignificatio concupiſcentiæ, qua concupiſcentiam appellamus vitium, quo proni ſunt homines ad appetenda bona ſenſibilia contra dictamen rationis, & ſic accipitur hìc ab Apoſtolo. Hæc autem non eſt ſubſtantia, nec aliqua qualitas abſolutè, ſed eſt potentia Animę vitiata, ſiue deordinata, quæ potiſſimum in carne reſidet, hoc eſt, in inferiori parte, licet etiam in mēte; hęc verò talis eſt ex peccato primi Parentis. Quare dicebat deuotiſſimus Bernardus. Inuenit Conditor ſuam ſibi rebellem creaturam, inueniat Anima ſuam ſibi rebellem pediſequam: Tranſgreſſor legis inuentus eſt homo, inueniat ipſe aliam legem in membris ſuis repugnantem legi mentis ſuæ. Serm. de ſepul. To. 1.

Abſtractus, & illectus. Tres motus concupiſcentiæ explicat Apoſtolus in hoc tractatu de initio, progreſſuque peccati, quorum primus, quem in his verbis tāgit, eſt inuoluntarius, quando quis videlicet ſine vllo

con-

conſenſu ad peccatum à concupiſcentia illicitur, & abſtrahitur. Hunc autem concupiſcentiæ motum pulchrè figurauit impudica mulier illa Aegyptia, quæ caſtum Ioſeph, & verbis tentauit, & veſtibus attraxit. Verum enimuero ſicut ille ſua relinquens veſtimenta fugit, & exijt foras; ſic Anima fidelis in tentationibus fortis, & patiens perſeuerans, veſtes deſerit ſuas in manibus concupiſcentiæ, & exiens clamat. Anima mea ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venantium. Sed vt facilius hoc in loco, & paulò infra intelligatur mens Apoſtoli, vtile erit præcognoſcere, quomodo voluntas à concupiſcentia; hoc eſt, ab appetitu ſenſitiuo moueatur.

Dupliciter autem ab appetitu ſenſitiuo volũtas ipſa mouetur, vno modo ex parte ſubiecti, ex quadam videlicet, redundantia, & colligatione naturali: Nam cum omnes potentiæ Animæ in eius eſſentia radicentur, vt continuò atq; appetitus ſenſitiuus afficitur erga aliquam rem, efficitur ſubinde voluntas, & trahitur, vt velit: Alio modo voluntatem mouet appetitus ſenſitiuus in ratione obiecti: Nam ex eo, quod appetitus ſenſitiuus ex paſſione afficitur, aliter homo diſponitur, ex hoc autem, quod eſt aliter diſpoſitus, ſequitur, vt ſtante illa diſpoſitione, ſibi ſit aliquid cõueniens, quod prius non erat: ex hoc autem, quod aliquid eſt cõueniens, modo huic ſic diſpoſito, ſequitur, & quod iudicium æſtimatiuæ, & rationis iudicet ſibi illud nunc

con

Digitized by Google

cõueniẽs, & ſic appetitus ſenſitiuus mutat iudiciũ rationis de obiecto, q̄ eſt motiuũ volũtatis; vnde ſequitur Apoſt. *Concupiſcentia cum conceperit, parit peccatum.* Secũdũ cõcupiſcentiæ motũ tangit Apoſt. qui tũc fit, quãdo concupiſcentia mediante aliquo imperfecto conſenſu allicit, & trahit voluntatẽ; hunc verò motum imperfectè voluntarium eſſe, & proinde peccatum veniale, patet, quoniã nominatur peccatum, & tamen diſtinguitur à peccato conſumato, & mortem generãte; Ad cuius rei intelligentiam ſciendũ eſt, in volũtate noſtra reperiri motus liberos ſemiplenos, in quibus non eſt peccatum, niſi veniale: nam ſæpè numero complacentia voluntatis fit ex ſubita rationis apprehenſione, in qua non poteſt eſſe perfecta deliberatio. Vide doctiſs. Medinã in 1. 2. D. Th. q. 73. art. 6. circa finem.

Peccatum verò cum conſummatum fuerit. Tertium concupiſcentiæ motum declarat Apoſtolus, qui eſt, quando ſuggeſtio adiuncta delectatione, trahit voluntatem ad perfectum conſenſum, in quo peccatũ perficitur, & conſumatur. Vnde dicebat D. Aug. Non põt peccatũ efficaciter perpetrandũ mente decerni, niſi illa mẽtis intentio, penes q̃ ſumma poteſtas eſt, membra in opus mouendi, vel cohibendi malę actioni cedat, & ſeruiat. *Generat mortem.* Hinc habes, quomodo luce clarius conſtet peccatum mortale diſtingui à veniali contra Vuiclef. & Lutherum, de quo vide Thomã Valdenſem lib. de Sacramentis, cap. 154. & 155. 12. de Trinit. c. 12.

Porro

Digitized by Google

Porro peccatum mortale generat mortem, quoniam priuat hominem gratia Dei, quæ eſt vita Animæ; nam ſicuti Anima eſt vita corporis, ſic Animæ vita eſt gratia Dei, dans ei eſſe quoddam diuinum, ſuoq; vigore intus ingenerans vitam ſpiritualem, & Diuinæ naturę conſortem: Vnde dicebat Princeps Apoſtolorum. Maxima, & precioſa nobis promiſſa donauit, vt per hoc efficiamini Diuinæ conſortes naturæ: Hanc verò mortem, quam generat peccatum, ſignificauit mors illa, de qua legitur Gen. 2. Qua die comederitis, morte moriemini. Vide D. Proſperum in 1. parte promiſſionum, & prædictionum Dei, ca. 2. Nomine mortis præter priuationem gratiæ, non abſurdè quis intelligere poſſet maximam ἀναισθησίαν, & cæcitatem in ipſo peccatore: Nam cum ei inſidiatur Diabolus verberans, ſtimulans, mordens, calcitrans, nec illa quicquã horum ſentit, ſed iacet exanimata, nonne ipſa quodammodo mortua dicitur? Neque enim in tabem, aut puluerem reſoluitur Anima peccans, quemadmodum corpus ab illa ſeparatum, ſed in his omnino fætidiora. Poſſemus etiam mortem, quam ipſum generat peccatum, mærorem quendam, & faſtidium interpretari: Nam, vt inquit Diu. Thom. Quiſquis contra ordinem aliquem inſurgit, ab ordine, & principe; ordinis deprimitur, ac punitur, peccans autem contra rationis ordinem inſurgit; quare à ſeipſo pœnam incurrit, quæ eſt conſcientiæ remorſus. Hinc opti-

Ex D. Io. Chryſ. in Epiſ. 2. ad Cor. c. 3. Hom. 7.

1. 2. q. 87. artic. 1.

optimè dicebat Sophocles in prima Trag.

Nam reſpicere ſua mala magnos cruciatus intendit. Et D. Auguſt. Iuſſiſti Domine, & ſic eſt, vt pœna ſibi ſit inordinatus animus. Et D. Proſper. In peccantem etiam ſine humano iudicio conſcientiæ iudicantis tormenta deueniunt, & malè ſibi conſciam mentem etiã ipſæ cogitationes ſecreti reatus cruciatoria recordatione conficiunt. Et rurſus: Nullæ pœnæ grauiores ſunt, quam malæ conſcientiæ, in qua cum Deus non habetur, conſolatio non inuenitur: Et re vera ſic eſt; nam ſicuti gratia eſt initium beatitudinis, ita & peccatum eſt initium damnationis æternæ. Quamobrem in figura huius legitur, quod Amnon, poſtquam Thamar ſororem ſuam oppreſſit, adeo exoſam eam habuit, vt maius eſſet odium, quo oderat eam, amore, quo dilexerat ante. 2. Reg. 13

Ex hac Apoſt. doctrina de vitio peccati, quando ſcilicet inquit. *Vnusquiſq; tentatur à concupiſcentia ſua*. Clarè habemus hæreſim Armenorum conuinci, qui dicebant nullum futurum peccatum, ſi Dęmones non fuiſſent, qui Homines tentatione ſua impellerent ad peccatum; Quapropter dicebant iſti peccatum eſſe ſimpliciter à Dæmone. Hic enim Apoſtol. non facit mentionem Diabolicæ ſuggeſtionis, quando loquitur de cuiuſq; peccato, non quod Dęmonis ſuggeſtio aliquãdo non ſit cauſa perpetrandorum aliquorum pecca-

torum

torum, ſed quia non interuenit in quocunq; peccato. Quaſi diceret Apoſt. In vniuſcuiusq; peccato adeſſe quidem tentationem concupiſcentiæ, non autem tentationem Diaboli.

At quoniam huic determinationi repugnare videtur D. Dionyſ. Areop. dum inquit, multitudinem Dæmonũ eſſe cauſam omnium malorum ſibi, & alijs. Et pariter D. Cyprian. Neq; enim (inquit) mala facta de Spiritu S. veniunt, ſed de aduerſarij inſtinctu.

Pro ſolutione dicendum eſt id procedere indirectè; quia ſcilicet Dęmon induxit primum hominem ad peccandum, ex cuius peccato conſecuta eſt in vniuerſum genus humanum pronitas, ſeu propenſio quædam ad peccandum. Tunc enim ablata fuit iuſtitia originalis, quæ hominem à peccato auocabat.

Scio Eruditum contra hanc reſponſionem poſſe inſtare, probando Diabolum directè cauſam eſſe peccati; per modum videlicet perſuadentis. Primò auctoritate Iſidori, qui in lib. de ſummo bono, inquit, Diabolum vrere corda hominum cupiditatibus. Item D. Hiero. lib. 2. contra Iouinian. dicit, Diabolum eſſe perfectorem mali, ſicut Deus boni. In eandem ſententiam aſſerit D. Aug. Diabolum ſuæ ſocietati malignos affectus inſpirare. Et ſimiliter Beda in Act. Apoſt. affirmat Diabolum in affectum malitiæ animam trahere.

Huic inſtantiæ ſatisfacientes, dicimus ex auctoritate Iſidori nequaquam colligi, quòd Diabolus ſemper ſit

cauſa

Digitized by Google

cauſa peccati modo iam dicto, ſed ſolũ haberi, quod poſſit eſſe cauſa peccati directè, & quod ſẽper aliquo appetibili alliciat hominem ad peccandum, quãdo ſic eſt cauſa peccati: Et hoc modo intelligẽdi ſunt Patres citati. Quomodo verò Diabolus inclinet hominem ad peccatum, vide D. Tho. in 1.2.q.80. art. 2.

Nolite itaq́ errare, Fratres mei dilectiſſimi. Vides qua lenitate, manſuetudine, ac humilitate in reducendo fideles ad viam veritatis vtatur Apoſtolus? Hinc diſcãt Doctores, ac Prælati; qualiter corrigere debeant errantes. Hinc erubeſcant, qui nulla infirmantibus miſericordia condeſcẽdunt. Certè boni Rectores ex ſua infirmitate aliorum infirmitates penſantes, magis per humilitatis, ac manſuetudinis leuamentum ſtudent peccantes ab erroris laqueo eruere, quàm per auſteritatem in foueam perditionis nutantes propellere. Vnde Doctor Gent. Factus ſum (inquit) infirmus infirmis, & rurſus. Omnis namq́; (inquit) Pontifex Heb. 5. ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in ijs, quæ ſunt ad Deum: vt offerat dona, & ſacrificia pro peccatis: qui condolere poſſit ijs, qui ignorant, & errant. Pro eo autem, quod eſt *condolere*, Græci habent μετριοπαθεῖν, ideſt moderatè ferre, & cum moderatione animi aliorum delicta portare: vt ne nimium indulgens, nimiumq́; ſeuerus ſit Pontifex.

Cæterum vt quilibet ſciat Apoſtolicis obedire mandatis, operæ pretium cogitaui intexere, quæ D. Bernar-

Digitized by Google

dus ad hoc propoſitum ſatis egregiè docet: inquit igitur Doctor iſte: Ne ergo à memoria repellat Deum irruens turba plurimarum cogitationum, quæ ſolent effluere, tanquam vilis plebs in atrium, ponatur ad eius portam ianitor, cuius nomen eſt Recordatio propriè profeſſionis: vt cum turpibus ſeſe cogitationibus ſenſerit animus prægrauari, increpet ſe, & dicat ſibi: Tu ne hæc debes cogitare, qui Sacerdos es, qui Clericus es, qui Monachus es? Cultor iuſtitiæ debet in ſe quicquam iniquum admittere? Hæc dicendo excludit ſenſum illicitæ cogitationis per recordationē propriæ profeſſionis. Similiter ad portam voluntatis, in qua ſolent manere carnalia deſideria, tanquam in domo domeſtica familia, ſtatuatur hoſtiarius, qui vocatur Recordatio cœleſtis patriæ. Hic enim poteſt prauium deſiderium, quaſi cuneus cuneum expellere. Iam verò ad thalamum rationis talis, & tam ferox adhibendus eſt cuſtos, vt nemini pareat: Sed quicunq; hoſtis, ſiue clam, ſiue palam ingredi præſumpſerit, procul eum arceat, & hic ſit Recordatio gehennæ.

Nolite errare.

Hæc verba dupliciter poſſunt exponi, Primo ſic; Nolite fallere vos ipſos, exiſtimantes à Deo ad malum induci: Secundo ſic, & melius: Nolite peccare, ne poſtea veſtrorum ſcelerum Deum faciatis auctorem: Ex vobis enim eſt veſtra malitia; ſicuti è contrario omnis bonitas eſt à Deo, vnde ſequitur Apoſtolus.

Omne

Digitized by Google

Omne datum optimum, & omne donum perfectum. Doni vocabulum multis accipitur modis in ſacris ſcripturis; Primo accipitur pro quibuſdam diuinis muneribus, quæ propriè dici ſolent gratiæ gratis datæ; & tribuuntur aliquibus, vt facilius aliorum ſaluti ſpiritu[illegible] prodeſſe poſſint, de quibus prima Cor. 12. Vni[illegible]ue datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem, alij [illegible]em datur ſermo ſapientiæ, &c. Secundo dona in ſcripturis dicuntur ſpeciali modo ornamenta quædã ſpiritualia, quæ ſunt habitus quidam à virtutibus diſtincti, ex diuino quodam Spiritus Sancti procedentes inſtinctu ad perficiendam his mentem. Tertio nomen doni accipitur communiter pro quocunque munere diuinitus homini dato; de quo hîc loquitur Apoſtolus; ex quo habemus Deum eſſe ſummum bonum, cum omnes perfectiones ab eo proficiſcantur, ſicuti à prima cauſa non vniuoca, in qua conſtat excellentiori modo eas reperiri. Propter quod inquit D. Auguſt. 1. de Tri.
Trinitas perſonarum eſt ſummum bonum.

Rurſus ex hac Apoſt. ſententia contra Pelagianos colligitur non ſolum actuum, verum etiam cogitationum bonarum ex Deo eſſe principium, qui nobis & exordia bonæ voluntatis inſpirat, & virtutem, atq; opportunitatem eorum, quæ rectè cupimus, tribuit peragẽdi; dicente Apoſt. Qui dat ſemen ſeminanti, & panem ad manducandum præſtabit, & creſcere faciet 2. Cor. 9.
fructus iuſtitię veſtrę. Quapropter & aptè ſubiũgitur.

A Patre luminum. Iure Apoſtolus Deum Optimum Maximum auctorem luminum appellat; Siquidem ipſe procreauit lumen duplicis generis, corporalis ſcilicet, & ſpiritualis; De corporali habemus textum clarum in primo Geneſ. in quo Deum feciſſe duo luminaria, alterum, vt præeſſet diei; alterum, vt præeſſet nocti, expreſsè dicitur. Spirituale verò lumen à Deo procreatum triplex eſt, naturæ ſcilicet, gratiæ, & gloriæ, lumen autem naturæ eſt lumen rationis nobis à Deo inditum, quo quid fugiendum, & quid ſequendum ſit cognoſcere poſſumus. Vnde
Io. 1. ſcriptum eſt: Et vita erat lux hominum. Lumen porro gratiæ eſt, quo iuſtificamur, & illuminamur à Deo ad benè agendum, & ducimur ad veritatem cognoſcendam; de quo ſcriptum reperitur. Ego ſto ad oſtium, & pulſo. Lumen poſtremò gloriæ
Apoc. 21. eſt qualitas quædam ſpiritalis, qua ad videndum Deum mens noſtra erigitur; de quo in Pſalmo dicitur. In lumine tuo videbimus lumen, ſcilicet diuinæ ſubſtantiæ. Et alibi: Ciuitas non eget Sole, neque Luna; nam claritas Dei illuminabit illam. Et
Iſa. 60. rurſus: Non erit tibi amplius Sol ad lucendum per diem, neque ſplendor Lunæ illuminabit te; ſed erit tibi Dominus in lucem ſempiternam. Quare ſequitur Apoſtolus.

Apud quem non eſt tranſmutatio. Qui Deus ſcilicet eſt im-

immutabilis; Eſt enim actus purus, omnino ſimplex, & infinitus. Hinc Vgo Victorinus, Variari (inquit) & mutari non poteſt Deus omnino; Non enim augeri, qui immenſus eſt, nec minui, qui vnus eſt, nec loco moueri, qui vbiq; eſt, nec tempore, qui æternus eſt, nec cognitione, qui ſapientiſſimus eſt, nec affectu, qui optimus eſt. Vnde dicebat D. Paulus Apoſt. Qui ſolus habet immortalitatem. Quæ verba exponens D. Aug. ait: Non diceret Apoſtolus, ſolus Deus habet immortalitatem, niſi quia vera immutabilitas incommutabilitas quædam eſt, quam nulla poteſt habere creatura. Et rurſus: Deus ſanè non cuiusq; gratia, ſed natura ſua, nec poteſt, nec potuit aliqua conuerſatione mutari.

Lib. 2. de ſacr. parte 3. cap. 13.

2. Tim. 6.

1. de Tri. 1

Et licet in ſacris ſcripturis nonnulla Dei mutabilitatem arguere videantur, vt illud: Pœnitet me feciſſe hominem: & rurſus: Phinees auertit iram meam à Filijs Iſrael, qui zelo meo occidit virum coeũtem cum muliere Moabitide. Et alia huiuſmodi: Hæc tamen non ſunt propriè intelligenda, ſed ſecundum quandam ſimilitudinem, & metaphoram; vt nobis indicat apertè D. Aug. primo Confeſſ. inquiens. Pœnitet te, & non doles, iraſceris, & tranquillus es; opera mutas, nec mutas conſilium. Et D. Proſper in lib. ſent. ex D. Aug. 157. & 389. Ira Dei, (inquit) non perturbatio eſt eius, ſed iudicium, quo irrogatur pœna peccato; cogitatio verò ipſius, & recogitatio mutandarum

Gen. 5.

Num. 25.

Digitized by Google

rerum eſt incommutabilis ratio: vt enim ars medicinæ, cum eadem maneat, neq; vllo modo ipſa mutetur, mutat tamen præcepta languentibus, quia mutabilis eſt noſtra valetudo; ita Diuina prouidentia, cum ſit ipſa omninò incommutabilis, mutabili tamen creaturæ ſubuenit. Vt autem quilibet intelligere queat, quomodo pœnitentia, ira, & cęteræ paſſiones affectuum, quæ ratione generis, & ſpeciei à Deo remouentur, ipſi poſſint attribui, legat D. Thom. in primo contra Gen. cap. 91.

Sequitur text. *Nec viciſſitudinis obumbratio*. Ideſt, alternatio diei, & noctis, quæ apud Deum nequaquam reperitur; cum ſit lux indeficiens. Vel per obumbrationem viciſſitudinis intellige cum Titelmano viciſſitudinariam obumbrationem ſecundum varia accidẽtia, quæ non eſt apud Deum. Textus Græcus habet ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα, ideſt, vel vmbra mutationis; quare ad mentem Græcæ lectionis ſenſus eſſet. In Deo non eſt mutatio, nec vmbra mutationis.

Sequitur textus. *Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis.* Textus Græcus caret illa dictione *enim*, quam quidem lectionem ſi ſequaris, ſenſus ipſius erit dilucidior: Etenim cum nihil ſuperius dictum ſit, cuius rationem, reddi oporteat, dictionem illam ſuperfluere apparet. Quapropter ſi liceret amplecti Gręcam lectionem proculdubio hæc verba eſſent alterius ſententiæ principium, librorumq; ſacræ ſcripturæ lectionem,

ſi illi

Digitized by Google

ſi illi diſcrepent à Græcis, cedere oportere Græcæ lectioni atteſtatur D. Aug. dum inquit: Libros autem noui Teſtamenti, ſi quid in Latinis varietatibus titubat, Græcis cedere oportere non eſt dubium. Et D. Hieronym. ad Lucin. Vt enim (inquit) veterum librorum fides de Hebræis Voluminibus examinanda eſt; ita nouorum Græci ſermonis normam deſiderat: Et rurſus ad Damaſſ. Sin autem veritas eſt quærenda (ait) cur nō ad Gręcam originem reuertentes, ea, quę vel ab interpretibus malè reddita, vel à Librarijs dormientibus, aut addita ſunt, aut mutata corrigamus? Sed quoniam ex præcepto Sacroſancti Concilij Trident. expreſsè cauetur veterem, ac vulgatam editionem longo tot ſæculorum vſu comprobatam, pro authentica habendam eſſe; idcirco ad tuendam vulgatā editionem, quam ſemper ſequi neceſſe eſt, dicerem hoc in loco (ſaluo ſemper meliori iudicio) illam dictionem, *enim*, pro *autem* accipiendam eſſe; ſæpe enim vna dictio pro altera ſolet vſurpari. Seſſ. 4.

Sed ad expoſitionem verborum accedamus, in quibus Apoſt. modum declarans, quo lumina emanant à patre luminum, iuſtificationis donum commemorat, quæ in ſacramento regenerationis exiſtit, quæ ideo regeneratio dicitur; quoniam in hoc ſacramento eſt origo veræ vitæ, veræq; iuſtitiæ. Notanda verò eſt illa dictio: *Voluntariè*. Per eam namq; patefacit Apoſtolus ſummam Dei benignitatem, & clementiam er-

Digitized by Google

ga genus humanum. Etenim cum ob peccatum primi Parentis, in quo omnes peccauimus, mors in omnes pertranſierit, nos per Baptiſmum, tanquam per aliam generationem Conditor noſter immortali, & incorruptibili vita donauit. Vnde dicebat Petrus Apoſt. Qui ſecundum magnam miſericordiam ſuam regenerauit nos in ſpem viuam.

1. Pet. 1.

Porro quod dicit hîc Apoſt. *Verbo veritatis*. Indicat nobis & formam huius ſacramenti, & Chriſtum Saluatorem, verbum ſcilicet Patris, à quo generis humani mediator conſtitutus hoc ſacramentum inſtituit. Poteſt locus iſte quoq; referri ad illam generationem, quæ fit, quando quis poſt Baptiſmum ex impio fit iuſtus: Nam tunc & voluntariè Deus hominem generat verbo veritatis; Propter nimiam Charitatem (dicebat Apoſt. ad Epheſ.) Et cum eſſemus mortui peccatis, viuificauit nos Chriſto; Ipſius enim factura ſumus creati, *ideſt* regenerati in Chriſto in operibus bonis. Dicitur autem voluntaria eſſe huiuſmodi generatio, quoniam nulla merita noſtra, ſed Dei voluntas eſt huius accipiendæ gratiæ cauſa. Hoc teſtatur Apoſtolus ibidem ad Epheſ. dicens, Gratia enim ſaluati eſtis per fidē, & hoc non ex vobis; Dei .n. donum eſt, non ex operibus, vt ne quis glorietur.

Eph. 2.

Eph. 2.

Cæterum cùm dicat Apoſt. *Voluntariè .n. nos genuit verbo veritatis*. Non ſic intelligendus eſt, vt eos tantum dicat eſſe genitos, qui tunc tēporis erant, qñ iſta ſcribebat;

bat;ſed de oĩbus electis verba eius ſunt intelligẽda: A ſcriptura nãq́; (referẽte D.Proſpero de vocat.gẽt.lib. I.c.II.) ꝙ pertinet ad diuerſorũ hominũ tẽpora,ita promitur,quaſi de vna eiuſdẽ ętatis generatione dicatur;Simile quippiã habes apud D. Petr.dicẽtem:Vos aũt genus electũ,regale Sacerdotiũ,Gẽs ſancta,&quę ſequuntur. *Vt ſimus initium aliquid creaturæ eius.* 1.Pet.2.

Sẽſus eſt,ideo aũt volũtariè nos genuit Deus, vt eſſemus noua quędã creatura eius;nã ꝙ eramus prius, mortui eramus;ꝙ nõn prius eramus,nũc facti ſumns. Vel ſic, vt primi,& ſummo honore digni eſſemus inter omnẽ creaturam: Hinc dicebat D.Petr.Maxima,& pretioſa donauit Deus,vt per hęc efficiamur conſortes Diuinę naturæ. 2.Pet.1.

Scitis Fratres dilectiſſimi; Hæc maxima videlicet Omnip. Dei beneficia: quare vos tanto munere affecti, tanto honore,tãta benignitate,ne ĩ vacuũ gratiã Dei recepiſſe videamini,vitã Angelicã ducite; virtutẽ Angelicam oſtendite;vt hęc Dei dona nõ ſint vobis in iudiciũ, & cõdemnationẽ,ſed ad fruẽdorũ bonorum perceptionem. Et hęc pro text. explanatione ſufficiant.

Verum hîc multa poſſunt quæri.

Primũ eſt,quomodo verũ ſit,quod nos dicimus, nos oẽs .ſ.in primo peccaſſe Parẽte;id.n.maximam difficultatem habet;cum peccatum adeò ſit volũtarium, quod ſi non eſt voluntarium,peccatum non eſt; Sed qui naſcuntur, nullum habentes rationis vſum, quo pacto pec-

peccant in primo Parentè?

Secundum eſt, Quomodo dicatur homo Dei voluntate iuſtificari; ſiue generari poſt Baptiſmum, an ſcilicet ex ſola Dei voluntate, vel etiam concurrente libero hominis arbitrio; Nam quod ex ſola Dei voluntate homo ſic regeneretur, D. Paul. ad Rom. nobis innuere videtur, dum inquit: Non eſt volentis, neq; currentis, ſed miſerentis Dei: Quod verò, & ad hoc requiratur hominis liberum arbitrium, patet per Zach. Prophet. dicentem: Conuertimini ad me, & conuertar ad vos.

Rom. 9.

Zach. 1.

Tertium eſt, Vtrum in hac hominis generatione alia hominis natura generetur, an illa, quæ prius fuerat, reparetur; nam quod noua natura donemur, videtur aſſerere D. Paul. ad Galat. vltimo inquiens: In Chriſto Ieſu, neque circunciſio, neq; præputium aliquid valet, ſed noua creatura: Et ad Epheſ. 2. Ipſius factura ſumus (inquit) creati in Chriſto. Quod verò nulla hominis natura generetur, patet per ipſum Apoſt. ad Titum 2. dicentem: Qui dedit ſemetipſum, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum; At mundare non eſt nouam creaturam condere, ſed eam, quę prius erat purificare.

Quartum, & vltimum, quod nobis quærendum ſe offert, eſt circa illud dictum noſtri Apoſtoli: *Verbo veritatis* Quod à nobis exponitur de Chriſto Saluatore. Huic enim dicto videtur repugnare illud Ioan. 5. Si ergo teſtimo-

Digitized by Google

ſtimonium perhibeo de me ipſo, teſtimonium meum non eſt verum.

Quo ad primum, quod originale peccatum reſpicit; Dicimus hoc peccatum eſſe voluntarium, non propria voluntate ſimpliciter, ſed aliena voluntate, videlicet, primi Parentis, ex quo per originem deriuamur; quãuis & aliquo modo poſſit dici voluntarium propria voluntate; quatenus ſcilicet, cum nos omnes, qui naſcimur, ſimus partes multitudinis humanæ, Voluntas primi Parentis poteſt dici voluntas vniuſcuiuſq; noſtrum aliquo modo, quãtum videlicet ad ea, quæ pertinent ad naturam; Nos enim, qui naſcimur ab vno per naturalem originem deſcendentes, tanquam vnus homo ſumus, cuius & nos particulares homines mẽbra ſumus, & cuius ipſe primus Parens, Adam ſcilicet, caput eſt, & principium mouens: Quapropter, vt paucis abſoluam, peccatum iſtud eſt voluntarium propria voluntate, non ſecundum ſe, ſed quatenus ſumus membra alterius, & eſt voluntarium non formaliter, vt inquiunt ſcholaſtici; ſed interpretatiuè.

Ad ſecundum breuiter dicimus hanc generationem, & voluntate Dei, & voluntate hominis fieri, ſed voluntate Dei primo, & principaliter, voluntate verò hominis conſequenter. Cum enim Deus omnia moueat, ſed diuerſimodè; vnumquodq; ſcilicet ſecundum modum ſuæ naturæ, mouetur homo à Deo per modum liberæ voluntatis: Vnde dicebat D. Proſper loquens

de

Digitized by Google

Lib. 1. De voc. Gẽt. cap. 8. de Deo. Sic rumpit vincula captiui, ſic veſtit nuditatem ſpoliati, ſic ſanat vulnera cruciati, vt quod in ipſo agit, etiam per ipſum geratur: Et rurſus. Gratia Dei quidem in iuſtificationibus præeminet ſuadendo, mouendo, terrendo, inuitando, inſpirando, & illuminando; ſed etiam voluntas hominis ſubſequitur, atq; coniungitur ei: Vnde & in Concil. Tolet. 4. cap. 56. ſic legitur: Sicut enim homo proprij arbitrij voluntate ſerpenti obediens perijt, ſic vocante ſe gratia Dei, propriæ mentis conuerſione homo quiſq; credẽdo ſaluatur. Quare cum dicat Apoſtolus: Non eſt volentis &c. (Rom. 9.) debemus intelligere, quòd velle, & currere, non eſt hominis principaliter, ſed Dei; eſt autem hominis, quatenus per liberam voluntatem mouetur à Deo. Vel dicas, Apoſtolum in illis verbis non excludere liberum hominis arbitrium in iuſtificatione, ſed docere voluntatem hominis, quam naturaliter habet, non poſſe erigi, vt bonum efficaciter velit, vel opere impleat, niſi per gratiam liberetur, & adiuuetur, vt illius loci ſenſus ſit: Non eſt volentis benè velle, neque currentis currere, ſed miſerentis Dei, qui operatur in nobis velle, *ideſt*, vt aſſentiamur vocanti, & currere, *hoc eſt*, vt operemur pro bona voluntate.

Ad tertium reſpondemus, in iuſtificatione impij, quæ generatio appellatur, non aliam generari hominis naturam, ſed eandem, quæ labefactata fuerat, reparari; id apertè docet D. Proſper: (In li. 1. de voc. Gẽt. cap. 7.) Cum homo (inquit) redit,

non

non ſit nouum figmentum, neq; noua creatura, non alia in eo creatur ſubſtantia, ſed eadem, quæ labefactata fuerat, reparatur.

Ad auctoritates in contrarium allatas dicimus, ideo nos dici nouam creaturam, & facturam, non quod noua ſubſtantia, ſiue natura fiat in nobis, ſed quod de peccatoribus, & impijs euadimus noua creatura; dum per fidem reſurgimus à peccatis; à quibus tanquam ex nihilo, vt impij, ac ſine vllo merito exiſtentes, regeneremur, ſiue creemur à peccato, quod eſt nihil ad gratiam Dei accedentes.

Quartum, & vltimum dubium Græci Expoſitores ſuper illud Io. 5. è medio tollunt, dicentes Chriſtum Dominum non dixiſſe illa verba ex propria ſententia, ſed ex ſententia, & opinione eorum, quibus loquebatur: Quoniam enim cognouit Iudæos iam apud ſe cogitaſſe, & dicere potuiſſe: Tu de te ipſo teſtimonium perhibes, & ideo teſtimonium tuum non eſt verum; idcirco anteuertens illos, quod dicturi erant, dixit ex eorum ſententia: ſi ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, teſtimonium meum non eſt verum.

CAP. I. PARS V.

SIt autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum; & tardus ad iram; ira enim viri iuſtitiam Dei non operatur, propter

quod

quod obijcientes omnem immunditiam, & abundantiã malitiæ in manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum, quod poteſt ſaluare Animas veſtras: Eſtote autem factores verbi, & non auditores tantum, fallentes voſmetipſos; quia ſi quis auditor eſt verbi, & non factor, hic comparabitur viro conſideranti vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo; conſiderauit enim ſe, & abijt, & ſtatim oblitus eſt qualis fuerit.

Qui autem perſpexerit in lege perfectæ libertatis, & permanſerit in ea, non auditor obliuioſus factus, ſed factor operis, hic beatus in ſuo facto erit.

Poſtquam Apoſtolus in ſuperioribus, de tentationibus tàm exterioribus, quã interioribus verba fecit, in hac quinta huius capitis parte de prædicatione verbi Diuini nonnulla tãgit: Illud namque plurimum fideles adiuuat, ac inter alia id quoq; efficit, vt ipſi tribulationibus oppreſſi fortes perſiſtant, & immobiles. Circa hæc autem quatuor facit. Primo docet modum audiendi verbum Diuinum, ibi. Sit autem omnis homo velox ad audiendum. Secundo eius vtilitatem patefacit, ibi. *Quod poteſt ſaluare animas veſtras*. Tertiò vnumquemq; monet ad operandum ſecundum illud, ibi. *Eſtote autem factores verbi*. Quarto præmium pollicetur illis, qui ſecundum quod audierint, operabuntur, ibi. *Si quis autem, &c.*

Circa primum quatuor præcipit Apoſtolus, quæ fideles obſeruare debent in audienda prædicatione verbi Diuini;

uini; Primo, vt ad audiendum ſint promptiores, dũ inquit. *Sit autem omnis homo velox ad audiendum.* Secundo mandat eis, ne temere loquantur de illis, quę audiuerint à Prædicantibus, ſubdens. *Et tardus ad loquendum.* Vnde D. Bonauentura ſcriptum reliquit: Taciturnitas reponit ad gratiam, & loquacitas ad iram, ob quam cauſam magiſtra noſtra poſuit linguam inter duo clauſtra, vt ne faciliter proſiliret in verba. Tertio iubet, ne iraſcantur, dum ſcilicet à Prædicatoribus audiunt ſe corripi, ſubiungens. *Et tardus ad iram.* Ad quod facit illud D. Auguſtini dicentis, Opus eſt miteſcere pietate, neq; contradicere Diuinę ſcripturæ, ſiue intellectæ, ſi aliqua vitia noſtra percutit; ſiue non intellectæ; quaſi melius ſapere, meliuſq; percipere poſſimus. Ne verò ad iraſcendum ſint faciles, rationem aſſignat, ſubdens. *Ira enim viri iuſtitiam non operatur.* Ac ſi diceret Apoſtolus: Qui enim iraſcitur, dum eius vitia increpantur, iuxta Dei verbum, iuſtè nequit operari. Ira enim inter cęteros animi motus magis impedit vſum, & iudicium rationis, quod non obſcurè indicat D. Greg. dicens: Ira intelligentiæ lucem ſubtrahit, cùm mentem permouendo confundit. Quarto, & vltimo, quæ plurimum ad ſacram prædicationem conferunt, cordis munditiam, ſcilicet, & manſuetudinem imperat eis. Cordis namque munditia hominem manſuetum reddit; manſuetudo verò ſui compotem facit ab ira remouendo: Vnde

Serm. de Sanctis.

2. De Doctri. Chri. cap. 7.

Mor. 5.

Digitized by Google

de ſequitur Apoſtolus. *Propter quod abijcientes omnem immunditiam, & abundantiam malitiæ; ſuſcipite inſitum verbum;* *ac ſi patenter dicat*: Quoniam fructui ſacræ prædicationis plurimum officiunt inordinati animi motus, cæteraq; vitia, ac peccata, vos omnem iram, indignationem, malitiam deuitantes, ſicut modo geniti infantes, in manſuetudine ſapientiæ ſuſcipite inſitum verbum, quod ſcilicet Animabus veſtris inſeritur; verus enim animarum cibus, quo ipſæ reficiuntur, & pingueſcunt, veræ Religioſorum diuitiæ, veræ iuſtorum diuitiæ eſt Dei verbum, ipſiſq; ad imaginem verbi Dei factis, nihil eſt verbo magis propriũ, quod & illos inſtruere, & ad propriam poſſit dignitatem perducere. Inſitum verbum myſticè poſſumus exponere internas inſpirationes, quibus ad nos quandoque loquitur ſpiritus Dei, de quibus Pſalm. Audiam quid loquatur in me Deus: Has Anima fidelis abſcondens in corde ſuo, mereretur in futurum maiora recipere, dicente Apoſtolo: Terra venientem ſuper ſe imbrem bibens, & germinans herbam opportunam illis, à quibus colitur, accipiet benedictionem à Deo: Poſſumus etiam inſitum verbum ſpiritualiter intelligere ipſum verbum Patris, quod in nobis inſeritur, dum per ſacræ Euchariſtiæ Sacramentum dignè acceptum Deiformes efficimur, dicente Domino Saluatore; Qui manducat meam carnem, & bibit meũ ſanguinem in me manet, & ego in eo: *Quod poteſt ſal-*

Heb. 6.

uare

Digitized by Google

uare animas veſtras.

Magnæ virtutis, & præſtantiæ nimirum eſt verbum diuinum, vt patet ex multis effectibus, qui attribuuntur ei.

Primò verbum Dei malleus eſt conterens duriciem cordis, vt inquit Ierem. 23. Nonne verba mea, quaſi malleus conterens petram?

Secundò cibus eſt, quo Anima ſuſtentatur: Non in ſolo pane viuit homo, dicebat Saluator noſter. Math. 4. Sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.

Tertiò gladius eſt acutus, quo aduerſarius expugnatur, vt habes apud Apoſtolum dicentem: Aſſumite gladium ſpiritus, quod eſt verbum. Eph. 6.

Quartò verbum Dei eſt lumen, iuxta illud Pſ. Lucerna pedibus meis verbum tuum.

Quintò verbum Dei diſponit ad ſuſcipiendum Spiritum Sanctum, cum ſcriptum ſit: Cæcidit Spiritus Sanctus Act. 10. ſuper omnes, qui audierunt verbum.

Sextò clypeus eſt, quo aduerſitas patienter ſuſtinetur, vt habetur Prouerb. 3. Omnis ſermo Dei quaſi ignitus clypeus, ſperantibus in ſe.

Septimò verbum Dei eſt medicina, ſecundum illud Pſal. Miſit verbum ſuum, & ſanauit eos.

Octauò eſt ſicut ignis ardens: Ignitum eloquium tuum, dicebat Propheta.

Nonò verbum Dei dulcedo quædam eſt animę, vt teſtatur Pſaltes, inquiens, quam dulcia faucibus meis elo-

Digitized by Google

quia tua.

Decimo, Verbum Dei Salus eſt noſtra, vt habet hîc Apoſtolus, & D. Paulus ad Rom. Non enim erubeſco, inquit, Euangelium Dei; Virtus eſt enim Dei in ſalutē omni credenti: Et Dom. Saluator noſter: Amen dico vobis, quia qui audit verbum meum, & credit in eum, qui miſit me, habet vitam æternam.

Rom. 1.

Ioan. c. 5.

De maxima virtute verbi Diuini, vide D. Bernardum in ſermone de multiplici vtilitate verbi Dei Tom. 1. D. Io. Chryſ. in Epiſt. ad Coloſſ. cap. 3 hom. 9.

Ex hoc Apoſtoli loco, *Propter quod abijcientes omnem immunditiam, & abundantiam malitiæ, ſuſcipite inſitum verbum*; Notent qui alios viam Dei docent, vt prius in vita actiua faciant exerceri, quos inſtruunt, quàm ad gradum contemplationis ſuadeant: Oportet ſiquidem prius paſſiones ſedare habitibus virtutum, quàm aſcendere ad faſtigium vitæ contemplatiuæ. Vnde dicebat Iſidorus in lib. de ſummo bono: In actiua vita prius per exercitium boni operis cuncta exhaurienda ſunt vitia, vt in contemplatiua iam pura mentis acie ad contemplandum Diuina cuncta quiſq; pertranſeat. Et D. Greg. in 6. Mor. Cum contemplationis arcem, inquit, aliqui tenere deſiderant, prius ſe in campo per exercitium operis probent.

Lib. 3. ca. 19.

Mor. 6. c. 17.

Dubitabit autem aliquis quomodo verum ſit, quod verbum Diuinum, ſacræ videlicet Prædicationis poſſit animas noſtras ſaluas facere; cum per gratiam fidei

ſalui

ſalui ſimus, vt inquit Apoſtolus Epheſ. 2. Huic difficultati ſatisfacientes dicimus, & per gratiam fidei, & per verbum Diuinum ſaluos nos fieri, ſed diuerſo modo, per gratiam fidei ſanè, tanquā per aliquod formale, & intrinſecum; per verbum verò Diuinum, tanquam per diſpoſitionem quandam, & præparationē; nam, vt inquit D. Thom. 1.2.q.106. art. 1. ad primum. In ſcriptura Euangelij non continentur niſi ea, quæ pertinent ad gratiam Sancti Spiritus, vel ſicut diſpoſitiua, vel ſicut ordinatiua ad vſum gratiæ.

Ne verò exiſtimarent fideles ex auditu verbi Diuini tantummodo ſalutem eorum pendere, ſubdit Apoſtolus. *Eſtote autem factores verbi, & non auditores tantū.* Quaſi diceret Apoſtolus: Nolite putare ſufficere vobis verba Dei memoria tenere, & opere obliuiſci: ſed ideò illa audite, vt faciatis quicquid faciendum didiceritis: Nā ſicuti terra debet ex ſemine ſuſcepto proferre largū ſegetis prouentū, ita & terra cordis ex ſemine verbi Dei ſuſcepto debet afferre multiplicē fructū: nō.n. auditores iuſti ſunt apud Deū, ſed factores legis iuſtificabūtur; idcirco appoſitè ſubinfertur. *Fallentes voſmetipſos*, Græcè eſt παραλογιζόμενοι ἑαυτοὺς, i. falſis rationibus voſmetipſos decipientes. Decipiunt profectò ſeipſos, qui de ſolo verbi auditu ſibi placentes, nihil operari volunt; cum luce clarius conſtet, in his duobus totam vitæ cœleſtis perfectionem conſiſtere, vt ſcilicet verbum Dei audiamus, & auditum facia-

mus: Nam ſicuti ſemen, quod iacitur in terram, non ob hoc ſeritur, vt ipſum ſolum maneat, ſed vt fructum afferendo multiplex, atque numeroſum ſit; ſic & verbum Diuinum, tanquam aliud ſemen in terram cordis noſtri ſpargitur, vt multiplicet verbum fidei; vnde dicebat D. Proſper lib. 1. de vita contemplat. cap. 19. Prędicandum eſt, vt audiens credat, credens intelligat, & intelligens bonum opus perſeueranter exerceat; Et D. Baſilius ſuper illud, ſimile eſt Regnum cœlorum homini negotiatori: Omnes nos, inquit, qui viam ingredimur Euangelicam propter præceptorum operationem negotiatores ſumus nobis cœleſtium poſſeſſionem negotiantes; Oportet igitur multas, & varias cœleſtes congregare diuitias, ne qui talenta ſuſcepimus in reddenda ratione confundamur, vnde ſequitur. *Quia ſi quis auditor eſt verbi &c.* Sicuti ille, inquit, qui ſordes faciei ſuæ in ſpeculo videns, & eas non abſtergens, poſtea qualis fuerit nõ recordatur amplius, ita quoq; qui verbũ Dei ſolum audit, in illo quidem errata ſua videt, verùm pœnitentiæ lacrymis ea redimere nolens, hoc ipſum, quòd viderat, oblitus eſt.

Quis verò eſt, qui vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo videt, & nõ ſtatim qualis fuerit obliuiſcitur, niſi ille, qui in conſcientia ſua tanquam in ſpeculo, ſeipſum conſiderat, & dum peccatorem ſe cognoſcit, præterita peccata punit, & punienda committere fugit?

Vt

Digitized by Google

Vt autem fideles enixè contendant, vt verbum Diuinum in aure cordis per operationem radicem mittat, operis præmium proponit Apoſtolus ſubiungens. *Qui autem perſpexerit in legem perfectæ libertatis*. Ideſt in legem Euangelicam, in qua eſt perfecta libertas, de qua Apoſt. ad Galat. Vos in libertatem, inquit, vocati eſtis; quæ verba exponens D. Bonauent. dicit; Legem libertatis, ſiue gratiæ, ait Apoſt. eò quod faciat liberum obſeruatorem à ſpiritu ſeruitutis dæmonis, & à ſeruitute corporis proprij, & perducat ad libertatem regni, vbi non erimus, ſicuti ſerui, ſed ſicut intimi amici, ſicut cariſſimi filij, & ſicut Reges inclyti regali diademate coronati.

Doctiſſimus Sotus de iuſtit. & iure, lib. 2. q. 9. art. 1. trinã rationem affert, cur Apoſtolus legem Euangelicam legem perfectæ libertatis appellarit; Primo, quia tanquam adultis filijs, & iam à pedagogia exeuntibus hæreditatis poſſeſſionem nobis Chriſtus tradidit; Secundo, quod neq; ad cerimonialia, aut iudicialia nos, aut antiquos, coarctauit; ſed liberè illa reliquit Præfectis, ac Magiſtratibus pro conditione temporum, ac locorum inſtituenda. Tertio, quia noluit illa, vt quaſi ſerui, metu impleremus, ſed habitu gratiæ, vt liberi filij. Sequitur textus. *Et permanſerit in ea non auditor obliuioſus factus, ſed factor operis, hic beatus in ſuo facto erit.*

Hinc habemus opera bona ad beatitudinem æternam neceſſaria eſſe; cui nimirum ſententiæ concordat illud

Digitized by Google

Ioan. 13. Beati Io. Si hæc ſcitis,beati eritis, ſi feceritis ea.

Rom. 4. Neq; hic locus repugnat cum illo Apoſtoli ad Rom. vbi habetur; Beatitudinem hominis eſſe, cui Deus cõfert iuſtitiam;ibi, enim,vt inquit Columna Eccleſiæ Doctor Angelicus, Apoſtolus loquitur de Beatitudine ſpei, quæ habetur per gratiam iuſtificãtem,quæ quidem non datur per opera præcedentia; non enim habet rationem termini motus, vt Beatitudo perfecta, ſed magis eſt principium motus, quo ad eam tenditur; Hic autem loquitur Apoſtolus de Beatitudine perfecta, quæ,vt diximus,opera ipſa requirit; Ex quo prudens Lector videat cõtra Lutheranos inſigne Dei donum, & memorabile, quòd exigat à nobis Deus ipſe ad Beatitudinem conſequendam opera; qua in re tantum abeſt, vt derogetur bonitati Dei, aut iuſtitiæ, vt inde magis eluceſcat. Sicuti enim in rebus naturalibus, quanquam potuit Deus illuminare orbem ſine ſole, & hęc inferiora ſine corporibus cœleſtibus; voluit tamen admittere creaturas intermedias, quæ ſecum operantur,vt magis ſuam bonitatem oſtenderet, & vt magis creaturas magnificaret: Sic in operibus gratiæ,licet Deus potuerit beare hominem abſq; eius operibus; voluit tamen exigere opera noſtra ad beatitudinis conſecutionem, vt nõſtram induſtriam illuſtraret: Eſt enim hominis maxima dignitas,vt per ſua opera,ex præſidio gratiæ adiutus, mereatur vitæ beatæ præmium.

Hoc

Digitized by Google

Hoc beneficium amplificat D. Baſil. Homel. x. in exam. his verbis. Singulari beneficio permiſit Deus ſimilitudinis ad Deum nos eſſe operarios, ne ſimus inſtar imaginum, quas Pictores fingunt, & maiores ſtatuũt, quę ſi ad Prototypum excellenter reſpondeant, non imaginem laudas, ſed Pictorem extollis. Vt itaq; meum ſit præconium, mea ſit laus, hoc mihi reliquit Deus, vt ſimilis Deo euadam.

Ad maiorem autem euidentiam eorum, quæ hîc breuiter tangit Apoſt. de Beatitudine ex doctrina D. Tho. duo obſeruanda ſunt, vnum eſt ordinem Diuinæ ſapientiæ id exigere, vt homo medijs operibus Beatitudinem conſequatur; vt enim dicitur in 2. de Cœlo: Eorum, quæ nata ſunt habere bonum perfectum, aliquid habet ipſum ſine motu, aliquid vno motu, aliquid pluribus. Habere autem bonum perfectum ſine motu, conuenit ei, quod naturaliter habet illud: habere autem naturaliter Beatitudinem eſt ſolius Dei; vnde ſolius Dei eſt proprium, quod non mouetur ad beatitudinem per aliquam operationem pręcedentem. Cùm autem Beatitudo excedat omnem naturam creatam, nulla pura creatura rationalis cõuenienter aſſequitur Beatitudinem abſq; motu operationis, per quem tendit ad ipſam; ſed Angelus, qui eſt ſuperior ordine naturę, quàm homo, conſecutus eſt eam ex ordine ſapiẽtiæ vno motu operationis meritoriæ; homines autem multis motibus operationum, qui merita dicuntur. 1.2.q.15 Art. 7.

Alterum, quod obſeruare debemus, illud eſt, ea, quę dicuntur de Beatitudine hominum ſolum habere locum in adultis; nam pueris baptizatis ſubuenit meritum Chriſti ad Beatitudinem conſequendam.

CAP. I. PARS VI.

SI quis autem putat ſe Religioſum eſſe, non refrænans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, huius vana eſt Religio; Religio munda, & immaculata apud Deum, & Patrem hæc eſt, viſitare Pupillos, & Viduas in tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo.

Quoniam Dei cultores inſtruit Apoſtolus, qui ſecundũ D. Auguſtinum Religioſi dicuntur: idcirco optima ratione in hac vltima parte capitis aliquid etiam de Religione docet; Cæterum quia Doctoris officium eſt nõ ſolũ verã, ſanãq; doctrinam fidelibus tradere; verum etiam malè de illa ſentientes arguere, ſecundum illud
2. Tim. 4. Apoſt. Prædica verbum, argue, &c. Prius redarguit illos Apoſt. qui non ſecundum veram Religionem viuentes, ſeipſos profitebẽtur eſſe Religioſos. Inquit igitur. *Si quis, &c.* Cùm Religio, teſte Iſidoro, eò dicatur, quod per eam vni ſoli Deo ad cultum Diuinum animas noſtras religamus animo ſeruiendi, quis veram affirmabit illius eſſe Religionem, qui Dei pręceptis

tis cōtradicere tentat? Deus ipſe mutuam Charitatē præcipit, ille verò lingua ſua doloſa, veluti gladio ancipiti, proximum ſuum percutere audet: Apoſt. ergo meritò clamat. *Huius vana eſt Religio.*

Hîc obſerua, quomodo linguę peccatum præcipuè prohibeat Apoſtolus: Nam referente D. Baſilio, vitium iſtud & facillimum eſt, & multiplex: Quocirca idemmet Apoſtolus infrà dicit: Qui in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir.

Vt autem fideles ſciant, in quo vera cōſiſtat Religio, ſubiungit: *Religio munda, & immaculata.* Vide quæſo, quàm ſapienter munditiam, & ſanctitatem Religioni coniungat Apoſtolus: Etenim, cum media religione Diuino cultui homo applicetur, ad hoc, vt Deo applicetur, neceſſe eſt, vt mens illius munda ſit, & ſancta: Supremæ namq; rei non poteſt homo coniungi, niſi mens illius ab inferioribus abſtrahatur. Vide Diu. Thom. 2. 2. q. 81. art. 8. Cap. 3.

In quibus verò Religio munda, & immaculata poſita ſit, manifeſtat Apoſtolus, ſubdens. *Hæc eſt viſitare, &c.* Ac ſi diceret Apoſt. Religio præter alios actus, qui ſunt adorare, ſacrificare, & cęteri huiuſmodi, hos etiā debet habere, viſitare ſcilicet pupillos, & viduas in eorum tribulatione, & immaculatū ſe cuſtodire ab hoc ſæculo: In quo quidem nobis indicare voluit Apoſt. Religionem noſtram non in ſolo cultu exteriori conſiſtere: Sed illum, & cordis munditiam, & Charitatē

erga

Digitized by Google

ficitis regalem ſecundum ſcripturas, Diliges proximum tuum, ſicut te ipſum: Benefacitis. Si autem perſonam accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege, quaſi tranſgreſſores.

In calce præcedentis capitis docuit Apoſtolus ex Chriſtianę Religionis inſtituto, id inter alia requiri, vt vnuſquiſq́ue fidelis ab hoc ſæculo purum, & immaculatū ſe cuſtodiat: In hoc autem capite, & ſubſequentibus regulas aggreditur, quas fideles obſeruare debent, vt veri Dei cultores, & nominentur, & ſint. Regulæ verò, quas in hoc capite docet Apoſtolus, ſunt illæ, quæ iuſtitiam, & fidem formatam reſpiciunt. In pri-
ma autem huius capitis parte de acceptione perſo-
narum diſputans, quæ aduerſatur iuſtitiæ, quatuor po
tiſſimum facit, Primò acceptionem perſonarum in-
terdicit, ibi. *Nolite*. Secundo, ſumpta hinc occaſio-
ne Pauperum dignitatem commendat, ibi, *Nonnè Deus*. Tertio in diuites inuehitur, qui Pauperes cō-
temnebant, ibi. *Nonne diuites*. Quarto cuidam ta-
citæ obiectioni ſatisfacit, ibi. *Si tamen, &c.*

Circa primum duo facit, primo exemplis oſtēdit, in quo Se-
nam acceptio perſonarum poſita ſit, ibi. *Tu ſede*. Se-
cundo mala, quæ ſequantur eam, patefacit, ibi. *Nonne iudicatis*. *Nolite, &c.* Horum verborum ſenſus breuis, & facilis eſt, Nolite vnà cum fide Domini Noſtri Ieſu Chriſti glorioſi perſonarum acceptionē habere; ipſa namq; eſt à Chriſtiana Religione, & pie-

pietate aliena,ipſa ſiquidem æquitatem,quę eſt Chriſtianæ iuſtitiæ præcipua pars funditus euertit. Sequitur textus. *Etenim ſi introierit &c.* Hinc habes in exhibitione honoris, & reuerentiæ habere locum perſonarum acceptionem, quæ iniuſtitia quædam eſt, & contra iuſtitiam commutatiuam,quia iniuria alterum afficio, & contra diſtributiuam, quia quod mihi cõmiſſum eſt à Republica; ſecundum videlicet perſona rum acceptionem diſtribuo propter indebitam cauſam. Notanda verò ſunt illa Apoſtoli verba. *In Conuentu veſtro.* Ex illis enim colligitur ſolum in honoribus debitis eſſe perſonarum acceptionem, non autẽ in gratuitis; quando videlicet aliquem occurrentem propter ſolas diuitias honorare volo. Nam licet id ſit peccatum obſeruantiæ oppoſitum,vt inquit Caiet. in 2.2. D.Thom.q.63.art.3. Non tamen eſt peccatum acceptionis perſonarum, quod iuſtitiæ contrarietur: Non enim circa debita verſatur. Sequitur textus. *Nonne iudicatis apud voſmetipſos.* Dum ſcilicet pauperibus diuites præfertis.*Et facti eſtis iudices cogitationum iniquarum.* Iudicantes videlicet diuitem ob ſolas diuitias vera dignitate præſtare, quod nimirũ falſum,& iniquum eſt iudicium. Sed vęh nobis,ad quos iſtorum peruenit vitium. Scimus nos omnes eſſe filios Dei per fidem in CHRISTO IESV, & noſtram Religionem neſcire perſonas accipere: Sed Animas reſpicere ſingulorum:Nihilominus varijs paſſionibus ducti

ducti primas partes diuitibus ſemper deferimus, pauperum verò nihil penſi habemus. Vęh nobis, inquã, qui voluntatem Domini ſcientes, & non facientes vapulabimus plagis multis.

Vt autem aliqua pauperũ habeatur ratio, quàm illi Deo curæ ſint, & cordi, indicat Apoſtolus ſubdens. *Nonne elegit pauperes, &c.* Non quod ſolos pauperes elegerit Deus, ſed quod plures pauperes Deus electione ſua dignos effecerit. Hinc dicebat Apoſt. ad Cor. Videte vocationem veſtram Fratres, quia non multi nobiles, &c.

1. Cor. 1.

Plures autem pauperes elegit Deus, Primò, vt confunderet ea, quæ mundus maximè admiratur; Vnde dicebat Apoſtolus ad Corint. Ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea, quæ non ſunt, vt ea, quæ ſunt deſtrueret. Secundo, vt paupertatem ipſam commendaret, exiſtimationeq; ſua nobis precioſam faceret. In ea enim tantum ſibi complacuit, vt diceret: Vulpes foueas habent, volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet, vbi reclinet caput ſuum.

1. Cor. 1.
Matth. 8.

Tertio, vt oſtenderet ad Regnum cœlorum potius paupertatem, quàm diuitias aditum habere; de iſtis enim dicitur, facilius eſſe camellum intrare per foramen acus, quàm diuitem in Regnum cœlorum; de illa verò è contra; Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in Cœlis.

Matth. 19

Pau-

Digitized by Google

Paupertas namq; ipſa eſt parens, quædam, generatioq; virtutum; quia qui contempſerit ſæcularia, ipſe merebitur cœleſtia. Vide D. Io. Chryſ. in 2. ad Corinth. cap.8. Homil. 17. ibi namq; multa ſcitu digna de vtilitate paupertatis habentur. Neq; his obſtat, quod Eruditus obijcere poſſet, vltimam ſcilicet perfectionem in Beatitudine poſitam eſſe; ad quam diuitiæ plurimum conferre teſtatur Eccl. 31. Beatus, inquit, diues, qui inuentus eſt ſine macula. Et ſimiliter Philoſophus in 1. Eth. cap. 5. dicit, quod organicè diuitiæ fælicitati deſeruiunt: Ad hoc enim reſpondemus ex doctrina D. Thom. duplicem eſſe Beatitudinem, 1.2.q. 86. ſiue fœlicitatem, vnam quidem perfectam, quam ex- art.3.ad 4 pectamus in futura vita, aliam verò imperfectam, ſecundum quam aliqui dicuntur in hac vita beati. Vitæ autem præſentis fęlicitas, ſiue beatitudo, inquit Doctor Sanctus, duplex eſt, vna quidem ſecundum vitam actiuam, alia verò ſecundum vitam contemplatiuam; vt patet per Philoſophum in x. Eth. Ad fęlicitatem autem vitæ actiuæ, quæ conſiſtit in exterioribus actionibus, diuitię inſtrumentaliter conferunt, vt teſtatur Philoſophus in x. Eth. ad fęlicitatem verò contemplatiuę vitæ non multum operantur, ſed magis impediunt, in quantum ſua ſolicitudine impediunt animi quietem, quæ maxime neceſſaria eſt contemplanti. Ad futurã verò beatitudinem ordinatur quis per Charitatem.

Et quia voluntaria paupertas eſt efficax exercitium per-

Digitized by Google

perueniendi ad perfectam Charitatem, ideo multum valet ad cœleſtem beatitudinem conſequendam: Diuitiæ autem per ſe quidem natæ ſunt perfectionem Charitatis impedire, principaliter alliciendo animũ, & diſtrahendo. Et ideo non ſimpliciter diues dicitur eſſe beatus, ſed qui inuentus eſt ſine macula. Cæterum quantum ad æternam beatitudinem promerendam conferat ipſa paupertas, manifeſtat Apoſtolus per id, quod ſubiungit: *Diuites in fide, & hæredes regni &c.* Vt ſcilicet per fidem diuites ſint ſpiritualibus diuitijs, & hæredes regni cœleſtis. Decet enim eos, qui propter fidem contempſerunt hunc mundum, & elegerunt haberi viles, & abiecti, poſtmodum diuites, & glorioſos regnare cum Deo: frui ſcilicet vita futura, quæ non habet finem, contemplatione diuina, quę non habet ſatietatem, beatitudine ſanctorum, quæ non habet defectionem. Sequitur textus. *Vos autem exhonoraſtis pauperem.* Præmiſſa pauperum dignitate, contemptores eorum increpat Apoſtolus, ac ſi diceret: Deus omnium bonorum auctor pauperes fouet, ac protegit, vos autem, cum nihil ſitis, niſi puluis, & cinis, illos opprimitis, & conculcatis. Illos inquam, qui vos erudiunt faſtum, & arrogantiam deponere, Mundi huius diuitias contemnere, vobiſque; ipſis non multum placere. Eorum namq; aſpectus admonitio quædam eſt, claram hanc vocem emittens, ac dicens: Nihil ſunt res humanæ, niſi vmbra, & fumus.

Nonne

Digitized by Google

Nonne diuites per potentiam opprimunt vos, Græcæ eſt καταδυναστεύουσι, ideſt tyrannide, & potentia opprimũt vos. Quid verò per diuites pauperes conculcantes, eoſq; ad iudicia trahentes, niſi ſenſus noſtri deſignantur, qui potentiores facti, dum illis nimium indulgemus, contra nos pauperes virtutibus inſurgunt, & eò vſq; progrediuntur, vt nos tandem ad iuſta Dei iudicia pertrahant? Ab his omnino cauere neceſſe eſt, cũ ſcriptum ſit, Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero. Sequitur textus. *Nõne ipſi blaſphemãt, &c.* Pſ. 18.
Senſus eſt, Nonne fideles diuites ad blaſphemandum bonum Dei nomen inducunt infideles? Etenim dum ipſi cum pauperibus contendebant, infidelibus anſam præbebant ad Chriſti fidem contemnendam. Quare dicebat Apoſtolus ad Corinth. Iam quidem omninò delictum eſt in vobis, quod iudicia habetis inter vos, quare non magis iniuriam accipitis? Hic Eruditus Lector notet figuram, quæ Græcè ἐπιμονὴ, Latinè perſeuerantia dicitur, quæ fit, quando ſimilia dicta crebra repetitione geminantur. Hac & infra vtitur Apoſtolus ibi, Nunquid fons de eodem foramine, &c. *Si tamen legem perficitis regalem.* Cum poſſent aliqui dicere. Nonne debemus diuites venerari, colore, ac amare? Reſpondet Apoſtolus quaſi diceret, non prohibeo vos diuitibus honorem deferre, ac eos diligere iuxta Domini præceptum: Immo vos vt id agatis, monitos eſſe volo: Cum ſic facientes benefa- 1. Cro. 6.

citis: Sed ſi propter perſonam id agatis, peccatis. *Redarguti à lege*, Græcè eſt ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τοῦ νόμου, id eſt conuicti à lege, qua praſi vtitur B. Ioan. inquiēs,

τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ τῆς ἁμαρτίας;

Quis ex vobis arguet me de peccato? Quaſi tranſgreſſores, Notandum eſt hanc dictionem, *quaſi*, non eſſe ſimilitudinis, ſed confirmationis indubitatæ: Eſt enim quidam modus loquendi, qui quandoq; á ſacris ſcriptoribus vſurpatur, vt patet ex illo D. Ioannis, primo. Vidimus gloriam eius quaſi vnigeniti à patre.

In fine partis huius ad pleniorem intelligentiā illius aſſertionis. *Si tamen legem perficitis regalem, Diliges proximum tuum, ſicut teipſum*, nonnullas paruas dubitationes attingere, & eas breuiter diluere operæ pretium duxi. Harum autem prima hæc eſt, Dicit Apoſtolus regalem legem primum videlicet, & maximum mandatum eſſe illud, Diliges, &c. Hæc autem poſitio videtur aduerſari illi Saluat. Math. 22. Diliges Dominum Deum tuum, hoc eſt maximum, & primum mādatum. Secunda eſt circa modum ipſius dilectionis, in eo quod dicitur, *ſicut te ipſum*, nam ſi nobis æqualiter proximum diligamus, ordo Charitatis aufertur, ad quem pertinet, vt quilibet magis ſuam, quàm aliorum quærat ſalutem. Tertia difficultas eſt, quid nomine proximi debeamus intelligere: Nam quòd per proximum debeamus accipere non quemlibet hominem, ſed amicum, hinc patet, quòd pro dictione *pro-*

Digitized by Google

ximus, Hebraica dictio ſignificat amicum. Et D. Hier. Leuit. 19. vbi hoc præceptum inter cætera ponitur, vertit, *Diliges amicum tuum*. Quòd verò nomine proximi debeamus accipere omnem hominem, patet au ctoritate D. Auguſtini ſuper illud Math. 5. Audiſtis, quia dictum eſt, Diliges proximum tuum. Quarta difficultas eſt circa modum ipſius dilectionis proximi, an ſcilicet teneamur diligere proximum, non ſolū amore naturali, verum etiam ſupernaturali, & in ſtatu gratiæ. Quinta, & vltima eſt, dato quod teneamur diligere proximū Charitate infuſa, nedū nr̄ali, & acquiſita, quando obligamur ad implendum hoc præceptū.

Ad primum quæſitum breuiter reſpondentes dicimus, *præceptum* dilectionis proximi vocari ab Apoſtolo primum, & præcipuum, quoniam includit in ſe pręceptum dilectionis Dei, tanquam cauſam in ſuo effectu: Porrò præceptum illud dicitur primum, non quidem via generationis, ſed perfectionis: Alia namq; pręcepta ad hoc ordinantur. Maximum verò dicitur, quoniam actus Charitatis, & adimpletio illius præcepti eſt forma omnium præceptorum.

Ad ſecundum dicimus, quòd per particulam illam, *ſicut*, non ſignificatur, debere hominem diligere ſuum proximum, æque ac ſeipſum, ſed ſimiliter ac ſeipſum. Tribus verò modis homo tenetur diligere proximum ſuum, ac ſeipſum; primò ex parte finis, vt quemadmodum quis ex Charitate ſe ipſum diligit propter Deū,

Digitized by Google

ita quoque diligat proximum. Secundò debet quis proximum diligere, ſimiliter, ac ſe ipſum ex parte obiecti, ſeu regulæ dilectionis bonæ, nimirum ſi proximo non exoptet aliquid, quod re vera ſit ei malum: ſed quod ſit bonum, ſicuti ipſe ſibi bona vellet. Tertiò debet homo proximum ſimiliter, ac ſe ipſum diligere ex parte rationis diligendi, vt ſcilicet diligat quis proximum propter ipſius proximi commodum, vt requirit vera lex amicitiæ. Vide D. Thom. 2. 2. q. 44. artic. 7.

Ad tertiam difficultatem reſpondemus, nomine proximi debere nos intelligere omnem hominem. Sic nos docuit Saluator noſter in illa parabola Samaritani alligantis vulnera: Ex eodem enim parente omnes nati ſumus, atq; ad eandem facti Dei ſimilitudinem, & ad eandem vocati hæreditatem cœleſtem. Et licet apud Hebræos pro nomine, *Proximus*, in hoc præcepto dilectionis ſit Reach, quod propriè ſignificat amicum, vt vertit D. Hieronym. tamen ſcriptura hoc nomen, *Reach*, accipit pro quocunq; homine, cum quo nobis quidpiam negotij fuerit, & quauis ratione nobis adiunctus fuerit. Quare cum multa ſint coniunctionis vincula, cognationis, affinitatis, ciuitatis, religionis, ſodalitatis, vicinitatis, officij, & neceſſitatis, ſequitur omnem hominem eſſe nobis proximum.

Ad

Digitized by Google

Ad quartam difficultatem reſpondetur affirmatiuè, & probatur ex illo Io. 13. Mandatum nouum do vobis, ut diligatis inuicem, ſicut dilexi vos, & 1. Io. 4. Si ſic Deus dilexit mundum, & nos debemus alterutrum diligere; Et D. Pauli ad Rom. 15. Suſcipite inuicem, ſicut Chriſtus ſuſcepit vos. Item 2. Pet. 1. Ex corde inuicem diligite attentius. Confirmatur & ratione: Nouitas huius præcepti Saluatoris: Mandatum nouum do vobis, &c. In hoc conſiſtit, vt diligant ſe homines in vitam æternam diſtinctè, ergo ex Charitate ſupernaturali tenentur homines ſe inuicem diligere. Præterea homo debet diligere proximum, ſicut ſeipſum, ſed homo tenetur ſeipſum diligere non ſolum amore naturali; verùm etiam & ſupernaturali, & infuſo, ergo & proximum, &c.

Quando verò teneamur diligere proximum ex Charitate infuſa, quod vltimo loco fuit propoſitum, dico, quod hæc eſt maxima difficultas, & potius vellem in hac materia aliquid addiſcere, quàm alios docere; ſed ne videar hanc difficultatem ſubterfugere, primũ quid alij ſenſerint fideliter recitabo, deindè opinionem meam paucis indicabo. Banes in 2.2. D. Thom. q. 44. art. 2. dub. 2. hæc inquit. Rariſſimi ſunt caſus, quibus hoc præceptum obliget; ita vt ex Charitate ſit proximus diligendus diſtinctè; & crediderim, quòd qui ſemel in anno, quando ſunt in gratia, & optant proximis ſalutem ſpiritualem, ſatisfaciunt huic præcepto: Sed magis

Digitized by Google

gis in particulari tenentur Prælati diligere ſubditos ſibi, iuxta illud. Petre amas me? paſce oues meas. Similiter & aliquando tenentur ſubditi pro ſe inuicem orare, & deſiderare ſalutem ſpiritualem; & quidem ſi Charitatem habent, ex Charitate tenebuntur tunc orare pro ſe inuicem, vt ſaluentur; nam tenentur diligere Proximum, ſicut ſe ipſos diligunt; at ſi quis eſt in peccato, neſcio, an aliquando teneatur exire à peccato, vt proximum diligat ex Charitate ita, vt ſi non fecerit, tranſgrediatur præceptum de dilectione Proximi, certè de miniſtris, qui ex officio tenentur miniſtrare Sacramenta, vel Verbum Dei, vel etiam orare pro grege ſibi commiſſo, non eſſet inconueniens aſſerere, quòd aliquando teneantur exire à peccato, vt proximis ſint vtiles. Alij verò particulares fortè non tenentur proximum ex Charitate diligere, niſi pro tempore, quando proximus fuerit in extrema neceſſitate, & ipſi habuerint Charitatem, ſicuti ſi non habent pecunias, excuſantur ab eleemoſina.

Deniq; dico, quòd circa dilectionem Dei, & proximi cōtingere poſſunt omiſſiones, quæ ſint occulta peccata, Vnde viri timoratæ conſcientiæ ſemper ſe accuſant de defectibus circa hoc. Hæc habet Banes loco citato. Nauarr. in ſuo Man. cap. 14. nu. 9. Primò inquit, quod tunc tenemur diligere proximum amore Charitatiuo, ſiue infuſo, quando proximus ad ſalutem animæ indiget auxilio noſtro, Deinde ait, quòd ſibi videtur

Digitized by Google

tur non peccare nouo peccato illũ, qui bona fide credens ſe in ſtatu gratiæ eſſe, cum tñ non ſit, adimplet præceptum de diligendo proximum ex Charitate, quandò ad id eſt obligatus: Poſtremò ait, quòd poſſet etiam defendi, nunquam obligari ad implendum hoc præceptum de dilectione proximi in ſtatu gratiæ ex ſpeciali amore Charitatis, niſi cùm neceſſitas adminiſtrandi Sacramenta ei, qui in extrema neceſſitate ſpirituali laborat, vel alia ſimilis cauſa ad id compellit, & obligat.

Ego quidem (ſaluo ſemper meliori iudicio) putarem hominem adimplere præceptum de dilectione proximi Charitate infuſa, quando occurrens præceptum de dilectione Dei amore ſupernaturali, tunc ſic diligendo Deum, diligat etiam proximum actu, vel virtute, actu quidem, quando ſe offert occaſio, virtute verò, quando non occurrit caſus: quod autem alias teneatur, non video. Scio non teneri hominem exire de peccato ſub pœna noui peccati, quando debet corrigere proximum, vt colligitur ex D. Thom. 2. 2. q. 33 art. 5. & ex Caiet. in D. Thom. loco citato. Ergo non tenetur homo exire de peccato, quotieſcunq; proximus indiget auxilio noſtro ad ſalutem Animæ ſuæ. Et quod dicitur de correctione fraterna, poteſt ſimiliter afferi de actibus illarum virtutum, quæ ordinantur ad præcepta ſecundæ tabulæ: & ratio eſt, quoniam, vt inquit D. Thom. 1. 2. q. 100. art. x. modus dilectio-

nis non cadit ſub illis præceptis, quæ dantur de alijs virtutibus, quæ ordinantur ad Charitatem: Sed ſolū modus Charitatis cadit ſub pręcepto, quatenus actus Charitatis per ſe, & præciſè conſideratur; qui quidē actus præcipitur per diuinam legem, quando dicitur. Diliges Dominum Deum tuum, & proximum tuum, ſicut te ipſum; ſed cum dilectio proximi ſit in dilectione Dei, vt concluſio in ſuo principio, adimplens præceptum de dilectione Dei Charitate infuſa, quod reſpicit modum ipſius Charitatis, ſi tunc diligat proximum actu, vel virtute, modo iam dicto, exiſtimo eum, qui ſic fecerit, ſatisfeciſſe huic præcepto de diligendo proximum Charitate infuſa.

CAP. II. PARS II.

QVicunq; autem totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus. Qui enim dixit, Non mæchaberis, dixit, Et non occides; quod ſi non mæchaberis, occides autem, factus es tranſgreſſor legis. Sic loquimini, & ſic facite, ſicut per legem libertatis incipientes iudicari. Iudicium enim ſine miſericordia, illi, qui non facit miſericordiam. Superexaltat autem miſericordia iudicium.

Ne fideles exiſtimarent eos parum peccare, neque legis Diuinæ tranſgreſſores eſſe, qui perſonarum acceptionem admitterent, Apoſtolus ſubiungit, quàm ſit gra-

Digitized by Google

ue huiuſmodi peccatum; In hoc autem tria facit. Primò docet vnius præcepti tranſgreſſione totam legem ſolui, ibi; *Quicunq́ autem, &c.* Secundò id ratione probat, ibi: *Qui enim dixit, &c.* Tertiò ſumpta hinc occaſione, adhortatur fideles, vt de pauperibus benè mereantur, ſi velint in futuro iudicio ſalui eſſe, ibi. *Sic loquimini, &c.*

Quicunq́ autem. Sciendum eſt Apoſtolum in his verbis non abſolutè velle, vt qui in uno offendit præcepto, reus ſit omnium; ſic enim omnia peccata eſſent connexa, quod falſum eſſe patet: Primò quidem, quoniam quædã peccata ſunt contraria, vt prodigalitas, & auaritia. Secundò aũt, quia peccantis intentio non eſt diſcedere à regula rectæ rationis, ſed tendere in aliquod bonũ appetibile; bona aũt appetibilia, propter q̃ homo recedit à regula rectę rationis, non ſunt cõnexa, vt patet; quare neq; peccata ſunt connexa; id autẽ clarum eſt; nam peccata conſtituuntur ex obiectis, ad quæ peccans conuertitur. Tertiò verò, quia peccatum non committitur ex eo, quod homo recedit à multitudine, & accedit ad vnitatem; ſicut in actibus virtutum, ſed ex eo, quòd recedit ab vnitate ad multitudinem; quare non eſt neceſſe, vt (abſolutè loquendo) qui in vno offendit pręcepto, ſit reus omnium.

Sed quid nam ſibi vult Apoſtolus in his verbis? Quinq; adducam expoſitiones, quæ mihi cæteris præferendæ videntur. Prima eſt D. Hieronymi dialog. 1. contra

Pela-

Pelagiani. Quod is dicitur reus omnium, eo quod in Deum peccat, qui totius legis auctor eſt, & omnium peccatorum vindex acerrimus. Secunda eſt D. Th. 1.2. q. 73. artic. 1. ad 1. qui ait, peccatorem in vno deficientem, reum fieri omnium mandatorum, ea ratione, quia in vnius tranſgreſſione illum contemnit, qui omnium præceptorum eſt auctor. Tertia eſt, quod offendẽs in vno peccato mortali, reus eſt omniũ quo ad ſufficientiam damnationis; nam ſufficit vnum ad æternam damnationem, ſicut omnia. Quarta eſt, Goffredi in ſua ſumma de regulis iuris, quod offendens in vno, ideſt in vna virtute, & ſic cum habeat vnum vitium mortalis peccati, omnium virtutum factus eſt reus, quia nullam habet virtutem. Quinta eſt Burgenſis, qui inquit D. Iacobum condemnaſſe errorẽ Phariſæorum, qui dicebant, quod ſi quis ſeruauerit maiorem partem legis, licet in alijs mandatis liberetur, Deum non imputare illa peccata propter maiorem obſeruantiam legis. Quare D. Iacobus inquit: Qui totam legem ſeruauit, in vno autem offendit, factus eſt omnium reus; quod idem eſt, ac ſi diceret, falli, & decipi, qui putant eos ſolos eſſe reos legis, qui omnia legis præcepta conuellerent: Qui enim in vno offendit, reus erit legis, ſicut etiam reus eſt legis, qui contra ius, & legem omnem peccauerit. Quemadmodum enim auis in laqueum cadens, ſi vel vngue ſolum vinciatur, non minus vincta manet, quam ſi toto

cor-

corpore illaqueata eſſet: ita ſi quis vnum aliquod legis mandatum ſoluerit, tota eius Anima ſub Diaboli poteſtate conſtituitur.

At quoniam huic determinationi quiſpiam obſtare poſſet, & auctoritate, & ratione; auctoritate quidem, quoniam dicũt Sancti Patres, & præcipuè D. Greg. Mor. 31. cap. 31. omnia peccata eſſe connexa. ratione verò, quoniam in vno actu ſunt multæ deformitates, vt in adulterio eſt una deformitas contra iuſtitiam, & altera contra caſtitatem: Ideo pro ſolutione omniũ dicendum eſt, aliud eſſe, omnia peccata eſſe connexa, & aliud quædam peccata habere quandam inter ſe colligationem, & uinculum: hac poſita diſtinctione, *dicimus* ea, quæ in contrarium adducuntur, non concludere, quod omnia peccata ſint ſimul, ſed quòd peccata quædam habent inter ſe colligationem, & uinculum, Primò quoniam in uno peccato ſunt multæ deformitates, ut dictum eſt. Secundò quoniam in vno opere tranſgrediuntur multa præcepta: Tertiò quoniam unum peccatum trahit ad alterum; qua ratione dixerunt Sancti Patres, uniuerſa peccata inter ſe eſſe connexa. Sequitur textus. *Qui enim dixit. Non Mæchaberis, &c.* Igitur ſubaudi. Cum Dominus in lege dixerit: Nec accipietis cuiuſq; perſonam, qui mandatum iſtud tranſgreſſus fuerit, licet in alijs non errarit, legem irritam faciet: illa nãq; ueluti quoddam inſtrumentum muſicũ eſt, in quo licet aliæ chor- Deut. 1.

dæ

dæ adinuicem rectè ſint diſpoſitæ, ſi vna tamen ab eis diſcrepet, ſonus omnium fit inconcinnus: Quapropter ſicuti ei, qui vnam ſolam corporis partem non armatam reliquit, & indè vulnus accipit, & perit, nihil prodeſt, quòd reliqua membra munierit; ita nihil ad mortem æternam euadendam cętera pręcepta ſeruare ſufficit, ſi quis offendat, ac labatur in vno, cùm omnia ſint in Charitate connexa. *Sic loquimini, & ſic facite, ſicut per legem libertatis incipientes iudicari*. Vt perſonarum acceptione reiecta, Iudæi fideles erga pauperes humani ſint, ac miſericordes, Apoſtolus illis appoſitè iudicium exrremum ad memoriam reuocat, Nã ſicuti, qui diei illius obliuiſcitur, tanq̃ equus nullo fræno moderante, in præcipitium defertur; ita quem cõtinuus hic percellit timor, virtuti ſemper vacare ſtudet.

Pro eo autem, quod Interpres, legis, incipientes iudicari, textus Græcus habet μέλλοντες κρίνεσθαι, ideſt, debẽtes iudicari. Senſus eſt, Tales vos gerite verbo, & facto erga pauperes, veluti ſecundum legem libertatis reddituri rationem imminenti iudici, qui maiori ſupplicio tranſgreſſores legis libertatis, quàm Moſaicæ afficiet. Eandem hanc doctrinam de maiori videlicet pœna, quam luent tranſgreſſores nouæ legis, habuit D. Paulus ad Hebręos x. Irritam quis faciens, inquit, legem Moyſi, ſine vlla miſeratione duobus, vel tribus teſtibus moritur: quantò magis putatis deteriora

Digitized by Google

riora mereri ſupplicia, qui filium Dei conculcarit, & ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & Spiritui ſancto contumeliam fecerit? At quoniam dubitare poſſet aliquis quomodo maiori pœna digni ſunt tranſgreſſores nouæ legis, quàm Moſaicæ, cum iſta dicatur lex timoris, noua verò amoris. (Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore dicebat Apoſt. ad Rom. ſed accepiſtis ſpiritũ Rom. 8. adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus Abba Pater. Et ſimiliter deuotiſſimus Bernardus de vtraq; loquens, inquit: Quàm diſſimili vultu ad omnem conſcientiam ſe offerunt ſuauitas huius, & illius auſteritas, non pari profectò acceptabitur voto ira, & pax, *iudicium*, & miſericordia, frenum, & oſculum) Super Cantic. Serm. 3. propterea huic difficultati ſatisfacientes, dicimus legem veterem nuncupari legem timoris, eo quod ſtatus illius erat ſtatus veluti puerorum, & imperfectorũ, qui potiùs timore, quàm amore ducebantur: lex verò noua dicitur lex amoris, quoniam ſtatus eius eſt ſtatus perfectorum filiorum, & liberorum, qui potius amore, quàm timore aguntur. Præterea lex vetus dicebatur lex timoris, propterea quod ſtatim in ſupplicium eius tranſgreſſores rapiebantur: lex autem Euangelica dicitur lex amoris, quoniam nullum in Euangelio Matth. 26 comminatus eſt Saluator noſter ſupplicium: ſed vniuerſa nos manẽt in futuro, (Et ibunt hi, inquit, in ſupplicium æternum. Et D. Greg. dicebat, Redemptor noſter

Digitized by Google

noſter tunc in iudicium diſtrictior veniet, quanto nobis ante iudicium magnam patientiam prærogauit. Et D. Bernardus, Propterea, inquit, qui prius ſinu miſericordiæ affluebat, non iudicans quemquam, reſurgens præcinxit ſe, & iuſtitię cingulo videtur quodammodo effluentem ſinum miſericordiæ collegiſſe, quoniam ex tunc præparatur ad iudicium, quod in noſtra reſurrectione futurum eſt.) Propterea non ſequitur, vt minori pœna digni ſint nouæ legis tranſgreſſores; quinimo maioribus beneficijs affecti, maiora debent expaueſcere ſupplicia, iſtud Apoſtolicum dictũ ſemper ob oculos habentes: Sic loquimini, ſic facite, quaſi per legem libertatis incipientes iudicari: in hoc enim iudicij futuri maximã diſtrictionem licet intueri, quæ profectò quanto nos timore, & tremore afficere debeat, docet D. Hieronymus ſuper Matthæum: Quoties, inquit, diem iudicij conſidero, toto corpore contremiſco, ſiue enim comedam, ſiue bibã, ſiue aliud faciam, ſemper videtur illa tuba terribilis inſonare auribus meis: Surgite mortui, & venite ad iudicium. Et rurſus: Ego in ſcelerum meorum iacens ſepulchro, & peccatorum vinculis colligatus, quotidie Domini illũ clamorem expecto: Hieronyme veni foras: Ego deniq; omnia tuta timeo, ſequitur, *Iudicium enim ſine miſericordia illi, qui non facit miſericordiam.* Senſus eſt. Miſericordię nolite obliuiſci; nec enim vtilius ea quic quam inuenietis. Nam & domus perpetuas in cœlo condet,

Serm. de Nat. Dñi

Digitized by Google

condet, & theſauro locupletabit, Diabolum vobis domabit, Deoq́; tandem ſimiles efficiet: Quod ſi inhumani, & immiſericordes eritis ad inuicem, vobiſcum quoq; Deus in iudicio abſq; miſericordia aget.

Poſſumus ad nos quoq; ſententiam hanc Apoſtoli myſticè referre, ſcientes, quod ſi nobis ipſis miſereri noluerimus, neq́; noſtri miſerebitur Deus: Vnde dicebat deuotiſſimus Bernardus: Miſerere animę tuę, qui Deũ tibi vis miſereri: Laua per ſingulas noctes lectũ tuũ, lachrymis tuis ſtratum tuum rigare memento: ſi compateris tibi ipſi, ſi laboras in gemitu pœnitentiæ, miſericordiam vtiq; conſequeris.

Eruditum video ſenſum hunc myſticum Senecæ doctrina poſſe oppugnare; quippe qui doceat non eſſe miſericordem, qui ſuis malis tangitur, ſed alijs: Verùm huius difficultatis facilis eſt ſolutio; Dicimus enim quæ propriè dicuntur ad alterum, metaphorice ſummi ad ſe ipſum: ſicut de iuſtitia dicit Philoſophus in 5. Eth. quatenus videlicet accipiuntur diuerſæ partes hominis, ſicut diuerſæ perſonæ.

Sciendum eſt autem Apoſtolum in iſtis verbis, *Iudicium enim ſine miſericordia, &c.* non auferre à Deo miſericordiam: nam & in damnatione reproborũ apparet, non quidem totaliter relaxãs, ſed aliqualiter alleuiãs, vt dicunt Theologi, dum punit citra condignum: Sed quoniam quædam attribuuntur iuſtitiæ, & quædam miſericordiæ, quia in quibuſdam vehementer appa-

ret

ret iuſtitia, vt in hoc opere de iudicio, ideò Apoſtolus dixit *Iudicium, &c.* vt autem fideles miſericordię opus exerceant, appoſitè ſubiungit.

Superexaltat autem miſericordia iudicium, græcè eſt καὶ κατακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως, & gloriatur aduerſus iudicium miſericordia, qua phraſi vtitur D. Paulus ad Rom. 11. Μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων noli gloriari aduerſus ramos. Senſus eſt huius loci, Qui miſericordia cæterarum virtutum plenitudine vſus fuerit erga alios, is de iudicio, tanquam de hoſte ſuperato triumphabit. Hinc dicebat Ap. Heb. vlt. Beneficentiæ autem, & cõmunionis nolite obliuiſci, talib⁹. n. hoſtijs promeretur Deus, vide D. Io. Chry. in 2. D. Pauli ad Tim. 3. Hom. 6

Locus iſte Apoſtolicus *Superexaltat autem miſericordia iudicium* videtur fauere opinioni quorundam dicentium, quod exercentes pietatis opera, quantumcunq; faciant peccata carnalia non pereant æternaliter, quæ nimirũ opinio reprobatur ab Apoſtolo Paulo 1. Cor. 7. Quapropter, ne quis ex hac D. Iacobi ſententia occaſionem errandi accipiat, dicendum eſt, eũ loqui de miſericordia, quatenus ordinatur ad Charitatem; ille enim dicitur miſericors, qui non ſolum alijs, ſed ſibi miſeretur: Neq; huic determinationi officit, quod obijcere poſſet eruditus ex D. Ambroſio ſuper illud D. Pauli. 1. ad Timot. 4. *Exerce autem teipſum ad pietatem* Omnis inquit, ſumma diſciplinæ chriſtianę in miſericordia, & pietate ſita eſt, quam quiſq; ſequens, ſi lu-

ſi lubricum carnis patiatur, ſine dubio vapulabit, nõ tamen peribit: Nam per opera pietatis ille, qui lubricum carnis patitur, à perditione ęterna dicitur liberari, quatenus per huiuſmodi opera diſponitur ad hoc, quod gratiam conſequitur, per quam pœniteat: non autem ita, quod ſi in lubrico carnis perſeueret impœnitens vſq; ad mortem, per pietatis opera liberetur. Vel dicat Eruditus D. Ambroſium per lubricum carnis non intelligere mortale peccatum, ſed veniale, *ipſas videlicet* affectiones carnis, quæ vt plurimum, veniali non carent. De hac difficultate vide doctiſſim. Bann. in 22. D. Thom. q. 32. art. 4.

CAP. II. PARS III.

QVID proderit Fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides ſaluare eum? ſi autem frater, aut ſoror nudi ſint, & indigeant victu quotidiano, dicat autem, aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini, & ſaturamini: non dederitis autem eis, quæ neceſſaria ſunt corpori, quid proderit? Sic & fides ſi non habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa; Sed dicet quis. Tu fidem habes, & ego opera habeo. Oſtende mihi fidem tuam ſine operibus, & ego oſtendam tibi ex operibus fidem meam. Tu credis, quod vnus eſt Deus, benefacis, & Dæmones credunt, & contremiſcunt. Vis autem ſcire ò Homo inanis, quoniã fides ſine operibus mortua eſt? Abraham Pater noſter nõne ex operibus iuſtificatus eſt, offerens Iſaac filium ſuum ſuper Altare? Vides, quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides conſumata eſt? & ſuppleta eſt ſcriptura dicens; Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam, & amicus Dei appellatus eſt. Vides quoniam ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantum; ſimiliter & Rahab meretrix, nonne ex operibus iuſtificata eſt, ſuſcipiens nuncios, & alia via eijciens? ſicut enim corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita & fides ſine operibus mortua eſt.

Poſtquam Apoſtolus in fine præcedentis partis fideles

Iudæos

Iudæos adhortatus eſt ad opus miſericordiæ, ſatis opportunè iam deinceps vſq; ad finem capitis ad omnia virtutum opera, quæ fidem formatam reſpiciunt, inuitat: id autem propenſiori facit conſilio, quoniam multi fidelium ea, quæ D. Paulus ad Roman. de fide ſcripta reliquit, perperam intelligentes, exiſtimabant ſe ſola fide poſſe ſalutem adipiſci.

Tribus verò potiſſimum medijs operum neceſſitatem manifeſtat Apoſtolus, ſimilitudine, ratione, & exemplo, Similitudo autem deſumitur ex inopia pauperũ, quam ſolum verbum ſubleuare non poteſt, ibi, *Si autẽ frater, &c.* Ratio verò ex fide Dæmonum ad ſalutem prorſus inutili, ibi; *Et Dæmones credunt, &c.* Exemplum porrò ex Abraham filium offerente, & Rahab meretrice exploratores Ioſue abſcondente, ibi, *Vis autem ſcire, &c.*

Circa primum tria facit, primò innuit concluſionem negatiuam, quæ eſt; Fides abſq; operibus ſaluare non poteſt, ibi, *Nunquid poterit fides ſaluare eum?*

Secundò id per ſimilitudinem probat, ibi, *Si autem frater, &c.*

Tertiò ex ſuperius dictis, quantum diſcrimen ſit inter habentem fidem mortuam, & habentem fidem viuam indicat, ibi, *Sed dicet quis, &c.*

Quid proderit Fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? Vides ſolam fidem non ſufficere, ne quis cadat in gehennam, ſed bonis operibus

Digitized by Google

opus eſſe? Bonum etenim non feciſſe, vt refert D. Io. Chryſ. in Epiſt. ad Epheſ. cap. 5. Homel. 16. hoc eſt, malum feciſſe. Nam ſi quis famulum habeat, qui neq́ue aliquod aliud perpetretur malum, perpetuò autem ſedeat, nonne iure multis à Dño ſuo vapulabit plagis? Similiter ſi alius ſit Agricola, qui noſtris facultatibus nihil afferat mali, iunctis verò manibus domi ſedeat, neq́ue ſeminans, neq́ue aliud opus faciens in colenda terra an non eum caſtigabimus? quid ſi manus non offendat oculum, non caput, non aliud deniq́ue membrum, ſolùm maneat ocioſa, & munus ſuum corpori non impleat, an non præſtabit eam excindi, quàm circumferre ocioſam, & toto corpori perniciem afferentem? Indubia res eſt, bonum non feciſſe, hoc eſſe, malum feciſſe: propterea maximam Fidelium gerens curam Apoſtolus noſter optimè dicit. Quid proderit Fratres mei, ſi fidem quis dicat habere, opera autem non habeat?

Idem ſub alijs verbis habet Apoſtolus infra: Fides ſine operibus mortua eſt: Quæ doctrina conſonat ijs, quę

Gal. 5. ſcribit D. Paulus ad Galat. In Chriſto Ieſu, inquit, neq́ue circuncíſio aliquid valet, neq́ue præputium, ſed fides, quæ per dilectionem operatur: Et rurſus ad

Epheſ. 2. Epheſ. Ipſius factura ſumus creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis: Et iterum ad Rom. Vide ergo boni-

Rom. 11. tatem, & ſeueritatem Dei, in eos quidem, qui ceciderunt ſeueritatem, in te autem bonitatem, ſi permanſe-

ris

Digitized by Google

ris in bonitate, quæ verba exponens D. Chryſoſtom. Non dixit, inquit, Apoſtolus, ſi permanſeris in fide, ſed ſi permanſeris in bonitate, hoc eſt, ſi feceris, quæ Diuinæ bonitati dignè corriſpondeant: nam fides, quamuis primò, & principaliter in ſpeculatione conſiſtat, inquantum ſcilicet inhæret primæ veritati; tamen quia veritas eſt etiam vltimus finis, propter quē operamur, inde eſt, quod fides ad operationem ſe extendit, ſecundum illud Apoſtoli ad Galat. 5. Fides ꝑ dilectionem operatur: Vide Con. Proui. Senon. de fide, & operibus, merito, & gratia deciſ. 16. Concil. Trid. ſeſſ. 6. cap. 11.

Vt autem noua creatura per gratiam non ocio torpeat, non deſidia reſoluatur, ſed de virtute in virtutem proficiat, bonis operibus inhærendo, ſententiam ſuam confirmat Apoſtolus per pulchram hanc ſimilitudinem, ſubiungens: *Si autem aut ſoror, &c.* Quaſi dicat Apoſtolus. Quemadmodum proximo tuo aliquid petēti nil proficit ſimplex verbum, quod illi profers; ſic eſt tibi fides ſine operibus, cum ſic mortua ſit in ſemetipſa. Quapropter ſicuti ille, qui incidit in fluuiū, ſi nec brachia mouet, nec manus, ſtatim obruitur: ſic qui in ſola fide nixus virtutis actiones reliquerit, in profundiſſimum mergetur baratrum.

Hic tacitè fideles carpit Apoſtolus, qui vidētes Fratrem ſuum neceſſitatem habere, viſcera ſua claudunt ab eo; quod profectò quàm ſit impium, & inhumanum, no-

Lib.6.Diuin.inſtit. cap. 10.

bis clarè patefacit Lactantius dicens: Deus, qui cæteris animantibus ſapientiam non dedit, naturalibus ea munimentis ab incurſu, & periculis tutiora generauit; homini verò, quia nudum,& fragilem formauit, vt eum ſapientia potius inſtrueret, dedit ei præter cętera hunc pietatis affectum,vt homo hominem tueatur, diligat, foueat, contraq; omnia pericula, & accipiat, & præſtet auxilium. Summum igitur vinculũ eſt humanitas, quod qui diſrumpit, nefarius eſt, & patricida exiſtimandus eſt.

Obſeruet Eruditus multos ex hoc Apoſtolico loco colligere, dare eleemoſinam de ſuperfluo pauperibus in communibus neceſſitatibus eſſe in pręcepto obligante ad mortale: quæ ſententia poteſt etiam confirmari ex Io. 3. Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit Fratrem neceſſitatem habere,& clauſerit viſcera ſua ab eo,quomodo Charitas Dei manet in eo? Nã quod editio vulgata legit *neceſſitatem*, Græca habent χρείαν,quod nomen ſignificat non ſolum neceſſitatem, verum etiam indigentiam. Cæterum his non obſtantibus,contrariam ſententiam probabiliorem putamus, vt videlicet præter extremam neceſſitatem, & quaſi extremam,in quibus tenemur elargiri ſuperflua naturæ, & grauem,in qua debemus dare ſuperflua ſtatus ſecundum veriorem opinionem, alias non teneamur tribuere ſuperflua in eleemoſinam; præter enim neceſſitates huiuſmodi non dicitur quis verè, & pro-

priè;

Digitized by Google

priè indigere cùm poſſit aliunde vitam ducere: Communis namq; neceſſitas illa appellatur, quando quis potens laborare, potius eligit mendicare. Probatur hęc opinio per Gloſſam ſuper Matth. dicentem, quòd iuſtius feceris, ſi iniuſtè petentem correxeris, quàm ſi ei dederis. Probatur etiam auctoritate D. Proſperi, qui lib. 2. de vita contemplat. cap. x. inquit; Pauperes ſi ſe ſuis laboribus poſſunt expedire, non præſumant, quod debilis, & infirmus debet accipere. Et D. Io. Chryſ. in Epiſt. ad Theſ. cap. 4. Hom. 6. Nam ſi ij, qui ſunt ait, apud nos his offendũt, multo magis externi inuenient mille accuſandi anſas, quando vident hominem ſanum, & qui ſibi poteſt ſufficere, mendicare, & alijs opus habere. Confirmatur & argumento cap. Non omnis, verbo, vtilius eſurienti 5. q. 5.

Ad auctoritates verò in contrariũ allatas breuis, & facilis eſt ſolutio. Dicimus enim eos loqui de neceſſitate qua ſi extrema, vel graui, non autem communi.

Neq; his officit aduerſariorum Achilles, dicunt iſti, ſi diuiſio rerum rectè facta fuit, vel debuit eſſe commodior generi humano, vel æque commoda, vel non damnoſa; ſed ſic eſſe non potuit, niſi teneantur diuites ſub præcepto obligante ad mortale dare ſuperflua, pauperibus in communibus neceſſitatibus, ergo, &c.

Non obſtat inquam, iſtorum inſtantia, quandoquidem rerum diuiſio rectè facta generi humano in hoc cõmo

dior fuit, quod pacis ratio habita fuit: etenim cùm multi vellent manducare, & nihil laborare, multa diſſidia, multæ contentiones ortę fuiſſent. Vel dicat Eruditus, quod cum pauperes tunc temporis non adeſſent, non licet arguere ab eo, quod per ſe factum fuit ad id, quod poſtmodum euenit.

Neque primæ ſolutioni quicquam officit aduerſariorum obiectio, quod ſcilicet nulla pax eſſe poſſit, ſi multi diuitijs abundent, alij verò nihil poſſideant: Nam licet iſti actu nihil habeant, virtute tamen ſibi neceſſaria, & quandoque abundantiora poſſunt lucrari. Quapropter abſque ratione contra diuites iſta gens bellum gerit. Sequitur Textus. *Sed dicet quis: Tu fidem habes, & ego opera habeo: oſtende mihi fidem ſine operibus, & ego oſtendam tibi ex operibus fidem meam.* Oſtendit Apoſtolus, quid interſit inter eos, qui ſoli fidei innituntur, & illos, qui fidei opera exercent: differentia autem in hoc poſita eſt, quod ij, qui ſecundum fidem operantur, fidem ſuam poſſunt teſtari, nō operantes verò nequaquam.

Hoc autem intellige de fide formata, de ea ſcilicet, quæ per dilectionem operatur; nam & informis fidei poteſt quis teſtimonium ferre. Quare ſubiungit Apoſtolus. *Tu credis, quod vnus eſt Deus.* Hoc in loco obſeruare debemus quædam, quæ ratio poteſt inquirere conuenienter credenda fuiſſe propoſita, veluti Deum eſſe vnum, & ſimilia, quod quidem cur fa-

ctum

Digitized by Google

ctum ſit pulchris rationibus demonſtrat D. Thom. contra gentes.

Primò, vt citius quiſquis ad veritatem Diuinæ cognitionis accedat.

Secundò, vt cognitio veritatis magis habeatur; multi enim propter multa litteris vacare non poſſunt.

Tertiò propter certitudinem: Ratio namq; humana in rebus Diuinis eſt multum deficiens; vt igitur de facili omnes Diuinæ cognitionis poſſent eſſe participes abſq; errore, Diuina prouidit clementia, vt ea, quæ ratio inueſtigare poteſt, fide tenenda prçciperet. Idcirco inquit Apoſtolus: Iā non ambulantes, ſicut gentes ambulant invanitate ſenſus ſui, tenebris obſcu*ratum* habentes intellectum. Et alibi ſcriptum eſt. Ponam vniuerſos ſilios tuos doctos à Domino.

Sciendum eſt etiam differentiam magnam eſſe, vt inquit D. Auguſtinus, inter credere Deum, credere Deo, & credere in Deum. Credere in Deum, vt idemmet aſſerit D. Auguſt. tract. 29. in Io. Nihil aliud eſt, quàm credendo amare Deum, vel credendo ire in Deum, eiuſq; membris incorporari; quem actum ſolùm homines iuſti perfectè habent: peccatores autem fideles imperfectè. Quare cum dicant, Credo in Deum Patrem, &c. id non proferunt perfectè in propria perſona, ſed Eccleſiæ, ex quo admonentur per illam confeſſionem, vt ſic credant, vt pro viribus ſtudeant in Deum perfectè credere. Quod autem

pec-

Digitized by Google

peccatores poſſint dici verè credere in Deum, licet imperfectè, patet ex D. Bernardo ſuper Cantica ſermo. 24. ſic enim loquitur: Credis in CHRISTVM, fac CHRISTI opera. Credere Deo, eſt credere verbis Dei, & ea, quæ dixit Deus, vera eſſe.

Credere verò Deum, eſt credere Deum eſſe, quòd & falſis Chriſtianis, immò & Dæmonibus conuenit. Vnde ſubiungit Apoſtolus. *Et Dæmones credunt, & contremiſcunt.* Fidem ſecluſis operibus, non ſufficere ratione probat Apoſtolus, quæ eſt huiuſmodi. Fides Dæmonum nihil eis ad ſalutem ſufficit, ergo nequaquam tibi ſimiliter ſufficit fides tua. Antecedens oſtenditur, ibi, Et Dæmones credunt, & contremiſcunt. Conſequens verò tanquam clarùm, & manifeſtum omittitur.

Cur verò fides Dæmonum ipſis non ſufficiat, docet D. Auguſtinus dicens. Non enim illa fides Dæmonum, cùm ipſi credant, & contremiſcant, poteſt accipi in fundamentum, & hoc declarans proſequitur, inquiens, quare? quia non eſt fides, quæ per dilectionem operatur, ſed quæ exprimitur per timorem.

Differt autem fides Dæmonum á fide informi, quam nonnulli habent Chriſtiani, quia Dæmonum fides non eſt donum Dei, vt falsò tenet Durandus in 3. ſenten. diſtinct. 23. q. 9. art. 2. ſed magis illi quodammodo coguntur ad credẽdum ex perſpicacitate intellectus, iſti verò ex dono Dei habent, ꝙ credere velint.

Neq;

Neq; his obſtat, quod Apoſtolus fidem peccatorũ, quæ eſt fides Theologica, & infuſa comparet cum fide Dæmonum, ſicuti faciunt vbiq; vniuerſi Patres; Comparatio namq; Apoſtoli ſolum eſt in eo, quod homines peccatores veritatibus ſupernaturalibus fidei aſſenſum præſtant ſine vtilitate, & merito vitæ æternæ, ſicuti faciunt Dæmones, licet non per fidem eiuſdem naturæ. Nam quî fieri poteſt, vt Dæmones habeant fidem infuſam, quæ ſuapte natura in primis ordinata eſt ad comparandam æternam beatitudinem, cum ipſi exciderint omni ſpe beatitudinis? Vide Greg. de Valent. in 2. 2. D. Thom. diſputat. 1. q. 5. de ſubiecto fidei, puncto 2. 59.

At quoniam ſuſpicari poſſet quiſpiam, Dæmones propter huiuſmodi fidem, & timorem, quæ bona quædã ſunt, non eſſe obſtinatos in malo, ſed id rurſum futuros eſſe, quod fuerant, & ad eandem redituros dignitatem, & conſcenſuros regna cœlorũ, vt tenuit Orig. referente D. Hier. Epiſt. 59.

Huic dubitationi ſatisfacientes breuiter dicimus ſecundum fidem Catholicam tenendum eſſe, quòd voluntas Dæmonum ſit obſtinata in malo, & hoc propter conditionem illorum naturæ, vt inquit D. Thom. Angelorum namque voluntas fixè, & immobiliter alicui adhæret: quare cùm Dæmones adhæſerint malo, immobiles ſunt ab eo. D. Proſper aliam rationem aſſignat, cur Dæmones in malo ſint obſtinati,

ſic

Digitized by Google

ſic de illis loquens: Quos Diuina ſententia eo ſupplicio condemnauit, vt quia noluerunt perſeuerare, cum poſſent, nec velint reparari, nec poſſint. Et rurſus in reſp. ad obiect. Vicent. Sed hoc inter malos homines diſtat, & Dæmones, quod hominibus etiam valde malis ſupereſt reconciliatio, Dæmonibus autem nulla eſt in æternum ſeruata conuerſio. Vide Concil. Lat. ſub Innoc. 3. extra de ſumma Trinit. & fide Catholica. Firmiter credimus &c. Item ſex. Syn. Gen. Conſtantin. action. xj. in Ep. Sophronij. Ad id verò, quod obijcitur pro illorum fide, & timore, dicimus, tales actus ſecundum ſe bonos ex parte Dæmonum eſſe malos; licet enim Dæmones aliquod operentur bonum, non tamen benefaciunt; A & ſic licet credant, & timeant, id tamen non benè præſtant, ſed coacti, non ſimpliciter quidem, ſed ex perſpicacitate naturalis intellectus ſui. Vide D. Thom. prima par. q. 64. artic. 2. *Vis ſcire ò homo inanis, &c.* Vide Lector, quo ſtudio, qua diligentia contendat Apoſtolus, vt aduerſariorum falſam doctrinam radicitus euellat: Etenim quomodo in corporibus, H quando ſolidas eorum partes febris attingit, malum eſt immedicabile, niſi eius magna cura geratur: ſic tunc quoq; periculum inerat in aliquibus Fidelibus: ad ipſa enim pietatis, & religionis elementa morbus ipſe tendebat. Quapropter multum laborat Apoſt. nr̃, & ſolidiori pharmaco malè affectos ſanare ſtudẽs,

patris

Digitized by Google

patris ipſorum Abraham, in quo valde gloriabantur illuſtre proponit exemplum, & appoſitè nimirum, vt ſcilicet patefaceret Apoſtol. Paulum, qui eodem exemplo vſus eſt ad probandum hominem ſine operibus iuſtificari, non ita per Abraham docere iuſtificari hominem ſine operibus: vt ſi quis crediderit, non ad eum pertineat bene operari: ſed hoc potius voluiſſe, vt nemo exiſtimet meritis priorum bonorum operum ſe perueniſſe ad donum iuſtificationis, quæ eſt in fide. Sequitur textus. *Vides quomodo fides cooperabatur operibus illius.* Hinc habes erudite Lector fidem ſpeculatiuam, & practicam eſſe, illa verò extenſione fit practica, quoniam per Charitatem operatur, vt inquit Apoſtolus ad Galat. 5. Vide doctiſſimum Bann. in ſecunda ſecundæ. D. Thom. quæſt. 4. articul. 2. Sequitur. *Et ex operibus fides conſummata eſt*, Græcè eſt ἐτελειώθη, ideſt complementum, & perfectionem habuit. Ex operibus enim, quæ á Charitate procedunt, ipſa fides extrinſecè perficitur, & conſumatur: Nam ſic illa virtus eſt ſimpliciter, quæ bonum facit habentem. *Et ſuppleta eſt ſcriptura dicens, &c.* Senſus eſt, Quando Abraham ſecundum fidem operari cœpit, tunc ſcriptura completa eſt, quæ nimirum ex ſentent. Cardin. Bellarmin. Non ſic accipienda ſunt, vt tunc ea ſcriptura fuerit completa (non enim ignorabat multò ante verba illa fuiſſe prolata de fide Abra-

Lib. 4. de iuſtif. ca. 18.

Abraham, quando videlicet credidit Deo promittenti filium ex Sarra) ſed interpretanda ſunt, tunc etiam fuiſſe ſcripturam impletam, quando ex fide obtulit eundem filium ſuper Altare. Poſſunt enim illa verba applicari ad omnes inſignes actus fidei eiuſdẽ Patriarchæ. Quemadmodum ſi quis narraret aliquod factum Nathanaelis, in quo integritas eius, & ſimplicitas appareret, poſſet verè dicere. Nunc impletum eſt, quod Dominus ait: Ecce verus Iſraelita, in quo non eſt dolus, *Similiter & Rahab meretrix*. Vide librum Ioſue cap. 3. De hac quoq; mentionem fecit Apoſtolus ad Hebræos dicens. Fide Rahab meretrix non perijt cum incredulis, excipiens exploratores cum pace.

Heb. 11.

Pulchrè nimirum in hac doctrina de iuſtificatione Rahab meretricis vtitur exemplo, quid enim aliud deſignat meretrix iſta, quæ Nuncios Ioſue excipiens iuſtificata eſt, niſi animam fornicariã, quæ Nuncios Ioſue, internas videlicet Saluatoris inſpirationes excipiens, fide per dilectionem operante, donum iuſtificationis aſſequitur?

Verùm hîc inſurgit dubium; Quomodo ſcilicet ex operibus iuſtificata ſit meretrix iſta, cùm Nuncijs Regis Hierico mẽtita ſit, ex mendacio enim, cuius pater eſt Diabolus, nemo iuſtificari poteſt. Ad hoc dubium reſpondet Rubertus Abbas, negando Rahab commiſiſſe mendacium; quoniam, inquit, dictum mulieris huius

huius non pertinebat ad veritatem Dei: Quare Doctor iſte doctiſſimus affirmat illam mulierem ex verbis ſuis meruiſſe iuſtificari. Verùm huic ſententiæ repugnat auctoritas Sanctorum Patrum Aug. & Gregor. Nam D. Aug. cont. mend. lib. vnico, cap. 15. ſic inquit; Sed quoniam ſcriptum eſt, Deum benefeciſſe cum obſtetricibus, & cum Rahab Hiericontina meretrice; non ideo factum eſt, quia mentitæ ſunt, ſed quia in homines Dei miſericordes fuerunt. Non eſt itaq; in eis remunerata fallacia, ſed beneuolentia. D. Greg. ſimiliter in lib. 18. mor. ſuper illis verbis Iob, Donec ſupereſt halitus in me; In remuneratione obſtetricum, ait, cognoſcitur, quid mendacij culpa mereretur, nam benignitatis earum merces, quæ potuit eis in æterna vita tribui, permiſſa culpa mendacij in terrenam eſt remunerationem declinata. At quod D. Greg. de obſtetricibus aſſerit, & de Rahab ſimiliter omnino eſt affirmandum. Ipſi quoq; Ruberti ſententiæ aduerſatur ratio. Mendacium enim cum, referente D. Thom. ſit falſa vocis ſignificatio, quam verba Rahab continere nemini dubium eſt, manifeſtè apparet ipſam Rahab commiſiſſe mendacium. Neque euadit difficultatem Rubertus dicendo, Rahab non fuiſſe loquutam cōtra Dei veritatem; nam dato, quod nihil dixerit contra veritatem Dei, tamen cum Nuncijs Hierico falſa protulerit, cōtra veritatē dixit. Omiſſa igitur Ruberti ſolutione, ad ꝓpoſitā difficultatem

dici-

dicimus non ex mendacio fuiſſe Rahab iuſtificatam, ſed ex fide in Deum, & miſericordia, quam exhibuit Hebræis, vt innuit D. Pater Aug. loco citato, & Diu. Thom. 2.2.q. 110. art. 3. ad ſecundum.

Scire autem nos oportet ea, quę hîc habet Apoſtolus de iuſtificatione, nequaquam aduerſari illis, quę ab Apoſtolo dicuntur ad Rom. Ibi.n. eſt ſermo de iuſtificatione, quæ eſt ſalutis noſtræ inchoatio, quando ſcilicet aliquis ab infidelitate, & peccato reſurgit ad gratiam, quam nullis operibus præcedentibus homo aſſequitur. Hic autem eſt ſermo de profectu, & augmento iuſtificationis ſecundum illud Apoc. 22. Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc. Et ad huiuſmodi iuſtificationem requiruntur opera, quibus mortificemus membra noſtra carnis, & exhibeamus ea arma iuſtitiæ in ſanctificationem per obſeruantiam mãdatorum Dei, & Eccleſiæ in ipſa iuſtitia per Chriſti gratiam accepta. Vide Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. x.

Rom. 4.

At qñ dubitare quiſpiam poſſet, quomodo dictum ſit à nobis, hominem abſq; vllis operibus iuſtificationem aſſequi, quæ ſalutis noſtræ quædam eſt inchoatio, cũ dicat Apoſt. ad Eph. Creati in operibus bonis, vt ambulemus in eis. Et ſimiliter Ioel Propheta dicat. Conuertimini ad me in toto corde veſtro in ieiunio, & fletu, &c. quæ omnia reſpiciunt primum iuſtificationis gradum: idcirco ad huius dubitationis elucidationẽ ſcire oportet, hominis iuſtificandi opera bifariam

Epheſ. 2.
Ioel. 2.

nos

Digitized by Google

nos poſſe conſiderare, vel vt ſunt externa, vel vt ſunt interna, hac poſita diſtinctione, dicimus, opera externa (abſolutè loquendo) non eſſe neceſſaria ad obtinẽdam primam gratiam gratum facientem, vt patet in repentinis conuerſionibus peccatorum, & per Prophetam dicentem: Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam, & tu remiſiſti impietatem peccati mei. Si verò loquamur de operibus internis, illa nimirum dicimus eſſe neceſſaria. Vnde legitur Apoc. 3. *Ego ſto ad oſtium, & pulſo, ſi quis aperuerit, introibo ad eum.* Et primo Reg. dicitur. Præparate corda veſtra Domino. Confirmatur & ratione. Nam cum hominis iuſtificatio ſit effectus gratiæ gratum facientis, ad ipſam prçexigitur ex parte ſuſcipientis aliqua diſpoſitio, quia nulla forma recipitur, niſi in materia diſpoſita, quæ autem ſint illa opera interna dicimus, quod ea, vt in pluribus, ſunt actus fidei, actus timoris, actus ſpei, actus Charitatis, actus pœnitentiæ, dolor videlicet, & peccati deteſtatio, propoſitum, ac deſiderium re ipſa ſuſcipiendi ſacramenta, propoſitum nouæ vitæ, & obſeruationis omnium mandatorum Dei. Hæc enim ſunt media ad faciendum cor hominis idoneum ad iuſtificationem ſuſcipiendam. Diximus vt in pluribus, hos actus in iuſtificatione requiri, quoniam non eſt neceſſe, vt ſemper omnes inueniantur actu, alioqui non poſſet homo ſubitò conuerti, ſed neceſſario in-

digeret tempore, quod eſſe falſum hinc patet. Nam cum præparatio hominis ad gratiam ſit opus Dei preuenientis, ſubitò poteſt Deus ipſam hominis diſpoſitionem, & præparationem perficere iuxta illud Eccl. xj. Facile eſt in oculis Dei ſubitò honeſtare pauperem. Quare præſuppoſito diuino auxilio per actum fidei, vel Charitatis, vel pœnitentiæ, vel alium ex illis, quos enumerauimus, virtute alios continentem, homo ſtatim poteſt iuſtificari, & hoc fit, quando Deus ſtatim perfectè mouet hominem ad bonum, & ſubitò gratiam recipit, & vt clarius dicam, quando præparatio hominis eſt ſimul cum ipſa infuſione gratiæ. Vide Diu. Thom. in 1. 2. q. 112. artic. 2. Scotum in 4. ſent. diſtinct. 14. q. 2. art. 5.

Neque his obſtat, quod ſuperius diximus; abſque vllis operibus præcedentibus hominem aſſequi primum gradum iuſtificationis. Nam licet homo gratiam gratum facientem aſſequatur abſque operibus tanquam meritorijs de condigno, non tamen id fit abſque operibus tanquam medijs, ſiue diſpoſitionibus. Qui enim fecit te ſine te, dicebat D. Aug. non iuſtificabit te ſine te.

Ad auctoritates igitur in contrarium allatas reſpondentes dicimus Apoſtolum eo loci verba facere de operibus externis, de illis ſcilicet, quæ ſequuntur hominem iuſtificatum; vt illorum verborum ſenſus

H ſit

Digitized by Google

ſit ad mentem Scholiorum Græcorum, creati, ideſt, iuſtificati in operibus bonis, ideſt, ad facienda bona opera, & vt exponit ibi Diu. Thom. Apoſtolus in illis verbis oſtendit, quòd non ſolum datur nobis habitus virtutis, & gratiæ in ipſa iuſtificatione, ſed interius per ſpiritum renouamur ad benè agendum.

Ad Prophetam verò, quando loquitur de ieiunio, quod eſt opus externum, dicimus illum vel loqui de ieiunio ſpirituali, quod eſt ceſſare à peccatis, vel id eſſe conſilium, vt ſcilicet per ieinnium, & fletum, dolorem peccatorum indicemus, qui dolor neceſſariò requiritur ad aſſequendam gratiam gratum facientem.

Neque obſtat quod ieiunium Propheta coniunxerit cordis conuerſioni, quominus intelligere poſſimus ieiunium eſſe de conſilio: Nam Pſaltes vouere, & vota reddere ſimul coniunxit, & tamen votum eſt de conſilio, votum verò reddere cadit ſub præcepto. Vel poſſumus dicere, dictum Prophetæ de ieiunio non eſſe vniuerſuale, & generale, ſed particulare, vt ſcilicet ſolum referatur ad eos, ad quos loquitur.

Sequitur Apoſtolus: *Sicuti enim corpus ſine ſpiritu, mortuum eſt, ita & fides ſine operibus mortua eſt.* Quaſi dicat Apoſtolus: Sicut enim corporis huius

H 2 vitam

vitam ex motu ſuo dignoſcimus: ita & fidei vitam ex operibus bonis. Itaque vita quidem corporis eſt Anima, per quam mouetur, & ſentit; vita verò fidei Charitas eſt, quæ per dilectionem operatur: vnde refrigeſcente Charitate, fides moritur, ſicuti corpus, Anima recedente: Quapropter in Leuitico præcipitur à Domino: ignis autem in Altare ſemper ardebit, per quod myſticè deſignatur, ignem Charitatis aſſiduè in Ara cordis noſtri ardere debere, vt in ea offeramus Deò ſacrificium iuſtitiæ, & bonorum operum, contra Lutheranos, & alios Hæreticos.

Hic notandum eſt fidem ſine operibus, quæ ab Apoſtolo mortua nuncupatur, veram eſſe fidem, & ex quo D. Paulus.

1.Cor.13 Et ſi habuero omnem fidem, ideſt, perfectam fidem, vt optimè ibi docet Doctor Angelicus; Et D. Aug. de Bapt. cont. Donat. lib. 4. cap. 4. Si cuius, ait, manus eſſet arrida, verum quidem eſſet membrum, quamuis ſine ſanguine, & inefficax eſſet, & mortuum: ſic & fides cum ſit vera, tamen ſine operibus mortua eſt.

Fides enim dicitur mortua, non quomodo homo dicitur mortuus, qui poſt mortem non eſt, ſed quomodo corpus dicitur mortuum, quod poſt mortem eſt, ſed non viuit.

Quale

Digitized by Google

Quale autem eſt corpus ſine ſpiritu, talis eſt fides ſine operibus, ſed corpus ſine ſpiritu, huiſmodi eſt, vt mortuum ſit quidem, ideſt non viuum, ſed verum corpus: ſic pariter fides ſine dilectione operante, mortua quidem eſt, ideſt nihil valens ad vitam æternam, ſed tamen vera fides eſt. Vita enim non eſt de eſſentia fidei, quemadmodum eſt de eſſentia corporis viui, ſed per metaphoram dicitur fides viua, cùm per dilectionem operatur, mortua cum non operatur, ſicuti etiã *aqua dicitur* viua, quæ continuò fluit, vt in fonte, mor*tua*, quæ non mouetur, vt in paludibus, cum tamen vtraque verè ſit aqua. Ex his vero facilè ſolui poteſt quædam dubitatio, quomodo ſcilicet fides ſine ope*ratione*, mortua ſit in homine nequaquam operante, cum ea, niſi per actum contrarium, quem quis pertinaciter habet amittatur. Reſpondetur enim in homine huiuſmodi ſimpliciter mortuam non eſſe; quo ad habitum enim, & illius actum licet informem perſeuerat; ſed ſolum ſecundum quid mortua dicitur, quatenus videlicet homo non exercet, operando, quod credit. Ex quo ſimul obſeruandum eſt, fidem hanc, licet vera ſit fides, ſicuti corpus verum eſt corpus ẽt poſt animæ ſeparationem, illam non eſſe virtutem ſimpliciter, ſed ſecundum quid, quia eſt ſemper principium boni actus infra latitudinem intellectus, non eſt autem virtus ſimpliciter: nam licet ſecundum D. Tho. 2.2. q. 4. artic. 5. habeat perfectionem debitam actus

Digitized by Google

fides informis ex parte intellectus, non tamen habet perfectionem debitam ex parte voluntatis. vide Caiet. in 2. 2. D. Th. q. 4. art. 5. & Dominicum Bannes.

Non me fugit eſſe quędam loca Sanctorum Patrum, quę videntur omnino contraria his, quæ diximus de fide informi, eam videlicet eſſe veram fidem: Nam D. Cyrillus lib. 6. in Io. ſuper illud, Si manſeritis in meo ſermone, &c. dicit peccatores non eſſe verè Chriſtianos, ſed nomine tantum. Et D. Hilarius ſuper pſ. primũ ait, Malos Chriſtianos non habere nomen fidelium, quia ſunt peccatores. Præterea D. Greg. Hom. 29. ſuper Euãgelia inquit, Vera fides eſt, quę in hoc, quod dicit verbis, moribus non contradicit. Et eſt argumẽtum, quia non videtur poſſibile moraliter loquendo, quòd aliquis firmiter credat per peccatum incurrere pœnam inferni, & nihilominus velit peccare. Ergo ſi peccat, non credit. Nam, vt inquit Philoſophus in tertio de Anima text. 154. opinio ſola turbat hominem, & mouet ad aliquam operationem: Ergo ſi eſt vera fides, mouet hominem ad operationem.

Ad hanc difficultatem breuiter reſpondentes dicimus, verum, cum multipliciter ſumatur, accipi quandoq; vt ſignificat perfectionem eſſentiæ rei ſuperadditam, ad quam, vt ad finem ordinatur ipſa eſſentia rei, & ita ſolemus dicere in communi ſermone, non eſſe verum hominem, qui non operatur opera rationalia. In hac igitur acceptione verum intelligentes Sancti Patres,

di-

dicunt, quòd fides peccatoris non eſt vera fides, & quòd peccatores non ſunt verè Chriſtiani, & fideles, ſecundum quem modum dicimus non eſſe veros homines, qui non operantur, vt homines. Sermo enim eſt de veritate fidei, vt dicit perfectionem quandam ſuperadditam naturæ, & eſſentiæ fidei, quæ in ſeipſa eſt vera fides; Vel dicat Theologus, fidem non accipi à Sanctis Patribus illis in locis, vt eſt virtus Theologica, ſed vt eſt virtus quædam moralis, quæ reſidet in voluntate, tanquam in ſubiecto, per quam homo inclinatur, vt ita ſe habeat in factis, ſicut in promiſſis, & hoc modo dicunt Sancti Patres, quòd peccator nec eſt fidelis, nec habet fidem, quia nō implet, quod profeſſus eſt in Baptiſmo.

Ad rationem verò in contrarium reſpondetur, poſſibile eſſe, vt propter bonum præſens peccet homo, etiam ſi habeat fidem ſupplicij æterni, quoniam cum deliberat peccare, ceſſat ab actu fidei, aut ſi tunc conſiderat, tamen illa conſideratio eſt ſpeculatiua, & non practica. Præterea homo poteſt peccare etiam ſi credat, quia malum, quod credit, non apprehendit vt imminens, ſed vt poſſibile euitari per Dei miſericordiam; Vnde dicebat Eccleſ. Quia non profertur cito contra malos ſententia, abſque timore vllo filij hominum perpetrant mala.

Digitized by Google

Argumentum Cap. III.

TRIA facit Apoſtolus in hoc Capite. Primò, ambitionem, quam quis habet in docendo, prohibet. Secundò proſequitur ea, quæ contra maledicos ſuperius incæperat. Tertiò, mutuis contentionibus, & æmulationibus interdictis, de mundana, & cœleſti diſſerit ſapientia.

CAP. III. PARS I.

NOlite plures magiſtri fieri Fratres mei, ſciẽtes, quod maius iudicium ſumitis. Poſtquam Apoſtolus in ſuperioribus illorum confutauit errorem, qui neglectis operibus, exiſtimabant ſe ſola fide ſalutem poſſe adipiſci: in hac prima parte huius Cap. alterum carpit errorem, eorum videlicet, qui poſt Baptiſmum docendi munus temere aſſumebant.

Circa verò primam huius Capitis partem duo facit Apoſtolus. Primò ponit præceptum. Secundò rationem præcepti affert, ibi, ſcientes.

Quoad primum ſciendum eſt Apoſtolum nequaquam prohibere, quin aliquis docendi prouinciam aſſumat, ſed nè aliquis inordinatam in docendo ambitionem habeat: nam tunc certè virtus, & doctrina plurimum operantur, ſi puræ ſint à vana gloria: quemadmodũ

hæc

Digitized by Google

hæc admiſſa in plurima inducit peccata. Fieri.n.non poteſt,vtqui non eſt purus à vana gloria,ſublimis,magnus, & ſtrenuus fiat: ſed neceſſe eſt,vt humi continuò repat. Poſſumus ex ſententia D.Aug. pluritatem magiſtrorum intelligere diuerſam, ſibiq́; minimè cõſentientem doctrinam: Si quidem ille exponens hæc verba, ſic inquit: Magiſtros autem plures tunc fieri exiſtimo,cùm diuerſi,& inter ſe diuerſa ſentiunt: cum verò vnum dicunt omnes, ab vnius veri magiſterio non recedunt: Sequitur Apoſtolus. *Scientes, quod maius iudicium ſumitis*. Maiora namq́; ſuſcipientem onera maiorem quoq́; rationem reddere oportet. Tim. 1. Cap. 2.

Quapropter videant Magiſtri,vel Doctores,quale ſuſceperint onus, & huius dicti memores gradui ſuo mores, & vitam ſtudeant conformare: quòd tunc facilè pręſtabunt,ſi,vt innuit Saluator noſter, prius quã doceant,montem aſcendant,hoc eſt,deſiderijs animi, & conuerſione ſancta ad ſublimia tendant, & virtutum conſcendant montem:vt ſecundum Apoſtolum, forma ſint fidelium in ſermone,ĩ dilectione,in fide,in caſtitate. Ille namq; Magiſtri nomine non eſt dignus, quem mundi contemptum docentem amor mundi oblectat ambitionem damnantem, ambitio peruerſa præcipitat, cupidis amorem pecuniæ diſſuadere conantem, vitium cupiditatis inflammat. Hic inquã, vt magiſter appelletur nequaquam dignus eſt, cum docendi auctoritatem contrarietate ſuæ actionis aut 1. Tim. 4.

amittit

Digitized by Google

amittit, aut minuit. Vnde dicebat Symmachus Papa, & refertur in prima parte Dec. diſt. 81. cap. 2. Nemo rectè monitoris perſonam ſuſcipit, niſi qui actibus ſuis errata condemnat, & amorem innocentiæ cõuerſatione demonſtrat. Cuius enim vita deſpicitur, dicebat D. Gregorius, reſtat, vt eius prædicatio contemnatur.

CAP. III. PARS II.

IN multis enim offendimus omnes; Si quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir, potens etiã fræno circunducere totum corpus. Si autem equis fræna in ora mittimus ad conſentiendum nobis, omne corpus illorum circumferimus. Et ecce naues, cum magnæ ſint, & à ventis validis minentur, circumferuntur à modico gubernaculo, vbi impetus dirigentis voluerit. Ita lingua modicum quidem membrum eſt, & magna exaltat. Ecce quantus ignis quàm magnam ſyluam incendit. Et lingua ignis eſt vniuerſitas iniquitatis. Lingua conſtituitur in membris noſtris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis noſtræ inflammata à gehenna. Omnis enim natura beſtiarum, & volucrum, & ſerpentum, & cæterorum domantur, & domita ſunt à natura humana: linguam autem nullus hominum domare poteſt, inquietum malum, plena veneno mortifero: in ipſa benedicimus Deum, & pa-

trem

trem: & in ipſa maledicimus homines, qui ad imaginem, & ſimilitudinem Dei facti ſunt. Ex ipſo ore procedit benedictio, & maledictio. Non oportet Fratres mei, hæc ita fieri. Nunquid fons de eodem foramine emanat dulcem, & amaram aquam? Nunquid poteſt Fratres mei, ficus vuas facere, aut vitis ficus? ſic neq; ſalſa dulcem poteſt facere aquam Quoniam ſicuti nauis varijs fluctibus, & ventis expoſita ſine regimine gubernatoris non abſque magno eſt periculo ſubmerſionis; ſic & lingua ſine fræno diuerſis exponitur periculis, & damnis, quibus dũ eam moderatur, homo eripitur, ac liberatur; iure optimo proſequitur Apoſtolus tractare ea, quæ de lingua cohibenda in ſuperiori capite incæperat; circa quæ quatuor facit. Primò in linguæ continentia Chriſtianæ vitæ perfectionem ponit, ibi. Si quis in verbo non offendit.

Secundò, varijs rerum naturalium, & artificialium ſimilitudinibus eius, qui linguam cohibet commoda, & vtilitates, & è contrario illius, qui non refrænat linguam, vitia, incommoda, & infortunia diffusè explicat, ibi, Si autem equis.

Tertiò difficultatem tangit, quæ in lingua cohibenda reperitur, ibi. Omnis natura.

Quartò varijs rerum ſimilitudinibus à linguæ vitijs Fideles auocare contendit, ibi. Non oportet Fratres mei, hæc fieri.

Circa primum duo facit. Primò humanæ vitæ imbecillitatem patefacit, ibi. *In multis, &c.* Secundò dictum

ſuum

ſuum moderatur, ibi. *Si quis in verbo non offendit, &c.*
In multis enim offendimus omnes. Exiſtimarem ſanè hæc verba ad præcedentia nequaquam eſſe referenda, ſed potius eſſe alterius ſententiæ principium.
In hanc autem ſententiam trahunt me ſubſequentia verba, quæ (ni fallor) aliud non reſpiciunt, niſi moderationẽ quãdam eius, quod dixerat. *In multis enim, &c.* Neque deterreat nos illa dictio, *enim*, Sæpe namque apud Græcos, pro *autem*, & apud Latinos vna dictio ſumitur pro altera. Senſus igitur (ſaluo ſemper meliori iudicio) is eſſe poteſt: licet in pluribus labamur omnes (omnibus enim hominibus commune eſt errare, vt dicebat Tragicus ille) ſi quis tamen linguam ſuam ita coerceat, vt per eam nulla in re peccet, hic certè perfectus eſt vir. Pauci namque, vel nulli ſunt, qui non aliquando ex animi leuitate aliquid dicant, vnde in aliquo, vel leuiter alterius fama minor fiat.
In 1. lib. Reg. c. 13. Quapropter dicebat D. Gregorius de pijs verba faciens: Qui magnos exercitus equitum ſuperant, linguam penitus ab omni ſuperflua locutione nõ refrẹnant. Quod verò dicit Apoſtolus. *In multis, &c.* De venialibus eſt intelligendum, quibus in hac uita non carent homines, licet iuſti, & ſancti: Etenim cũ nondum mortale noſtrum induerit immortalitatem, nec corruptio tranſierit in corruptionem, & caro adhuc contra ſpiritum, & contra carnem ſpiritus cõcupiſcat, nec inueniatur in ullo hominum tanta concor-
dia

Digitized by Google

dia, vt legi mentis lex, quæ in membris eſt, non repugnet; ideò in multis offendimus oẽs. Vnde dicebat D. Proſper: Illi quoque, qui ſanctè ſecundum donũ Spir. ſancti viuunt, tamẽ propter aliquas infirmitates humanas, ſiue ſcientes, ſiue neſcientes, aut ſuo peccato, aut alieno cedunt. Et Diu. Gregor. Sancti viri (inquit) aliquid habent, quod in hac vita operire debent, quia omnino impoſſibile eſt, vt in locutione, aut in cogitatione nunquam delinquant. Et rurſus; Si currus, aut equites vincamus, extolli de victoria non debemus, quia innumerabilia ſunt, quæ cogitando, loquendo, & operando committimus. Et deuotiſſimus Bernardus: Pedes ait, qui ſunt Animæ affectiones, dum in hoc puluere gradimur, ex toto mundi eſſe non poſſunt, quin aliquando vanitati, aliquando voluptati, aliquando curioſitati plus, quàm oporteat, cedat animus. Vide D. Aug. in lib. de natura, & gratia cap. 36. Conc. Mileuit. can. 8. & Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 11.

Lib. 3. de vita contempl. c. 3

Super 7. Pſal. Pœ.

Lib. 1. Regum cap. 13.

Tom. 1. in ſermo. de Cœna D.

Cæterum licet hæc ita ſe habeant, nemo tamen leuia hęc peccata contemnere, aut paruipendere audeat: Nam licet non poſſint nos damnare, tamen eorum multitudo diſponit nos ad mortale. Quod dupliciter contingere poteſt, primò quidem per quandam conſequentiam (vt inquit) Doctor Sanctus, quoniam augumentata diſpoſitione, vel habitu per actus peccatorum venialium, deſiderium peccãdi poteſt in tan-

1. 2. q. 88. artic. 3.

Digitized by Google

tantum creſcere, vt ille, qui peccat, finem ſuum conſtituat in peccato veniali. Hinc dicebat D. Auguſtinus, & refertur in decr. d. 25. c. 3. Nullum peccatum eſt adeo veniale, quod non fiat criminale, dum placet.

Secundò peccatum veniale poteſt ad mortale diſponere indirectè tanquam remouendo prohibens: Nam qui peccat venialiter prætermittit aliquem ordinem, & ex hoc, quod conſueſcit uoluntatem ſuam in minoribus debito ordini non ſubijcere, diſponitur ad hoc, quod etiam uoluntatem ſuam non ſubijciat ordini ultimi finis eligendo id, quod eſt peccatum mortale ex genere. Quilibet igitur leuia hæc peccata diligenter caueat, illud deuotiſſimi Bernardi memoria recolens, qui de uenialibus loquens, dicebat: Impoſſibile eſt cum illis ſaluari: qui tamen cautè legi debet, ut per illud uerbum, *Impoſſibile*, intelligas illum, qui nimium uerſatur in ueniali peccato, propter ea, quæ diximus, maxima difficultate ſalutem conſequi poſſe; uel dicas impoſſibile eſſe cum illis ſaluari, quoniam hic, uel in purgatorio homo ſatisfacere debet pro illorum pœna, antequam finalem conſequatur ſalutem. Nihil enim coinquinatum (ut ſcriptum eſt) intrabit in regnum cœlorum. De hac materia multa lectu digna habet D. Aug. ſerm. 4. de igne purgatorij, & 21. de Ciuit. Dei, cap. 27. Similiter & D. Hier. in Epiſt. ad Theſiphontem.

Tom. 1. ſermo. de Cœna domini circa mediū.

Sed

Sed quoniam quis contra Apoſtolum obijcere poteſt, quonam modo uerum ſit uitæ Chriſtianæ perfectionem in cuſtodia linguæ conſiſtere, cum ipſemet dicat ſuperius; in patientia exiſtere, ibi: *Patientia autem opus perfectum habeat, vt ſitis perfecti, &c.* Et D. Paulus quoq; eam in Charitate collocet, dum inquit: Super omnia autem hæc Charitatem habete, quod eſt uinculum perfectionis. Saluatorq; noſter demum in renunciatione omnium perfectionem eſſe ponat, ibi. Si uis perfectus eſſe, uade, & uende omnia, & quæ ſequuntur. Propterea pro ſolutione omnium prædictorum ſciendum eſt, perfectionem Chriſtianæ uitæ duobus modis poſſe conſiderari, uel ſecundum ſe, uel ſecundum eius manifeſtationem.

Coloſſ. 3.

Math. 19.

Primo modo in Charitate conſiſtit, quoniã illa nos Deo coniungit. Secundo autem modo in pluribus actibus uirtutum, & ſic per patientiam, & per aliarum uirtutum actus eluceſcere poteſt. Sequitur textus.

Potẽs etiam fræno circunducere totum corpus. Cùm ſit omnium difficillimum linguam compeſcere. Multorum enim lingua mentem præcurrit, dicebat Iſocrates. In hoc ſi quis victor erit, in alijs quoq; ſuperior euadet. Totum corpus omnes potentias ſenſitiuas intelligo, quibus voluntas imperat, ac ſi diceret Apoſtolus. Qui linguam ſuam ita regit, ſibiq; ſubijcit, vt ea ad malum non utatur, is etiam cæteras animæ uires ſubiectas poteſt habere, idq; pulchra ſimilitudine

ne declarans ſubiungit. *Si autem equis,&c.* Senſus eſt; Sicuti in ora equorum fręna immiſſa omne corpus illorum nobis ſubijciunt: Sic & homo, qui vult omnes potentias Animæ ſuæ ſubditas habere, in linguam ſuā ſimiliter fręna debet immittere. His optimè quadrat illud, quod de lingua ſcriptum reliquit D. Io. Chryſ. inquiens: Magis vertice ipſo capitis linguam tuam cuſtodi: Regius quidem equus eſt lingua: ſi ei frænũ immiſeris, gradarium feceris, aſcendet Rex, & requieſcet in eo.

In Matth. Hom. 52.

Verùm ſi myſticè volumus Apoſtoli verba intelligere, quid aliud deſignat in ora equorum fræna immittere, ut corpus illorum ſubijciatur nobis, niſi libidinum noſtrarum principijs ſtatim occurrere? Quia impoſſibile eſt, ut ſcribit D. Hieronymus ad Euſtochiũ, in ſenſum hominis non irruere innatum medullarum calorem, ille prædicatur, ille laudatur, qui (vt cœperit cogitare ſordida) ſtatim interficit cogitatus, & allidit ad petram. Sequitur Textus.

Et Ecce Naues, &c. Alia ſimilitudine pergit Apoſtolus indicare domitæ linguæ vtilitates, & commoda; Senſus eſt: Sicuti Naues varijs, & diuerſis fluctibus hùc, & illùc impulſæ modico gubernaculo ſaluæ diriguntur in portus; ita & lingua, quæ licet paruum ſit membrum, tamen valdè ſuperbit, ſi in eam frænum rationis homo immiſerit, in omne opus bonum deducetur. Refrænatio nanq; linguæ ſignum eſt latentis iu-

ſtitiæ

Digitized by Google

ſtitiæ, nam qui linguã cuſtodire non didicit, ſe malis operibus implicatum oſtendit. Hinc dicebat Philoſ. in 6. animaliũ. Quod ſi auis habeat ſub lingua venam albã, generat filiũ albũ, ſi nigrã, nigrũ: ſic moraliter ſecũdum colorẽ, & qualitatem linguæ erit qualitas fętus, ideſt operis, Vel ſic expone. Sicuti naues validis agitatę ventis à modico diriguntur gubernaculo: ita & lingua modicũ quidem membrum eſt, & magna exaltat, hoc eſt, ſi quis eam rectè moderetur, magnum vtique profectũ in virtutibus faciet. Nauis, quæ modico circumfertur gubernaculo præter animam noſtram, quę modico linguæ regitur gubernaculo, etiã myſticè pręſens Eccleſia poteſt intelligi, quæ D. Proſpero referente, veluti magna nauis per mare huius mundi enauigat, diuerſisq; tẽtationum fluctibus cõtunditur, quę immundorum ſpirituum perſecutionibus, veluti quibuſdam procellis, fluctibuſque in diuerſa iactatur, ac ſcandalorum cautibus vndoſis illiditur, & veluti aggere arenæ grauantis cingitur: hæc profectò tunc circumfertur gubernaculo, cum paſtor, cui diſpenſatio verbi commiſſa eſt, per illam perditè viuentes arguit, increpatq;: vt non ſolum omnes, quos habet, verum etiam ipſum gubernantem ad portum ſalutis perducat incolumem. *Ecce quantus ignis*. Antequam indomitæ linguæ damna recenſeat Apoſtolus, illius vim oſtendit prius, paruæ ignis ſcintillæ comparans, quæ licet parua ſit res, maximam tamen indicat potentiã.

Tom. 3 De ſilentio ſerm. 30.

Tom. 1. in ſermo. de triplici cuſtodia.

Idcirco clamat D.Aug. Reſtringenda eſt (inquit) hęc parua fauilla, ne in magnam vertatur flammam. Surculus ne creſcat in ſyluam, gutta ne tumeſcat in fontem. Et D. Bernardus. Lingua (ait) eſt modicum mēbrum, ſed niſi caueas, magnum malum. Tenerum membrum eſt, attamen vix teneri poteſt. Vniuerſitatem iniquitatis linguam vocat Apoſtolus, propterea quod adeò ſunt eius multa flagitia, vt ſcelerum *veluti* quidam orbis eſſe videatur. Quare clamat Diu. Aug. O lingua tu periculum immittis, tu luctum perducis; diſcordiam ſpargis, & perditionis venenum, & detractionis paris, & ad infernum, qui tibi credunt, perducis. Et D. Bernardus, Quis ſanè, ait, numeret quantas modicum linguæ membrum contrahat ſordes, quàm ſit grauis pernities oris incircunſpecti? Cæterum cum ſupra, & ignem, & vniuerſitatem iniquitatis linguam appellarit Apoſtolus: quomodo ſit quidam Mundus iniquitatis, ac iniuſtitiæ patefacit ſubdens.

Lingua conſtituitur in membris noſtris, quæ maculat totum corpus, &c. Dicax lingua quædam eſt peſtilentia, quæ maculat totum corpus, ideſt omnes operationes noſtras vitiat, ac deturpat: Ex quo Theoridus in quodā Epigrammate inquit: Mortalibus in lingua fraudulentus morbus. Et Euripides de Tantalo loquens inquit: Intemperantem habuit linguam, turpiſſimum morbum. Vide Adagium. Os infrene. Et Plutarchum in commentario περὶ τῆς ἀδολεσχίας. Stobæum

quoq;

quoque in eodem tractatu. *Et inflammat rotam natiuitatis noſtræ.* Linguam eſſe ignem indicat Apoſtolus: Rotam porrò natiuitatis noſtræ, curſum vitæ poſſumus intelligere, eo quod à die natiuitatis noſtræ vſque ad mortem, veluti currente rota, inceſſanter ſemper agimur. Vnde dicebat Anacreon. Vita enim currit, veluti rota currens. Et D. Proſper, Celeri vides (ait) rotatu rapidos dies meare. Inflammari verò dicitur lingua vitæ noſtræ curſus, propter inordinationem actuum noſtrorum, qui ex vitio linguæ proueniunt, quæ licet ob naturam in primo Parente vitiatam, ad malum facilis ſit, à Diabolo tamen, qui gehenna, propter inhabitationem gehennæ, appellatur, magis incenditur, ſolicitaturque. Quàm vero ſit difficile, vt linguam incontinentem, ſibique in malo complacentem aliquis compeſcere valeat, oſtendit Apoſtolus ſubdens. *Omnis enim natura, &c.* Id habes ex Geneſ. primo: Et dominamini piſcibus maris, & volatilibus cœli, & vniuerſis animantibus, & nono. Et terror veſter, ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ. *Linguam autem nullus hominum domare poteſt.* Non impoſſibilitatem deſignat hoc in loco Apoſtolus, ſed difficultatem more loquendi ſacræ ſcripturæ enunciantis ſæpe, quod difficile ſit, non poſſe fieri.

Quare Diu. Auguſtin. perpendens hæc verba, inquit;

Digitized by Google

Apoſtolum id non dixiſſe, vt huius in nos dominationem per negligentiam permanere patiamur: Sed vt ad domandam linguam diuinæ gratiæ poſcamus auxilium. Non enim, vt ait, nullus domare poteſt, ſed nullus hominum: vt cum domatur, Dei miſericordia, Dei adiutorio, Dei gratia fieri fateamur. Et rurſus: Intelligamus, inquit, Fratres, quia ſi linguam nullus hominum domare potſt, ad Deum *confugiendum* eſt, qui domet: Quare ſcriptum habemus: Pone Domine cuſtodiam ori meo, & oſtium circunſtantiæ labijs meis. *Inquietum malum*, Græcè eſt ἀκατάσχετον, ideſt, quod cohiberi non poteſt, ſiue intolerabile malum.

In *his, & ſubſequentibus verbis eruditus Lector notet figuram*, quæ Græcè συναθροισμός, Latinè congeries nuncupatur, quæ fit, cùm omnia confertim in vnum conferuntur locum. *Plena veneno mortifero*. Tanquam vipera plena veneno mortifero eſt lingua peruerſa, quæ quandoque tres vno lethali interficit *flatu*, dicentem, audientem, & eum, in quem dicit, vt diffuſius habes apud D. Bernardum in ſermone de triplici cuſtodia. *In ipſa benedicimus Deum*. Per ipſam ſcilicet laudibus, & gratijs veneramur Deum, recognoſcentes eum datorem omnium bonorum. *Et maledicimus homines*. Vt quilibet poſſit intelligere ea, quae breuiter tangit Apoſto[illegible]

de maledictione, ſciendum eſt, vt refert D. Gregor. duplex eſſe maledictum, aliud, quod profertur iudicio iuſtitię, aliud, q; ꝓfertur liuore vindictę. De primo habetur in 4. Reg. quando Elias dixit quinquagenario: Si homo Dei ſum, deſcendat ignis de cœlo, &c. Et in Actibus Apoſtolorum, quando Petrus afferẽti. Act. 5.
ſibi pecuniam dixit: Pecunia tua ſit ſecum in perditionem: De ſecundo dicit Apoſtolus, Benedicite, & Rom. 12.
nolite maledicere: Et rurſus. Neq; maledici regnum 1. Cor. 5.
Dei poſſidebunt. Apoſtolus igitur hoc in loco prohibens maledictionem, de maledictione ſecundo modo poſita loquitur, non autem primo. Nam tunc maledictio non eſt peccatum: cum enim ſancti, referente *D. Greg.* maledictionis ſententiam proferunt, non ad hanc ex voto vltionis, ſed ex iuſtitiæ examine erũpunt: intus enim ſubtile Dei iudicium aſpiciunt, & mala foris exurgentia, quia maledicto debeant proferre, cognoſcunt: Et ideo in maledicto non peccant, quò à iudicio interno non diſcedunt. Vide D. Gregorium in lib. 4. Moralium cap. 6. & D. Thom. 2. 2. q. 76. art. primo.

Vt autem Fideles intelligant, quàm ſit g[illegible]e peccatum probris, & maledictis proximum [illegible] humani generis ſummam [illegible]em, ac p[illegible]n patefacit Apoſto[illegible] ſub[illegible] *ad im*[illegible] *ſimilitudinẽ Dei* [illegible] ũ iſtu[illegible] ɑæri poſſunt. Prim[illegible] ıen ſi[illegible] ginem, & ſimi

 litu-

Digitized by Google

litudinem.

Secundò, Cur dicatur homo factus ad imaginem, & ſimilitudinem Dei.

Tertiò, Cur Deus fecerit hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam.

Quartò An imago Dei, quæ eſt in homine propter peccatum penitus deleri queat.

Quo ad primum ſciendum eſt multos ſentire hoc *loco* differre imaginem, & ſimilitudinē, vt imago ſit in ſubſtantia animę, ſimilitudo verò in imitatione per benè moratas, & Charitate formatas operationes, aut etiā per illud, quod ſuper cæteris rebus homo dominium habet.

Cæterum (ſaluo ſemper meliori iudicio) dicimus hoc loco harum vocum *imaginis, & ſimilitudinis* eandem eſſe vim, ac ſignificationem, eaſq; hoc loco poſitas ad idem declarandum expreſſius, & ſignificantius. Id autem probatur ex modo loquendi, quo vtitur ſacra ſcriptura diuerſis in locis, cum ſignificare vult hominem eſſe ſimilem Deo: vtitur enim varijs modis loquendi, omnibus tamen planè idem ſignificantibus; aliquando enim ponit vtrumq; nomen imaginis, & ſimilitudinis, & in eodem caſu, vt hic habet Apoſtolus, & Geneſ. 1. Aliquando ponit vtrunq; nomen, ſed in diuerſo caſu, vt in capite 2. lib. Sapien. Creauit Deus hominem inexterminabilem, ad imaginem ſimilitudinis ſuę fecit illum. Interdum autem omittitur

tur

Digitized by Google

tur nomen ſimilitudinis, poſita tantùm voce imaginis, vt habetur Geneſ. 9. Ad imaginem quippe Dei factus eſt homo. Et in lib. Eccl. cap. 15. Deus creauit hominem, & ſecundum imaginē ſuam fecit eum. Vide Per. in Gen.

Cur autem dicatur homo ad imaginem, & ſimilitudinē Dei factus, quod ſecūdo loco propoſitum fuit. S. Baſilius Homel. x. & Chryſoſt. in Gen. ſuper illud Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtrā, propterea cēſent hominem eſſe factum ad imaginem Dei, quia ſicut Deus omnibus rebus, ita & homo cūctis animantibus dignitate præſtat, & poteſtate, ac imperio dominatur.

Diuus Auguſt. in lib. de quantitate Animæ, cap. 2. Scribit, animum noſtrum eo dici ſimilem Deo, quòd ſit immortalis, & indiſſolubilis. Idem in libris de Trinitat. multis in locis diſputans de hac imagine Dei; ad quam factus eſt homo, docet ea re hominem referre imaginem ſanctę Trinitatis, quod intelligat ſeipſum, & intellgendo producat verbum in corde ſuo intelligibile ſui ipſius expreſſiuum, & hinc procedat amor, quod adumbrat duas in trinitate proceſſiones, vnam filij per modum verbi intelligibilis, alteram Spiritus ſancti per modum amoris.

Greg. Nyſſ. in Exam. Homo (inquit) eo factus eſt ad imaginem Dei, quia factus eſt omnis boni capax. Damaſcenus lib. 2. orthodoxæ fidei: Hominē (ait) ad imaginem Dei eſſe factum, ſignificat ipſum eſſe intelle-

ctualem, & liberi arbitrij, & poteſtatiuum.

Doctiſſimus Doctor Pererius in Geneſ. duas rationes aſſignat, ob quas dicitur homo ad imaginem, & ſimilitudinem Dei factus, vnam quidem principalem, quę in eo eſt, quod homo ſecundum naturam ſuam ſupremum gradum naturæ attingit, in quo eſt Deus: habet enim in ſe naturam rationis, & intelligentiæ compotem.

Sunt etenim quatuor generales gradus naturæ, aliæ nãque res habẽt tantum eſſe, quædam vitam nactæ ſunt, aliæ præter hoc motum, & ſenſum obtinent, denique ſunt aliæ in ſupremo naturæ faſtigio collocatæ, quæ præter hæc mente, ratione, & ſapientia pollent, in quo gradu Deus eſt, & Angelus, ac homo. Et licet in eodem gradu ſit Deus, & homo, tamen quantum ad eius gradus perfectionis attinet, infinito interuallo homo diſtat à Deo. Propter hunc igitur gradum naturæ intelligentis veriſſimè dicitur hominem eſſe factum ad imaginem, & ſimilitudinem Dei.

Altera ratio, propter quam homo dicitur factus ad imaginem Dei, minus tamen, quàm quæ dicta eſt, principalis, multiplex eſt; etenim homo dicitur ſimilis Dei, quod ſicut in Deo omnia ſunt eminenter, & cauſaliter, ita ſunt in homine quodammodo omnia propter participationem (habet enim cum rebus inanimatis communem exiſtẽtiam, cum ſtirpibus vitam, cum animalibus ſenſum, ac motũ, cũ Deo, & Angelis men-

tem

Digitized by Google

tē, atq; intelligentiā) tum etiam propter intellectionē, ſiquidem intelligēdo omnia, fit quodammodo oïa, deinde ſicut re vera Deus poteſt omnia facere, ſic homo poteſt quodāmodo facere omnia, vel per artē imitando naturam, & ſimilia veris faciendo, vel imaginatione fingendo, vel cogitatione mentis informando. Poſtea ſicut Deus finis eſt oïum rerum, ita videtur & homo quodammodo finis eſſe omnium rerum corporearum. Ad hæc ſicut animus hominis præeſt, ac præſidet corpori ipſum viuicans, mouens, ac regēs, & eſt totus in toto corpore, & totus in qualibet eius parte, ſic Deus ſe habet ad vniuerſum mundum.

Cur autem fecerit Deus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam, quod tertio loco quærebatur, plures poſſunt aſſignari cauſæ. Prima eſt, Fecit Deus hominē ſimilem ſui, vt palā eſſet, quantū interſit inter Dei bonitatem, & benignitatem, atq; hominis malignitatem, ac inuidiā. Homo .n. ſi aliqua re excellat, nollet quenquam aliorū hominū ſibi ea re parem, aut etiā ſimilem eſſe: at Dei tanta eſt bonitas, vt quibus rebus ipſe excellit, earū capacem, & participem fecerit hominē: Et quibuſcunq; modis homo ſimilis Deo poterat eſſe, ijs omnibus hominem ſibi fecerit ſimilem.

Secunda cauſa eſt, vt res omnes corporales reuererētur hominē, ſic Deus dixit Noe Geneſ. 9. Terror veſter, ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terrę.

Tertia cauſa. Omnia Deus homini donauerat, ſed ipſum

tamen

Digitized by Google

tamen hominē diuini iuris, & poſſeſſionis eſſe voluit, quo circa vt agnoſceretur hominē eſſe quid Dei proprium, obſignauit eum ſigillo ſuæ imaginis.

Quarta cauſa. Quēadmodū quia nullū aīaliū inueniebatū ſimile Adæ, cum quo ſocietatem haberet, ac familiaritatem, creauit Euam tanquam eius ſociam: ita creatis reb⁹ omnibus corporeis, cū nulla ſimilis eſſet Dei, & cum qua Deus ſocietatem, & familiaritatem inire poſſet, fecit hominem ſui ſimilem, vt eſſet, quem Deus amaret, & à quo viciſſim amore amicitiæ amaretur. Vnde dicebat Iob. 7. Quid eſt homo, quia magnificas eum? aut cur apponis erga eum cor tuum? viſitas eum diluculo.

Quinta cauſa. Omnia, quæ á Deo creata ſunt, hominē ea contemplantem ad cognitionem Dei eorum Opificis perducunt. Verum ne cogeretur homo cognitionem Dei extra ſe, & è longinquo quærere, poſuit Deus intra hominem in ipſo eius animo ſui effigiem, ac imaginem, quæ ſola expreſſius, quàm aliæ res ſimul Dei vim, & naturam declararet. Vnde dicebat Sponſus ad Spōſam, Cant. 5. Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, & vt ſignaculum ſuper brachium tuum, & Pſaltes. Mirabilis (ait) facta eſt ſcientia tua ex me.

Sexta cauſa, & vltima. Quemadmodum Rex cōdita à ſe Ciuitate in medio eius, loco celebri imaginem ſuam collocat, vt manifeſtum ſit omnibus eam intuētibus, quis fuerit eius Ciuitatis conditor: ita Deus, fabricato

à ſe

Digitized by Google

à ſe Mundo effigiem ſuam poſuit in medio eius, ideſt in homine, qui eſt medium quoddam inter res à Deo conditas, vt ex eius aſpectu, & contemplatione, in aperto, & manifeſto ſit omnibus, qualis fuerit huius mundi fabricator, & opifex.

An verò imago Dei, quæ eſt in homine propter peccatũ penitus deleri queat, quod vltimo loco propoſitum fuit, Epiphanius in Epiſt. quam ſcripſit ad Io. Episc. Hieroſolym. inter alios cumplures Orig. errores, & hunc recenſet, dixiſſe ipſum, hominem propter peccatum perdidiſſe imaginem Dei, quod refellit Epiphan. tribus teſtimonijs ſacræ ſcripturæ ex 9. cap. lib. Gen. ex Pſalm. 38. & ex cap. 11. prioris Epiſt. ad Corint.

Cæterum propoſitam quæſtionem paruo negocio enodare, & Orig. dictum, & rectam ſententiam poſſumus deducere. Multipliciter enim de imagine Dei, quæ eſt in homine, loqui poſſumus, vel prout conſideratur ſecundum dona naturalia, & poſita eſt in eo, quod eſt habere naturam rationis, & intelligentię participẽ. Et hac ratione non magis perditur imago Dei, quàm perdatur natura ipſa rationalis: Nam peccatum non tollit dona naturalia. Aut conſideratur imago ſecundum dona ſupernaturalia, diuinæ gratiæ ſcilicet, & cœleſtis gloriæ, quæ quidem eſt naturalis imaginis cõſumatio, atq; perfectio: Et talis imago, ſiue ſimilitudo Dei peccando penitus deſtruitur. Origenes igitur perdi imaginem Dei peccando, intellexit non ſecun-

dum

Digitized by Google

dum ſubſtantiam, ideſt ſecundum dona naturalia, ſed quantum ad eius perfectionem, & conſumationem, & quod idem eſt, loquebatur de imagine gratuita, & ſupernaturali. Sequitur textus. *Non oportet hæc fieri Fratres mei, nunquid fons de eodem foramine, &c.*

His parabolis indicat Apoſtolus, quám ſit indecẽs, & cõtra ordinem naturæ ex eadem lingua benedictionem, & maledictionem oriri, in quo latenter nobis *innuit* Apoſtolus linguam, quæ data fuit à Creatore ad ſalutem noſtram nequaquã debere occaſionem eſſe peccati, quod nimirum erit, ſi linguę cauſas, & eius conditiones philoſophati erimus. Nam quatenus ſpectat ad eius cauſam finalem, finis eſt manifeſtatio conceptus cordis, non ſimulatio veritatis, materia porrò non eſt oſſea, ſed carnea; carnea inquam, madefacta, per quam ſignificatur non aſpera, ſed humilia, & placida eſſe proferenda. Forma autem eſt deſuper longior, quam ſubtus, infra quodammodo ligata, vt per id cognoſcamus, quod ſermo noſter de terrenis debet eſſe breuis, & rarus. Quo ad colorem verò lingua eſt rubra, vt loquamur ignea deuotionis, & Charitatis, tot dentibus quaſi muris, eſt circumcluſa, vt verba noſtra ſint diſcreta, & circunſpecta.

CAP.

Digitized by Google

CAP. III. PARS III.

QVIS ſapiens, & diſciplinatus inter vos? oſtendat ex bona conuerſatione operationem ſuam in manſuetudine ſapientiæ. Quod ſi zelum amarum habetis, & contentiones ſint in cordibus veſtris, nolite gloriari, & mendaces eſſe aduerſus veritatem. Non enim eſt iſta ſapientia deſurſum, deſcendens à patre luminum: ſed terrena, animalis, Diabolica. Vbi enim zelus, & contentio, ibi inconſtantia, & omne opus prauum. Quæ autem deſurſum eſt ſapientia, primum quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiens, plena miſericordiæ, & fructibus bonis: iudicans ſine ſimulatione: fructus autem iuſtitiæ in pace ſeminatur facientibus pacem.

Indomita lingua coercita ſatis opportunè tranſit Apoſt. ad interdicendum fidelibus inuidiã, & mutuas contẽtiones, quibus nõnulli fideliũ laborabant: linguæ etenim doloſæ radix, & origo ſunt inuidia, mutua diſſidia, lites, ac bella. At quõniã multi fidelium ſeipſos inuidẽtes, & mutuo contendentes profitebantur ſe eſſe ſapiẽtes, hac opinione reiecta, cęleſtis, & mundanæ ſapiẽtię differentiã docet. In his verò quatuor facit. Primò quomodo ex bonis, & malis operibus vera ſapiẽtia à falſa cognoſcatur egregiè explicat, ibi. *Quis ſapiens*.

Secundò præcipit eis, ne in falſa glorientur ſapientia, ſuique dicti rationem affert, ibi. *Nolite gloriari*.

Tertiò

Tertiò conditionibus diuerſis vtramq; deſcribit,ibi, *Sed terrena animalis,& Diabolica. Quæ autem deſurſum eſt, &c.* Quarto pacis virtutem oſtendit,quæ cœleſtem, & diuinam reſpicit ſapientiam, ibi. *Fructus autem iuſtitiæ.*

Circa primum duo facit, primò veræ ſapientiæ nonnullos apperit effectus, ibi. Oſtendat ex bona conuerſatione operationem ſuam in manſuetudine ſapientiæ. Secundò vero pariter, & falſæ ſapientiæ aliquos tangit effectus, ibi. Quod ſi zelum amarum habetis, *Quis ſapiens,& diſciplinatus inter vos.* Sapientiæ, & diſciplinæ nomen multis accipitur modis. De varijs autem ſapientiæ ſignificationibus, cum ſupra dictum fuerit à nobis, breuiter ipſius diſciplinę diuerſas videamus acceptiones.

Diſciplina igitur cum multa ſignificet,primò dicitur ars, ſeu cognitio quælibet in comparatione ad diſcentem.

Secundò,dicitur diſciplina id, quod adhibetur ad correctionem aliorum.

Tertiò,diſciplina accipitur pro effectu quodam honeſtatis, & morum ordinata obſeruantia, & ſic accipitur hoc in loco diſciplina, quæ,vt refert Vgo Victorinus, & innuit hic Apoſtolus, dicitur eſſe bona, & honeſta conuerſatio: cui parum eſt mala non agere, ſed ſtudet etiam in his, quę agit,per omnia irreprehẽſibilis apparere: Et hanc perficit ipſa ſapientia, vt eſt donum Spiritus ſancti.

Vlti-

Digitized by Google

Vltimo ergo modo diſciplinam accipientes, huius Apoſtolici loci ſenſus is eſſe poſſet. Quis ſapiens, & diſciplinatus eſt inter vos, nõ ſecundum huius ſęculi ſapiẽtiam, ſed ſecundum illam, quæ trahitur de occultis, per quam Dei gratia fit, vt tunſionibus, & preſſuris hic attritus in ædificio veri Salomonis ſine ſonitu mallei poſtmodum collocetur? *Oſtendat ex bona conuerſatione operationem ſuam in manſuetudine ſapientiæ.* In hoc ſcilicet ſapientiam, & diſciplinam indicet ſuã, vt in omnibus ſeipſum præbeat mitem, ac manſuetũ, virtus namq; manſuetudinis maximo eſt ſapientiæ argumento: Fructus enim ſpiritus eſt benignitas, & mãſuetudo: Sequitur. *Quod ſi zelum amarum habetis, & contentiones ſint in cordibus veſtris.* Zelus, vt inquit D. Thom. varias admittit ſignificationes, hoc autem in loco pro inuidia ſumitur, in quo ſenſu ſumitur apud Apoſtolum ad Corint. dicentem. Cùm ſint inter vos zelus, & contẽtio. Dicit autem amarum, quoniam, vt inquit D. Hieronym. ſuum rodit auctorem, & dum æmulum lædere nititur, in ſemetipſum proprio furore bacchatur; quomodo enim vipera vterũ matris diſcerpit; ita etiam hoc vitium parentem dilacerat. 1.2.q.53. art.5.

Hinc D. Io. Chryſoſt. Melius eſt, inquit, habere ſerpentem in viſceribus ſe volutantem, quam liuorem intus depaſcentem: nam illum ſæpe pharmaco, & alimẽto contingit mitigari, liuor autem non voluitur in viſceri- In Epi ad Cor. Homil. 31.

ſceribus, ſed in animæ ſinu verſatur, affectioq; eſt difficilè curabilis.

Hinc canebat Horatius: Inuidia Siculi non inuenere Tyranni tormentum maius.

Vide D. Proſperum in lib. 3. De vita contemplat. cap. 9. D. Ioan. Chryſoſt. ſuper Epiſt. 1. ad Corinth. Homel. 31.

Videat autem prudens Lector, quàm pulchrè coniunxerit Apoſtolus zelum, & contentiones. Etenim, vt atteſtatur D. Thom. ſuper Epiſt. 1. ad Corinth. 3. Zelus eſt contentionis materia; inuidus enim triſtatur de bono alterius, quod ille nititur promereri, & ex hoc ſequitur contentio. Verum hæc niſi carnalibus eueniunt hominibus, quia ipſi ad bona afficiuntur, quæ ſimul à pluribus integrè poſſideri non poſſunt. Sequitur. *Nolite gloriari, & mendaces eſſe aduerſus veritatem*. Senſus eſt, ſi vos inuicem inuidetis, & mordetis, & comedetis, nolite poſtea falsò gloriari, dicentes vos eſſe ſapientes. Vbi enim didiciſtis iſtam ſapientiam? vbi ſunt leges Apoſtolicæ, quæ vobis mutuam præcipiunt Charitatem? Certè prædonum grauiora committitis, ſi quidem illis, quorum conuictu vſi fuerint, deſinunt eſſe prędones, menſa eorum mores mutante; vos autem eiuſdem menſæ, ac cibi participes corporis, & ſanguinis videlicet Chriſti aduerſum inuicem contenditis, belligeratiſq; Quare nolite gloriari, & mendaces eſſe aduerſus veritatem, dicẽtes vos eſſe

ſapien-

ſapientes: hinc etenim nullus ſapientiæ cognoſcitur effectus, cum nullus manſuetudinis appareat actus.

Optimè quidem dixit Apoſtolus, & mendaces aduerſus veritatem: ſimulata namq; ſapientia quam profitebãtur iſti, cum nullo modo ſit virtus, mendacium eſt cęleſti ſapientiæ contrarium, quæ veritas exiſtit, quare ſubiungit, & aptè. *Non eſt iſta ſapientia deſurſum, deſcendens à patre luminum*. De mundana ſapientia tria tangit Apoſtolus, Primo dicit, eam non eſſe à Deo, ibi *Non eſt iſta ſapientia deſurſum*. Secundò, illius deſcriptionem ſubiungit, ibi. *Sed terrena, &c.* Tertiò deſcriptionis rationem, ſiue cauſam apponit, ibi. *Vbi enim zelus, &c.*

Quoad primum igitur inquit Apoſtolus. *Non eſt iſta ſapientia deſurſum deſcendens*. Non eſt iſta ſapientia deſurſum deſcendens, quoniam directè opponitur Diuinæ ſapientiæ. Hęc enim per Diuinas regulas dirigit actus noſtros, illa verò cum ſit quædam mentis hebetudo, impedit hominem ad rectè iudicandum de ipſis. *A Patre luminum*. A Patre luminum non eſt iſta ſapientia, quoniam ipſa cœleſtis ſapientia illuminans omnem hominem venientem in hunc Mundum docet Mundi gloriam deſpicere, patientiam ſeruare, bona pro malis reddere; hæc verò è contra iubet gloriã mũdi cõcupiſcere, impatiẽtẽ eſſe, opportunitatẽ vindictę quęrere. Quãobrẽ de iſta ſenſit optimè D. Paulus ad Rom. inquiens: Sapientia carnis inimica eſt Deo. Rom. 8.

Cur autem ſapientiam huiuſmodi nomine ſapientiæ, & terrenam, animalem, & Diabolicam nominauit Apoſtolus, Doctor Angelicus docet nos, dum inquit. Bonum dicitur vno modo, quia eſt verè bonũ, & ſimpliciter perfectum; alio modo dicitur bonum ſecundum quandam ſimilitudinem, quod eſt in malitia perfectũ, ſicuti dicitur bonus latro; & ſicuti circa ea, quæ ſunt verè bona inuenitur aliquá altiſſima cauſa, quæ eſt ſũmum bonum, quod eſt vltimus finis, pro cuius cognitione dicitur homo verè ſapiens, ita & in malis eſt inuenire aliquod, ad quod alia referuntur, ſicuti ad vltimum finem, per quem dicitur homo ſapiens ad malè agendum ſecundum illud Ierem. 4. Sapientes ſunt, vt faciant mala, bene autem facere neſcierunt.

2.2.q. 45. artic. 1. ad primum.

Quicunque autem auertit à fine debito neceſſe eſt, quod aliquem finem indebitum ſibi præſtituat, quia omne agens agit propter finem; vnde ſi præſtituat finem in bonis exterioribus terrenis, vocatur ſapientia terrena: ſi autem in bonis corporalibus, vocatur ſapientia, animalis; ſi autem in aliqua excellentia, vocatur ſapientia Diabolica propter imitationem Diaboli.

Sequitur. *Vbi enim zelus, & contentio, ibi eſt inconſtantia, & omne opus prauum.* Senſus eſt: Mundanam ſapientiam huiuſmodi eſſe effectus indicant illius, vbi enim zelus, & contentio, ibi eſt inconſtantia, & omne opus malum, quod propter terrena ani-

animalia, & Diabolica contingit.

Hic notandum eſt, quòd licet Apoſtolus videtur ſentire inuidiam eſſe cauſam inconſtantiæ, quando ait. *Vbi enim zelus, & contentio, ibi inconſtantia*, tamen ex doctrina Diu. Thom. illud non accipitur ſimpliciter, & abſolutè, ſed initiatiuè, ex parte ſcilicet appetitiuæ virtutis, ex qua eſt principium inconſtantiæ, nam ſecundum vltimum complementum ſui ad imprudentiam pertinet. 2.2.q. 53. art. 5.

Sequitur. *Quæ autem deſurſum eſt*. &c. Hæc eſt cœleſtis ſapientiæ deſcriptio, vt in opere conſideratur. Sapientia namque vt donum Spiritus ſancti eſt, non ſolum eſt ſpeculatiua, verum etiam practica, quæ *vt ſic* per diuinas regulas dirigit actus humanos, in qua quidem directione, vt ſcribit columna Eccleſię Doctor ſanctus.

Primò occurrit remotio à malis, quæ contrariantur ſapientiæ, vnde timor dicitur initium ſapientiæ, quatenus facit recedere á malo, vltimum autem eſt ſicut finis, quo omnia ad debitum finem rediguntur, quod pertinet ad rationem pacis, quare Apoſtolus conuenienter dicit, quod ſapientia, quæ deſurſum eſt, primum eſt pudica, quaſi vitans corruptelas peccati. 2.2.q. 45. art.6.ad 3

Deinde autem pacifica, quod eſt finalis effectus ſapientiæ, quæ verò ſequuntur, *modeſta*, *&c.* mani-

feſtant ea, per quę ſapientia ad pacem perducit ordine congruo; Nam homini per pudicitiam à peccatis recedenti.

Primò occurrit, quod quantum ex ſe eſt modum in omnibus teneat, & quantum ad hoc dicitur modeſta.

Secundò, vt in his, in quibus ipſe ſibi non ſufficit, aliorum monitis acquieſcat, & quantum ad hoc Apoſtolus ſubdit, *ſuadibilis*, & hæc duo pertinent ad hoc, *quod* homo conſequatur pacem in ſe ipſo: Sed ad hoc, quod homo ſit pacificus alijs.

Primò, requiritur, vt bônis eorum non repugnet, & hoc eſt; quod dicitur bonis conſentiens.

Secundò, quod defectibus proximi, & compatiatur, & ſubueniat, & hoc eſt, quod dicitur, plena miſericordia, & fructibus bonis.

Tertiò, requiritur, vt Charitatiuè emundare peccata ſatagat, & hoc eſt, quod dicitur, ſine ſimulatione, ne ſcilicet correptionem prętendens odium intendat explere. Sequitur textus.

Fructus autem iuſtitiæ in pace ſeminatur facientibus pacem.

Virtutem pacis oſtendit, in qua præcipuè cœleſtis elucet ſapientia: in hoc autem virtutem eius poſitam eſſe inquit, vt nobis ad iuſtè, pièq; viuendum ſuum prę ſtet auxilium, ex quo tandem operum noſtrorum fructus iucundiſſimos percipere valeamus.

D. Pater Aug. lib. 19. De Ciuitate Dei doctiſſimè diſputãs dè pace c. 13. eã definit in cõi, & in partic. & inqt

quòd

quòd pax animæ rationalis eſt ordinata cognitionis, actioniſq́; conſenſio:pax verò corporis, & animæ eſt ordinata vita, & ſalus animantis. pax autem hominis mortalis eſt Dei immortalis ordinata in fide ſub æterna lege obedientia, pax deniq́; omnium rerum eſt tranquillitas ordinis: Ordo autem eſt parium, diſpariumq́; rerum ſua cuiq́; tribuens diſpoſitio.

Obſeruet eruditus, ꝙ nomine iuſtitiæ primò poſſumus intelligere virtutem illã, cuius eſt proprium ſua cuiq; tribuere: quod nimirum tunc fit, ſi nos Deo, à quo ſu mus, reddamus, ſi vitijs dominetur ratio, ſi corpus ſubijciatur animo, ſi inferiora melioribus, & virtutibus carnalia oblectamenta ſubdamus: Si vtilibus honeſta, ſanctis perfecta præferamus: Si (vt paucis abſoluam) omnibus debita reddamus: Cui tributum, tributum: Cui vectigal, vectigal: Cui timorem, timorem: Cui honorem, honorem.

Secundò nomine iuſtitiæ quodcunq́; bonum opus poſſumus intelligere, in quo ſenſu locutus eſt Saluator noſter, dicens: Attendite, ne faciatis iuſtitiam veſtrã coram hominibus, vt videamini. Matth. 5.

Quatuor autem de cauſis bonum opus iuſtitia appellatur; Primò, quia ex ſe bonum eſt, non autem malum, vt nonnulli voluerunt hæretici.

Secundò, quia fidem adiuuat, quæ iuſtitiæ eſt fundamen tum iuxta illud, quod ſcriptum eſt. Iuſtus ex fide viuit.

Digitized by Google

Tertiò, quia homo magis iuſtificatur, vt vidimus ſuperi᾿.

Quartò, quia vita æterna redditur à Deo ſecundum iudicium iuſtitiæ homini operanti. Vnde dicebat A-
1. Tim. 4. poſtolus; Bonum certamen certaui, curſum conſummaui fidem ſeruaui, in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex.

Pſal. 102. Neq; cum his pugnat illud Pſalm. Qui coronat te *in* miſericordia, & miſerationibus, neq; ſimiliter obſtat
Rom. 6. illud Apoſtoli ad Rom. Gratia Dei vita æterna: Propheta enim coronam miſericordiæ tribuit, non quia non ſit vera merces, ſed quia meritum ipſum eſt ex mi
In lib. De gra, & lib. arb. c. 8. ſericordia. Apoſtolus verò, vt inquit D. Auguſt. non excludit mercedem meriti, ſed oſtendit, quod merita habemus ex ipſa gratia.

Argu-

Argumentum Cap. IIII.

QVatuor partes continet Caput iſtud. In prima litiũ, & contentionum concupiſcentiam eſſe radicem, ob idq; noſtras orationes à Deo non exaudiri ait. In ſecunda autem Mundi amicitiam prohibet, modum patefaciens, quo Dei amicitiã quilibet ſibi conciliari poſſit. In tertia verò detractiones, & vana iudicia interdicit. In quarta demum eos monet, ne quid certi ſibi polliceantur propter inſtabilitatem præſentis vitæ.

CAP. IIII. PARS I.

VNde bella, & lites in vobis? Nonne ex concupiſcentijs veſtris, quæ militant in membris veſtris? Concupiſcitis, & non habetis, occiditis, & zelatis, & non poteſtis adipiſci, litigatis, & belligeratis, non habetis, propterea quod non poſtulatis. Petitis, & non accipitis, eò quòd malè petatis, vt in concupiſcentijs veſtris inſumatis.

Poſtquam Apoſtolus in ſuperioribus inuidiam, & mutuas contentiones fidelibus interdixit, appoſitè quidẽ tranſit ad manifeſtandum horum omnium ortum, & initium: In hac autem prima parte Capitis tria facit.

Primò lites, & bella ex concupiſcentia, tanquam ex radice prodire teſtatur, ibi. *Vnde bella*, &c.

Secundò bellorum,& contentionum progreſſum deſcribit, ibi. *Concupiſcitis*,&c.

Tertiò propter huiuſmodi inordinatos motus preces noſtras à Deo non exaudiri demonſtrat,ibi. *Petitis*, &c.

Unde bella, & lites in vobis?

Conſonat locus iſte ſuperius habitis ab Apoſtolo, ibi. *Vnuſquiſq; tentatur à ſua concupiſcentia abſtractus, & illectus*. Ex quibus omnibus luce clarius, conſtat cõcupiſcentiam omnium culparum ſeminariũ quoddam eſſe: Quapropter Gloſſa ſuper Epiſtol.ad Rom. optimè dixit. Bona eſt lex, quæ, dum concupiſcentiã prohibet,omne malum prohibet.

Neque his officit illud Prouerbior. 15. & 29. Vir iracundus prouocat rixas, neq; illud D. Greg. 31. Moral. dicentes, quod ex ira ſequitur rixa, quæ eſt quoddam bellum; ex quibus omnibus videtur ex ira,non autem ex concupiſcentia lites, & bella oriri: Nam ex ira lites,bella, rixæ proximè, & immediatè proueniunt, ex concupiſcentia verò tanquam ex prima radice. Vide Diu. Thom. in 2. 2.q. 41. art. 2. in reſponſ. ad primum.

In Epi. 2. ad Corin. Hom. 7.

Notet hîc prudens Lector, quomodo dicat Apoſtolus, lites, & bella in hominibus ex concupiſcentijs eſſe,nõ autem ex anima; vt enim refert D. Io. Chryſoſtom. Vitia, & peccata non ſunt ab anima,vt ſunt illius propria munia, ſed cupiditatum, quæ illi ſunt propinquæ.

Cùm

Cùm profers,inquit,contumeliam,non eſt ea vox animi, ſed iræ: cum inſidiaris, eſt auaritia: Nam hæc non ſunt animæ.ſed cupiditatum,& morborum illius. *Quæ militant in membris veſtris.* Hunc locum ſatis egregiè declarat Deuotiſſimus Bernardus, dum ait. Hoc peſtiferum concupiſcentiæ virus ab intus manens, de corde exiens, corpus deinceps occupat vniuerſum; inde pruritas aurium, oculorum petulantia,inde olfaciendi voluptas,inde in faucibus tam inordinata delectatio, inde in vniuerſo corpore mollitiei ſenſus, & libido pernicioſa tangendi, inde intus in anima illa ebrietas deſideriorum, & fornax quædam ambitionis, auaritiæ,inuidiæ, & omnium deniq; vitiorum affectibus vehementer accenſa.Sequitur textus. *Concupiſcitis*. Indomitæ cupiditatis imperium ex hoc Apoſtoli toto diſcurſu audiat anima fidelis: Et quantum diſcri men reperiatur inter Chriſti iugum ſuaue, & huius im pium, & crudele dominium diligenter attendat. Non enim fieri poterit,quin illa,cùm hęc intelligat,clamet, ac dicat. Quàm dura res eſt, inſipientis Domini ſeruum fieri.

O facinus inauditum, leui iugo CHRISTI contempto, ferreum cupiditatis onus, voluntaria mentium inclinatione ſuſcipere.

O plangendum miſerabiliter mentis expugnatae ſeruitium.

Certè nullus Dominus tā crudelia præcipit, ac inhuma-

na.

na. Interfice (inquit) animam tuam iſta ſceleſtis, Deū offende, ignora naturam, occide eos, qui te nullo affecere damno, omnibus eſto aduerſarius, aurum collige, non vt fruaris, ſed vt maiori cruciatu torquearis; ſi pauperem videas fame deficere, noli miſereri, imo ſi potes, ipſam illi detrahe cutem. Periura, mentire, maledictis inſectare, calumnias ſtrue, ſi mille oporteat ſubire mortes, ſi fame corrumpi, ſi morbo conſeneſcere, noli ab inſtituto deſiſtere. Hæc ſunt, quæ ſuadet, ac imperat illa crudelis, cui ſeruientes incaſſum, & fruſtra laborant. Quare ſequitur Apoſtolus. *Et non habetis.* Hoc inquit Apoſtolus, vel quia concupiſcentes aliquando nihil habeant eorum, quæ cupiunt, vel ſi aliquid aſſequantur, cum plura, & maiora ſemper exoptent, nihil omnino putant poſſidere. Quapropter nihil iſtis elargitur ſæua cupiditas, ſed quod omnium maximum eſt, illos, quos ſuis addixit triūphis, omnibus bonis exarmans, vniuerſis afficit malis: nam pro Charitate odium, pro pudore audacia, pro pace bellum dominatur in eis.

Quare ſubdit Apoſtolus. *Occiditis.* Græcè eſt φθονεῖτε, ideſt inuidetis, ex hac mala concupiſcentia, omnium culparum radice, emanat odium, & inuidia contra eos, qui poſſident ea, quę non habemus, & exoptamus: ad habentem enim ſerpit inuidia dicebat Tragicus ille.

Cæterum aduerſus iſtos ſic affecti nihil proficimus, &

ideo

Digitized by Google

ideò ſubiungit Apoſtolus. *Et non poteſtis adipiſci.*

Vulgatam verò editionem tuentes, illud verbum. *Occiditis.* Sic poteſt exponi: De interitu fratrum, & exitio vos cogitatis; concupiſcenti enim animo nihil remanet luminis, quod non totum occupent concupiſcentiæ feraces tenebræ, quas, referente D. Proſpero, optimè figurauit noua plaga Aegyptiorum, tenebræ videlicet illæ denſiſſimæ: Nam, vt optimè dicebat D. Io. Chryſoſt. quandò capta fuerit á ſceleſti cupiditate Anima noſtra, ſicuti nubes, & caligo oculos, ita cum illa præoccuparit mentem, nihil ſinit videre vlterius, nõ præcipitium, non gehennam, non timorem, & tanquã feneſtris carens paries non ſinit radium iuſtitiæ menti illuceſcere, & quemadmodum qui ſunt oculis orbati, licet in fixo meridie ſteterint ſub medio cœli lucẽ non ſuſcipiunt: ita iſti quoq; etiam ſi vndiq; innumerabilia inſonent dogmata, illorum anima hoc morbo præoccupata, omnibus eiuſmodi verbis aures obſtruunt; quapropter & aptè ſubiungit. *Litigatis, & belligeratis.* Nunquam quieſcere permittit nos dira cupiditas: Quod enim intus concipimus, vt tandem per lites, & bella foris appareat, operatur. Hom. 11. in Epiſt. 1. ad Cor.

Ad bellandum autem nos inducit crudelis hæc domina, vt captiuos tradat nos ſpiritibus immundis, non lacerandos quidem, ſed deuorandos auidiſſimis criminũ faucibus, nec tamen vt eſſe deſinamus, ſed vt miſeri ſemper viuamus.

Verùm

Digitized by Google

Verùm mira res,& quæ mortalium maximam indicat inſaniam, cùm liceat tranquillè, ſineq; metu, & periculo viuere, tamen velle per omne genus cladium præ diuitiarum cupiditate in mutuam perniciem tendere. Aduerſus iſtos iure, ac meritò clamat Tragicus ille.

O erumnoſa gens mortalium,
Quid tractatis arma, & cædes mutuas
Editis? ceſſate, & ommiſſis laboribus,
Vrbes tuemini, vitamq; tranquillam exigite.
Caduca, & parua res vita,
Eam oportet quàm facillimè, nec cũ laboribus trãſigere.

At quoniam addiſcere quiſpiam forſitan exoptaret, quonam fieri poſſit, vt ab iſtis prauis affectibus ſibi ipſi valeat præcauere, non alienum eſſe duxi breuiter modum preſcribere, quo ſeruato, queat ſeipſum quilibet ab huiuſmodi concupiſcentiæ motibus illæſum, & intactum cuſtodire: Debet igitur homo, qui vult in pace, gaudio, & quiete vitam ducere, φιλαυτίαν, hoc eſt amorẽ ſui ipſius rectè ordinare; hoc enim affectu benè compoſito, alij omnes ſani fient. Nam ſicuti figura circularis alias in ſe continet figuras, ſic & amor ceteros affectus. Sequitur. *Non habetis, propterea quòd non poſtulatis.* Subaudi non benè, vel aliquid huiuſmodi; quare ſeipſum quaſi declarans Apoſtolus ſubdit. *Petitis, & non accipitis, eo quod malè petatis.* D. Baſilius egregiè cauſam aſſignat, quamobrẽ nos petentes Deus non exaudiat, inquiens. Ideò quandoq; petis,

&

& non accipis, quia perperam poſtulaſti, vel infideliter, vel leuiter, vel non conferentia tibi: Contingit enim quandoq; vt quis fideliter non oret; & ideò non accipit, cùm dicat Saluator noſter. O Mulier, magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut petiſti. Math. 15.

Aliquando vero euenit, vt quis non perſeueret in oratione; quædam enim non negantur, ſed vt congruo tempore dentur, differuntur.

Quandoq; autem accidit, vt non pro ſe quis petat; non enim pro omnibus exaudiuntur boni, quia non dictũ eſt, dabitur, ſed dabitur vobis.

Tandem fit, vt aliquis contra ſuam ſalutem poſtulet, ac propterea licet piè, fideliter, & pro ſe, ac perſeueranter petat, non tamen optata conſequitur, & propter hoc D. Paulus non fuit exauditus, petens amoueri à ſe ſtimulum carnis.

Nulla igitur admiratione afficiamur, ſi aliquando varijs tribulationibus oppreſſi ad Deum clamantes non exaudiamur, quandoq; enim neſcimus, quod petamus.

Circa illud, quod dixit Apoſtolus. *Petitis, & non accipitis, eò quod malè petatis*. Sciendum eſt regulariter id eſſe accipiendum; contingit enim ſæpe numero nonnullos à Deo male petentes exaudiri, non quidem ex miſericordia, ſed ad eorum vindictam, quod quidem ex eo facilè conijci poteſt, quod permittit Deus peccatores ruere in peccatum.

Vnde

Digitized by Google

Tom. 9 tract. 73. in Lib. ſét. Vnde dicebat D. Auguſt. Deus quædam negat propitius, quæ concedit iratus. Et D. Proſper. Deus, inquit, cum aliquid malè poſcitur, dando iraſcitur, nõ dando miſeretur.

Quomodo verò malè petant fideles manifeſtat Apoſtolus ſubdens *Vt in concupiſcentiis veſtris inſumatis*. Vt ſcilicet animalia veſtra deſideria perficiatis, non autem vt veſtræ neceſſitati ſatisfaciatis. Et hinc *fauces* auidiſſimas cupiditatis licet inſpicere, quæ facilius poteſt contemni, quàm expleri. Quemadmodum enim, qui ſemper ſitit, etiamſi innumeros fontes ad manus habeat, nihil tamen inde proficit, eo quod morbum hunc inſatiabilem extinguere nequeat: ita ſe habet qui perpetuò in concupiſcentijs viuit. Vnde dicebat D. Aug. 7. confeſſ. Dum ſeruitur libidini, facta eſt conſuetudo, & dum conſuetudini non reſiſtitur, facta eſt neceſſitas; Et D. Proſper de cupiditate loquens: Qui volentes (ait) Ei ſe dedere oppugnanti, voluntatem reſiſtendi, vlterius non habent tyrannicè dominanti, hoc eſt maxima difficultate illi poſſunt reſiſtere.

Lib. 2. de vita contẽp. c. 15.

Quamobrem hunc animi morbum incipientem oportet extinguere: Nam quomodo febris in initio quidem accedens non admodum ſiti adurit ægrotantes: cum autem creuerit, & flammam excitarit, ſitim efficit vehementem: ita etiam in hoc morbo accidit, ſi animũ noſtrum ab initio non prohibeamus ab eo, neq; oſtia

clau-

Digitized by Google

claudamus, ingreſſus enim poſtea ijs, qui ipſum ſuſceperunt difficilem efficit ægritudinem.

De remedijs verò, quibus nos vti oporteat ad hanc paſſionem refrenandam, lege Doctiſſimum Gregorium de Valentia in prima ſecundæ D. Thomæ diſp. 3. q. 2. puncto 2. & q. 4. puncto primo.

CAP. IIII. PARS II.

ADulteri neſcitis, quod amicitia huius mundi inimicitia eſt Dei? Quicunq; ergo voluerit amicus eſſe ſæculi huius, inimicus Dei conſtituitur: An putatis, quod inaniter ſcriptura dicat, ad inuidiam concupiſcit ſpiritus, qui habitat in vobis? Maiorem autem dat gratiam. Propter quod dicit, Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam: Subditi ergo eſtote Deo: reſiſtite autem Diabolo, & fugiet à vobis. Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis; emundate manus, peccatores, & purificate corda veſtra duplices animo: Miſeri eſtote, & lugete. Riſus veſter in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem.

Litium, & bellorum ſupra patefecit Apoſtolus radicē, ac originem, ipſas videlicet concupiſcentias, quæ militant in membris noſtris: Has verò quoniam huius ſæculi amor fouet, ac protegit (omne, quod eſt in mūdo dicebat Beatus Ioannes, concupiſcentia carnis eſt, 1. Io. 2. & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ) prudenter

denter tranſit ad interdicendum fidelibus huius mundi amicitiam. In hoc autem quatuor agit.

Primò, huius ſęculi amicitiam Deo aduerſari dicit.

Secundò, dicti ſui tacitè rationem affert, ibi. *An putatis.*

Tertiò, ex donorum præſtantia, quæ Deus elargitur mũdum fugientibus, ſibiq; obtemperantibus fideles monet, vt ſæculo relicto, obediant Deo, nec non contra generis humani hoſtem acriter decertent, ibi. *Subditi ergo eſtote Deo, &c.*

Quartò, modum indicat, quem peccatores obſeruare debeant, vt amicitiam Dei ſibi conciliari poſſint, ibi. *Emundate manus, peccatores, &c.*

Adulteri. Pulchrè quidem mundi amatores adulteros vocat Apoſtolus. Anima enim fidelis in Baptiſmi ſuſceptione, tanquam Sponſa, Deo Sponſo ſuo coniungitur, illiq; Fide, & Charitate deſponſatur, iuxta illud
Oſe. 2. Oſeæ Prophetæ: Sponſabo te mihi in iuſtitia, & iudicio. Quamobrem ſicuti vxor viro ſuo, vt promiſit, fidem coniugij inuiolatam minimè ſeruãs, euadit adũltera: Sic & Anima, quæ neglexit Deum Sponſum ſuum, & mundum in ſui conſortium admiſit prorſus fit adultera, ſecundum quod habetur per Prophetã dicentem: Tu autem fornicata es cum amatoribus multis.

Id autem quàm ſummopere diſpliceat Deo ex his, quæ ſubiungit Apoſtolus, perſpici poteſt, Sequitur enim *Neſcitis, quia amicitia huius mundi inimicitia eſt Dei.*

Ami-

Amicitiam huius mundi inimicitiam eſſe Dei optimè figurauit prima Sampſonis vxor,quæ dum fortiſſimum virum reliquit,infirmoq́; ſe ipſam ſociauit,ſibi,ac ſuis multorum fuit cauſa malorum.

Verum nobis id apertè poſtmodum patefecit Saluator noſter inquiens. Nemo poteſt duobus Dominis ſeruire. Et ſimiliter Diſcipulus ille Deo valde dilectus dicens. Nolite diligere Mundum. Matth. 6. 1. Io. 2.

Quapropter mira res eſt,in tenebris animam ita verſari, vt neſciat amicos mundi,inimicos eſſe Dei. Nulla nāque participatio eſt iuſtitiæ cum iniquitate,neq́; communicatio aliqua lucis ad tenebras. Verum hæc patitur infelix Anima,quoniam ſui ipſius oblita eſt,& ſibi abſens in longinquam profecta eſt regionem:Erit autem cum in ſemetipſam reuerſa cognoſcet,quàm crudeliter miſeræ huius mundi venationis obtentu euiſcerarit ſemetipſam;neq́; enim id ſentire poteſt, dum vilem prædam mundi deſiderio captans inſatiabili,aranearum inſtar ex viſceribus proprijs retia intexere videtur. Ex D.Ber. Tom.1.de conuerſ. ad cleric.

Sequitur textus: *Quicunque ergo voluerit amicus eſſe ſeculi huius, inimicus Dei conſtituitur*. Dictum iſtud Apoſtolicum ſæpè,ac ſępius memoria recolat Anima fidelis.

Sufficit enim ad extinguendum ſeculi huius amorem, Nā quod attinet ad viros,ac eos,qui philoſophari norūt,nihil perīde iuuat,vt Dei timor,gehēnę memoria,

L &

& regni cœlorum cupiditas; Sed quomodo qui vult amicus eſſe huius ſæculi, inimicus Dei conſtituitur? hac procul dubio ratione, quoniam diſſidentes ſunt Deus, & Mundus. Deus præcipit bona cœleſtia appeti, temporaliaq; contemni: Mundus verò ex aduerſo ſuggerit ſpiritualia bona negligi, & temporalia exquiri.

Cæterùm cum impoſſibile ſit ſimul tranſitoria, & *æterna* diligere, & vt à delitijs homo tranſeat ad delitias (coangustatum eſt enim ſtratum, ita vt alter decidat, & pallium breue vtrunq; operire non poteſt) ſtudeat vnuſquiſq; Conditoris æterni amicitiam ſibi conciliare; licet.n. anguſta videatur eſſe via, quę ducit ad eum; beata eſt tamen manſio apud ipſum, ac *fælicius* eſt ſic ad illius regnum proficiſci, quàm per delitias huius Mundi in infernum detrudi.

Circa hoc Apoſtoli dictum. *Neſcitis, &c.* dubium eſſe videtur. Nam D. Greg. Homil. 20. contrarium aſſerere videtur, dum inquit: Sciendum eſt, quia *quiſquis* illicita nulla commiſit, huic iure conceditur, vt licitis vtatur, ſicq; pietatis opera faciat, vt ea, quę ſunt Mundi non derelinquat. Et D. Pau. 1. Corinth. 7. Qui autem cum vxore eſt, ait, ſolicitus eſt, quæ ſunt Mundi. Ad hanc difficultatem reſpondentes, breuiter dicimus, amicitiam huius mundi duplicem eſſe, inordinatam ſcilicet, & ordinatam. Apoſtolus igitur, quãdo inquit. *Neſcitis, &c.*

Lo-

Loquitur de amicitia inordinata, de vitijs ſcilicet,& pec catis huius mundi, non autem de amicitia ordinata, de qua intelliguntur adductæ auctoritates, & de qua verba faciens Apoſtolus 1. Corinth. 7. ait: Et qui vtũtur hoc mundo, tanquam non vtantur.

Rurſus quoniam quis obijcere poteſt, quomodo ſecundum Apoſtolum inimicus Dei conſtituatur aliquis, cum ex Sapientia habemus Deum diligere omnia, quę ſunt, & nihil odiſſe eorum, quæ fecit; Iccircò pro ſolutione breuiter dicimus, hoc diuerſis reſpectibus eſſe intelligendum. Deus enim amat peccatores vno reſpectu, ſcilicet ſecundum naturam, item Deus ipſe odit eoſdem alio reſpectu, propter peccatum. ſ. iuxta illud Sapientię: Odio ſunt Deo impius, & impietas ei. Sap. 2.

Quapropter hinc facillimè quiſquis poteſt addiſcere, quomodo ſimul & odiſſe queat, & diligere, vt ſcilicet in malis malitiã odio proſequatur, & creaturam diligat: Nã referente D. Auguſtino, perfectum odiũ eſt, quod nec iuſtitia, nec ſcientia careat, ideſt, vt nec propter vitia homines oderis, nec uitia propter homines diligas. Sequitur textus. *An putatis, quod inaniter ſcriptura dicat, ad inuidiam concupiſcit ſpiritus, qui habitat in vobis?*

Spiritũ de quo hîc Apoſt. deũ eſſe, non autẽ hominis ſpiritum, ſatis apertè ſubſequentia demonſtrant: ex quo liquidò patet præſentem ſententiam non ad peccatores, ſed ad iuſtos eſſe referendam. Nam licet Deus ſit in omnibus creaturis per eſſentiam, præſentiam,

Sap. 2. (margin beside "cum ex Sapientia")

& potentiam, in iuſtis tamen, niſi per gratiam inhabitat, iuxta illud, quod ſcriptum eſt. Tu autem in ſancto habitas, Laus Iſrael.

Cur autem iuſtos ſic allocutus ſit Apoſtolus, ea poteſt eſſe ratio, vt videlicet ad amorem Dei magis excitet, qui propter nimiam Charitatem, quæ menſuram excedit, modum ſuperat, & planè ſupereminet vniuerſis, tanquam Zilotypus erga illos ſe habet, in *eius amicitiam* nullum admittens. Vnde ſcriptum eſt. En ipſe ſtat poſt parietem, reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per cancellos. Cantic. 2. & rurſus: Veni Columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ.

Senſus verborum autem is eſt; Amicitiam huius mundi, inimicitiam Dei exiſtere dixi, & reuera ſic eſt. Ad quid enim ſcriptum reperitur, Spiritum ſanctum, qui in vobis habitat, ad inuidiam vos concupiſcere? id fruſtra profectò nunquam probatum fuit, cum omnia, quæ ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſint: id quidem locutus eſt Spiritus Dei, vt vos in eius amore magis fixos habeat, & firmos: illius enim voluntas eſt ſanctificatio veſtra.

Textus Græcus, pro eo, quod interpres vertit, habitat, legit, κατῴκισεν, id eſt, habitauit; ex qua lectione habetur præſentem ſententiam eſſe referendã ad ipſos peccatores, quos adulteros nuncupauit Apoſtolus.

Eruditus Lector adnotet, cùm dicat Apoſtolus Spiritũ ad inuidiã concupiſcere, nomen inuidię ſumi pro zelo

qui

qui in Deo inuenitur, non quatenus eſt triſtitia, & ęgritudo quædam, quæ cauſatur ex eo, quòd quis priuetur, eo quod ipſe concupierit, ſed vt eſt amor feruentiſſimus ipſiuſmet Dei. Hinc dicebat D. Io. Chryſo. Deus zelo affici dicitur, non vt perturbationem aliquam ſuſpiceris, verum vt omnes intelligant, eum nõ aliam ob cauſam, quàm ob eos ipſos, quos Zelotypia proſequitur, omnia facere, non vt ipſe quæſtum aliquem hinc faciat, ſed vt eis ſalutem afferat. Vide D. Patrem Dionyſium Areopagit. lib. 1. de Diuinis nominibus cap. 4. D. Thom. in 1. 2. q. 28. art. 4. *Maiorem autem dat gratiam*. Spiritus ſcilicet Sanctus maiorem prętat gratiam, quàm mundus, ſed quibus tribuit gratiam Deus? illis, qui humiles, & abiecti mundum deſerentes cœleſtia meditantur, & æterna: Tales enim talem aſſequuntur gratiam, vt Dei ſint ſedes, & habitatio. Quapropter & aptè ſubiungit Apoſtolus. *Propter quod dicit, Superbis Deus reſiſtit, humilibus autem dat gratiam*. Dictum ſuum ſcriptura confirmat Apoſtolus, ex qua licet non expreſsè, tamen quo ad ſenſum habetur, *ſuperbis*, ideſt huius mundi amatoribus, qui præter alia ſuperbiæ morbo laborant, Deũ reſiſtere, humilibus verò gratiam eius infundere. Hinc optimè dicebat Deuotiſſimus Bernardus: Cui nam potiſſimum vaſi gratia infunditur, ſi (vt diximus) capax quidem eſt miſericordiæ fiducia, patientia verò iuſtitiæ, quale iam poterimus idoneum gratiæ re-

Tom 1. in Annũtia. Dñica circa finem.

Digitized by Google

ceptaculum exhibere? Balſamum eſt puriſſimum, & ſolidiſſimum vas requirit, & quid tam purum, quid vè tam ſolidum, quam humilitas cordis? Meritò proinde humilibus dat gratiam.

In hac Apoſtoli ſententia. Primò, obſeruandum, quomodo dicatur, ſuperbis Deum reſiſtere; ad cuius rei euidentiam ſciendum eſt ex doctrina D. Thom. Superbiam, vt eſt auerſio à Deo, maximam grauitatem habere, quoniam in alijs peccatis, vel propter ignorantiam, vel propter infirmitatem, ſiue propter deſiderium, cuiusq; boni alterius homo auertitur à Deo; ſed ſuperbia habet auerſionem à Deo, ex hoc quod non vult Deo, & eius regulæ ſubijci: Quapropter ſola ſuperbia ſe Deo opponit, ex quo ſpecialiter dicitur, Deum ſuperbis reſiſtere.

2.2.q.162 art.6.

Secundò animaduertendum, cum dicat Apoſtolus humilibus Deum gratiam conferre, id non eſſe ſic intelligendum, vt humilitas aliarum virtutum ſit prima, licet huic ſentẽtiæ uideatur quodammodo fauere illud D. Aug. Cogitas magnam fabricam conſtruere celſitudinis? De fundamento prius cogita humilitatis, Ipſa namq; abſolutè loquendo, non eſt prima cæterarum virtutum.

D.Thom. 161.art.5

Primum namq; cum dupliciter dicatur, vno modo quidem per modum remouentis prohibens, alio modo directè, per quod videlicet acceditur ad Deum.

Primò modo dicimus humilitatem in acquiſitione virtutum

tum ſibi primum locum vendicare, quatenus ſcilicet expellit ſuperbiam, & præparat hominem ad accipiẽdam diuinam gratiam, & ſic intelligitur illa D. Patris Aug. ſententia, Secundò verò modo nequaquam, cũ ſic fides ponatur prima virtutum; Quoniam, (vt inquit) Apoſtolus ad Hebræos: Accedentem ad Deũ oportet credere.

Tertiò attendendum humilitatem, de qua hic loquitur Apoſtolus, non eſſe virtutem infuſam, ſed acquiſitam; humilitatem etenim, vt eſt virtus infuſa, licet origine, non autem tempore gratia ipſa præcedit.

Sequitur textus. *Subditi ergo eſtote Deo*. Senſus eſt, ac ſi diceret Apoſtolus, vt igitur & vos ò peccatores, gratiã ſua dignos efficiat Deus, in perfecta cordis humilitate ſubijcite illi animas veſtras, vt ſcilicet velitis, quod certum eſt Deũ velle, & ꝙ certũ eſt eum nole, ſimiliter & vos odio habeatis, ꝙ autem incertum eſt, vtrum velit, an nolit, neq; velitis ex toto, neq; penitus nõ velitis.

At cum illis, qui ſe Deo ſubijcere cupiunt, plurimum Diabolus inuideat, totiſq; viribus contendat, vt eos à bonis operibus auertat; id proſpiciens Apoſtolus aduerſus hunc inuigilare præcipit, ſubdens. *Reſiſtite autem Diabolo*. Quoniam præceptum iſtud Apoſtolicũ ad vnum quemq; noſtrum pariter ſpectat, quos Dæmon aſſiduè tentat; vt contra varios impetus illius pręmuniamur, duo nobis prænoſcere neceſſe eſt, vnum ſcilicet, varias artes, quibus vtitur Diabolus pro cuiuſ

que natura, & moribus, alterum verò arma, & clypeos, quibus eis occurrere valeamus. Diuerſas autem artes depingit Lactantius, dum inquit: Alijs autem cupiditatem inſatiabilem immittit, vt opibus ſuis tanquam compedibus illigati, à via veritatis excutiat, alios inflammat iræ ſtimulis, vt ad nocendum potius intentos, à Dei contemplatione detorqueat, alios immoderatis libidinibus immergit, vt voluptatibus, & corpori ſeruientes, ad veritatem reſpicere non poſſint, alijs verò inſpirat inuidiam, vt ſuis tormentis occupati, nihil cogitent aliud, niſi eorum, quos oderint fœlicitatem, alios inflammat ambitionibus; quos autem pios viderit, varijs implicat religionibus, vt impios faciat; ijs verò, qui ſapientiam quærunt, philoſophiam in oculos impingit, vt ſcilicet ſpecie lucis excæcet, ne quis comprehendat, ac teneat veritatem.

Lib. 6. diuinarũ inſtit. c. 4.

Hactenus Lactantius, Ex cuius aurea ſententia facilè perſpicere poſſumus omnes ferè inimici noſtri inſidias, quibus nos fallere quotidie nititur.

Nos autem gladios tenentes, & enſes ſuper femora noſtra, doctiſſimi ſimus ad inſidias illius: & auaritiæ quidem, & cupiditati, in pauperes beneficentia occurramus, iræ verò manſuetudine, libidini continentia, inuidiæ Charitate erga proximum, ambitioni, & ſuperbiæ humilitate, ac manſuetudine, falſæ religioni fide in Deum, & pietate, philoſophiæ verò in Dei per

fidem

fidem cognitione. Sic enim facientes de illo tandem triumphabimus. Quare ſubdit Apoſtolus. *Et fugiet à vobis.* An autem Dæmon fugatus iuſtum iterum tẽtet, varia fuit Doctorum ſententia: quidam enim, inter quos eſt Origenes, vt eſt auctor Magiſter ſentent. lib. 2. diſtinct. 6. dicunt Dæmonẽ victum nullum hominem poſſe in futurum, tentare, nec de eodem, nec de alio peccato. Alij vero ſentiunt tentare alios, ſed non eundem vſq; ad certum tempus: Et hæc opinio videtur probabilior, ſacriſq; literis magis conſona. Vnde ſcriptum eſt: Conſumata omni tentatione, Diabolus receſſit á Chriſto vſq; ad tempus. Luc. 4.

Cur autem Diabolo data fuerit poteſtas tentandi fideles, multiplex eſt ratio, Primò, vt natura humana ſic exerceatur. Bonum namq; hominis (referente D. Thom. prima parte q. 64. artic. 4. dupliciter procuratur per Diuinam prouidentiam) vno modo directè, dum ſcilicet aliquis inducitur ad bonum, & retrahitur à malo, & hoc fit per angelos bonos: Alio modo indirectè, dum ſcilicet aliquis exercetur per impugnationẽ cõtrarij, & hanc procurationẽ boni humani conueniens fuit per Angelos malos fieri, ne totaliter poſt peccatũ ab vtilitate naturalis ordinis exciderẽt. Hinc dicebat Lact. lib. de opificio Dei cap. 20. Qñ virtutem dedit homini Deus, ſtatuit ei è contrario inimicum, ne virtus eius ocio torpens, naturam ſuam perderet. Et D. Baſilius vſus eſt inquit ipſius malignitate ille ſapiẽter,

Digitized by Google

ac prouidè res hominum gubernans ad animarum noſtrarum exercitium, vt medicus viperæ veneno ad ſalutaria paranda pharmaca vtens.

Secundò, vt commendabilius eſſet meritum ſtantium, & inexcuſabile demeritum eorum, qui peccauerunt.

Tertiò, quia prouenit fructus bonis, cum tentati vincũt tentatorem: ex quo Iſidorus ait. Diabolus tentando pro fructibus ſanctorum ſeruit.

Quartò, ne in ſanctitate quis ſuperbiat. Vnde dicebat D. Proſper lib. 1. De vocatione gentium cap. 1.

Ad magnam vtilitatem fideliũ materia eſt reſeruata certaminum, vt non ſuperbiat ſanctitas, dum pulſatur infirmitas. Quare Apoſtolus dicit. In magnitudine reuelationum ne extollar, datus eſt mihi angelus ſatanæ, qui me colaphizet.

2. Cor. 12

Non me latet D. Patrem Baſilium in quadam Homel. quæ ſic inſcribitur, Quod Deus malorum non eſt cauſa, in fine quædam referre, quæ plurimum officere videntur his, quæ breuiter tangit Apoſtolus de impugnatione Dæmonum. Iccircò ne aliquis ex dictis illius errandi occaſionem accipiat, ſciendum eſt Doctorem hunc doctiſſimum eo loci non abſolutè velle, vt nunc aduerſus Dęmonem nullam habeamus luctã, ſed habita conſideratione temporis illius, in quo plurimum ſuas exercebat vires, & huius, in quo per Ieſum Chriſtum victus, & vinctus parum nocere poteſt: vt nunc quaſi nullum ſit aduerſum ipſum certamen:

Vnde

Digitized by Google

Vnde dicebat D. Aug. ſerm. de tempor. 197. de Diabolo loquens: Tanquam canis innexus eſt catenis, qui neminem poteſt mordere, niſi eum, qui ſe ei mortifera ſecuritate coniunxerit.

Sequitur textus, *Appropinquate Deo*. Dixerat Apoſtolus ſupra, Deum conferre maiorem gratiam illis, qui ſeculi huius ſuperflua deſerentes, humiliter Deo inſeruirent: & quoniam Dæmon eos, qui Conditorem ſuum quærunt, in vera cordis ſimplicitate plurimum infeſtat, ac vrget, contra illum decertare præcepit. At cum proprijs viribus nihil boni poſſit homo cogitare, nedum perficere, fideles adhortatur Apoſtolus, vt ad Deum confugiant, inquiens: *Appropinquate Deo*, Ad quem cum homo non paſſibus corporis accedat, ſed mentis affectu: Anima fidelis, quę varios Dæmonis patitur incurſus, fide ſincera, mente deuota, ſuo factori adhæreat, ac clamet: Ab inſurgentibus in me libera me Domine. Eripe me de inimicis meis, ad te confugi. Sic enim Dominus appropinquabit tribuens potentiam, ne vincatur, gratiam, ut mereatur, victoriam, ut deuicto hoſte, corona donetur. Clamauit ad me (dicebat Dominus p Prophetam,) & ego exaudiam eum, cum ipſo ſum in tribulatione, eripiam eũ, & glorificabo eum. Et Apoſtolus prima Corint. x. Fidelis autem (inquit) eſt Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione prouentum, ut poſſitis ſuſtinere.

Digitized by Google

At quoniam dictum iſtud Apoſtolicum. *Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis*. alium poteſt habere sẽſum, vt ſcilicet peccatoribus præcipiat Apoſtolus pęnitentiam, & conuerſionem ad Deum, aduertat prudens Lector ad conuerſionem hominis per gratiam requiri etiam liberum arbitrium, quod tamen ſolum non ſufficeret. Id enim repugnat illi per Salomonem prolato: Præparatur voluntas à Deo, quæ uerba ſignificant Diuinam gratiam præcedere omnem actum uoluntatis noſtræ. Vnde dicebat Apoſtolus ad Philipp. 2. Deus operatur in nobis uelle, & perficere pro bona uoluntate. Hinc D. Aug. Semper eſt autem in nobis uoluntas libera, ſed non eſt ſemper bona, gratia uerò Dei ſemper eſt bona. Et D. Proſper lib. 1. De uocat. Gẽt. cap. ult. Licet inquit ſit homini uelle, & nolle, tamen niſi datum fuerit, non habet bonum uelle. Hinc D. Greg. Ipſe nos aſpirando præuenit, ut uelimus, qui adiuuando ſubſequitur, ne inaniter uelimus, ſed poſſimus implere, quæ uolumus. Et D. Bernardus loquens de libero arbitrio inquit: Cuius quippe conatus, & caſſi ſunt, ſi á gratia non adiuuentur, & nulli, ſi non excitentur.

Prou. 16.

Poſſumus, & id aliqua ratione confirmare, nam cũ Deus ſit primum mouens ſimpliciter, ex motione eius eſt, quod omnia conuertantur in ipſum ſecundum communem intentionem boni, per quem unumquodq; intendit aſſimilari Deo ſecundum ſuum modum:

Qua-

Digitized by Google

Quapropter quod homo appropinquet Deo, ſiue conuertatur ad Deum, non poteſt eſſe ſine Deo conuertente ipſum.

Vide Diuum Thomam 1.2.quæſt.109.artic.6.& doctiſſimum Medinam ibi. Vide etiam Diuum Patrem Auguſt. in lib. De gratia, & libero arbitrio cap. 5. & 15. D.Proſperum in Epiſtola, De libero arbitrio ad Ruffinum, & in Epiſtola ad Demet. in lib. contra collatorem in reſponſ. ad 8.cap.Gallorum in lib.1. de vocat. Gent.cap.24.Concil.2. Auarisi.canon.4.& 5.Concil. Senon. decret. 15. Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 5. canon. 3.

Rurſus ex hac Apoſtoli ſententia. *Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis.* obſeruandum, homini facienti quod in ſe eſt, ex diuina motione, Deum conferre gratiam gratum facientem. Deus enim quantum in ſe eſt, paratus eſt omnibus hominibus habitualem gratiam elargiri, qui ſe præparant ad illam ex auxilio præuenienti, quod ipſe Deus omnibus hominibus elargitur, & nulli quò ad hoc eſt abſens: cum nullus ſit, qui ab eo non moueatur ad bonum, & ad gratiæ gratum facientis præparationem, iuxta illud Apocal. 3. Ego ſto ad oſtium, & pulſo. Quapropter ſi peccator præuenienti auxilio benè vſus fuerit ex diuina gratia, & miſericordia, faciendo, quod in ſe eſt, dicimus, Deum voluntate ſua liberaliſſima tribuere huic gratiam gratum facientem.

Scri-

Scriptum eſt enim: Ego ſto ad oſtium, & pulſo, ſi quis aperuerit, introibo ad eum. Et ſimiliter inquit Dominus per Prophetam: Quacunq; hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor.

Vt igitur vnuſquiſq; Deum ſibi appropinquantem habeat, quæ ſunt illi grata operetur, eiq; in omnibus obtẽperet. In domibus enim Principum uidemus illos famulos adipiſci gratiam, qui non ea, quæ ſibi, ſed quæ Dominis placent tota animi alacritate ſectantur, cum ſemper alacres aduolant, cum ſemper illorum obtutibus adſunt. Sic & Anima peccatrix, quæ ſicut ouis errauit, ſi reuertatur ad Dominum ſuũ, ſi auferat Deos alienos de medio ſui, ſi præparet cor ſuum Conditori ſuo, & pro viribus inſeruiat ei, gratiam conſequetur.

Emundate manus, peccatores; Anima peccatrix, quam ſuperius adulteram appellauit Apoſtolus, quibus, & qualibus conflictetur miſerijs, myſticè nobis deſignat

Math. 9. Dæmoniacus ille apud Mathæum, qui mutus, cæcus, & ſurdus fuiſſe perhibetur. Certè peccator mutus eſt in laudem Dei, vnde Pſalm. Et ſicut mutus non

Pſal. 37. aperiens os ſuum. Eſt cæcus, ne ſcilicet videat lumẽ veritatis, ſicuti ſcriptum eſt: Neſcierunt, neq; intellexerunt in tenebris ambulant. Eſt ſurdus, de quo ha-

Pſal. 57. betur per Prophetam: Sicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas. A Dæmone poſſidetur, quoniam de peccatoribus dicitur: Vos ex Diabolo eſtis, & deſide

Ioan. 8. ria eius perficere vultis. Verum ne peſtiferis morſibus a ſer-

Digitized by Google

á ſerpente Diabolo infixis, in huius uitæ eremo pereat peccator, Apoſtolus ſalutarē medicinam illi vulnerato pandit, vt ſcilicet uera cordis pœnitentia reſpiciat in Deum, cuius aſpectu queat ſanari. In hoc autem duo facit.

Primò ponit præceptum, ibi. *Emundate manus, &c.*

Secundò, modum ſeruandi præceptum ſubdit, ibi. *Miſeri eſtote, &c.*

Quod primum inquit Apoſtolus, *Emundate manus, peccatores*, per manus opera externa intelligens; quia manus eſt organum organorum teſte Philoſopho, ideo omnia opera manibus attribuuntur. At cum munditia non ſolum reperiatur in opere, & extrinſecè, uerum etiam intrinſecè ſubiungit Apoſtolus.

Et purificate corda veſtra, duplices animo. Vbi notandum eſt, cor hîc intelligi ab Apoſtolo pro ipſa uoluntate. Nam ut inquit Philoſophus in 3. de partibus animalium cap. 4. primum, quod uiuit in animale eſt cor, quod eſt principium omnium motuum, & corporalium actionum.

Ad huius ergo ſimilitudinem uoluntas dicitur cor, quoniam eſt principium omnium humanarum actionum.

Non enim eſt aliqua uirtus, aut uitium, meritum, aut demeritnm, niſi procedens à uoluntate, ut inquit D. Pater Auguſtinus primo retractionum cap. 13. & Ariſt. primo Ethicorum 7.

Appoſitè uerò dixit Apoſtolus. *Et purificate corda veſtra.*

Quo-

Quomodo namq; in vas immundum nunquam ſe demiſerint apes (propterea enim & ſuffitibus, & odoribus locum ſpergunt rerum harum periti) ſic & in Spiritu ſancto eſt. Vas quoddam eſt cor fidelium ad excipiẽda ſpiritualia gratiarum examina: ſed ſi adſint intus ſordes, ac maculæ euolant, ac fugiunt Chariſmatum examina: idcirco prudenter Agricola iſte Apoſtolus noſter corda fidelium purgat non falce, nõ alio ferreo inſtrumento, ſed optimis præceptis, & inſtitutis, ac ſi diceret, Sicuti exhibuiſtis manus veſtras, & corda veſtra ſeruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete manus veſtras, & corda veſtra ad emundandos vos ipſos in ſanctificationem.

Nam ſi voſipſos offerre Deo vultis hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem, vt prius corda veſtra purgetis, oportet. Deponite igitur ſecundum priſtinam conuerſationem veterem hominem, qui corrũpitur ſecundum deſideria erroris; renouamini autem ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt, in iuſtitia, & ſanctitate: Fons enim totius puritatis Deus omnipotens expoſcit corda munda hominum, & ab omni inquinamento vitiorum aliena, in quibus habitat.

Alium etiam sẽſum poteſt habere locus iſte Apoſtolicus *Et purificate corda veſtra, duplices animo*. Vt ſcilicet duplices animo vocet Apoſtolus illos, qui grauiter errantes, per ſimulatas virtutes tamẽ nolunt videri peccantes

cantes;hi inquam, qui nequioribus ſeipſos dedere ſpiritus cruciandos:nam ſpiritus malus eſt ſpiritus ambitionis,ſed nequior illo eſt ſimulatio humilitatis. Spiritus malus eſt ſpiritus mendacij, ſed nequior illo eſt ſimulatio veritatis. Spiritus malus eſt ſpiritus auaritiæ, ſed nequior illo eſt ſimulatio miſericordiæ.

Notet eruditus Lector hunc Apoſtoli locum. *Emundate manus,peccatores,&c.* Plurimum fauere illis,qui ſuſtinent hominem propriè ſuæ iuſtificationis cauſam eſſe,cui conſonat illud D. Pauli 2. ad Tim. 2. Si quis emundauerit ſeipſum ab his,erit vas in honorem ſanctificatum: ac pariter illud D. Petri 1. cap. 1. Caſtificantes animas veſtras, & ſimiliter Diuus Hieronymus ſuper illud Abach. 2. Iuſtus ex fide viuit, ſic inquiens. Is, qui ex ſua fide viuit, cauſa eſt ſuæ iuſtificationis: Verùm nihil his obſtantibus,dicendum, nulla ratione poſſe admitti, quod homo præuentus à Deo ſe propiè iuſtificet, aut cauſet gratiam.

Nam Diuus Pater Auguſtinus ſermone decimoquinto, de verbis Domini pro eodem exiſtimat, quòd homo ſe faciat gratum coram Deo, & quòd iuſtitia ſit ab homine, & propria huius hominis.

Amplius habitus infuſus, ſub quo gratia gratum faciens continetur, ſic definitur: Eſt bona qualitas mentis, qua nullus malè vtitur,quam Deus in nobis ſine nobis operatur. Ad auctoritatem verò Diui Iacobi, & ad alias huiuſmodi, breuis, & facilis eſt ſolutio,

dicitur enim, quòd omnia, quæ præuentus homo ex Diuino facit auxilio, ſunt præparationes quædam nobis diuinitus datę, quibus efficitur anima apta, & idonea, vt recipiat gratiam gratum faciẽtem, quam Deus in nobis ſine nobis operatur. Vide doctiſſimum Medinam in 1.2. D. Thom. q. 112. art. 1. & q. 113. art. 3.

Quoniam verò emundatiò hominis peccatoris, ad quam hortatus eſt Apoſtolus, fit per gratiam, & amicitiam Dei, vt autem in eius gratiam, & amicitiam peccator recipiatur impoſſibile eſt, niſi bonus, & iuſtus efficiatur, bonum verò, & iuſtum fieri adultum impoſſibile eſt, niſi uoluntatem, quam habet à Deo auerſam, in ipſum conuertat, quod per ſolam peccati deteſtationem, quę eſt pœnitentia, fieri poteſt. Pulchrè quidem Apoſtolus, poſtquam peccatores ad emundandum ſeipſos hortatus eſt, ad pœnitentiam eos uocat, ſubdens: *Miſeri eſtote, & lugete, & plorate.* Quæ verba attentè, & accuratè legenda ſunt, vt potè naturam, & eſſentiam pœnitentiæ nobis indicantia. Pœnitentia enim quatenus eſt virtus, dolor eſt pro peccatis aſſũptus, qui mentis appellatur luctus, & ploratus.

Appoſitè autem dixit. *Et lugete, & plorate.* vt videlicet patefaceret nobis peccatorum noſtrorum dolorem maximum eſſe debere, appretiatiuè, ſcilicet, ut inquiunt ſcolaſtici. Peccator enim ſic peccata deteſtari debet, ut pro nulla re mundi amplius ea committat.

At cum gemitus, & ploratus ad intellectiuam, & ſenſitiuã

per-

pertineant partem, quærere quiſpiam poſſet, an vt homo verè pœniteat, neceſſe ſit, vt dolor de peccatis voluntariè aſſumptus ſit, & voluntatis, & ſenſus. Ad hoc breuiter reſpondentes dicimus, vt homo verè cõteratur, ſatis eſſe cordis dolorem, iuxtà illud Prophetę. Cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies: Saluberrimum verò eſſe peccatores dolorem huiuſmodi excitare, qui cauſa eſſe ſolet maioris deteſtationis peccati etiam appretiatiuè, ad quod hortari videtur hîc Apoſtolus, & de quo loqui videtur D. Pater Auguſtinus, dicens. Non ſunt in te Chriſtianæ Charitatis viſcera, ſi plangis corpus, á quo receſſit anima, & non plangis animam, à qua receſſit Deus. Quare & aptè ſubiungit Apoſtolus.

Riſus veſter cõuertatur in luctum, & gaudium in mærorem. Quaſi diceret Apoſtolus. Quantum vos in delitijs fuiſtis, & in vitijs corda veſtra nutriuiſtis, tantum voſipſos affligite pœnitentiæ lachrymis: nam cogitandum valdè eſt, quantum vobis erit terribilis hora mortis veſtræ, qui pauor mentis, quanta tunc omnium malorum memoria, quæ formido, & conſideratio Iudicis; vita veſtra igitur parum amareſcat in pœnitentia, ne æternam amaritudinem ſentiat in vindicta: per fletus ſanè ad gaudia æterna peruenietis, Domino pollicente, qui ait: Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.

Cum his, quæ breuiter tangit Apoſtolus de pœnitentia

pugnam gerere videtur D.Paulus ad Hebræos 6. qui docet impoſſibile eſſe eos,qui ſemel illuminati ſunt,& guſtauerunt cęleſte donum,& prolapſi ſunt,rurſus ad pęnitentiam renouari, & alibi dicit, Voluntariè nobis peccantibus poſt acceptam notitiam veritatis nullam pro peccatis relinqui hoſtiam. D. quoq; Io. Chryſoſ. huic Apoſt. ſententię repugnare videtur,qui in Ep.ad Coloſſ.cap.2.Homil.6.circa finem ſic loquitur. Sed quemadmodum magna ſunt dona,ita magna quoque tranſgreſſoribus poſita eſt pœna. Non poteſt è Paradiſo excidens è regione Paradiſi habitare. Neq; poterimus denuo redire, ſi quando exciderimus. Sed quid poſtea? Gehenna,& vermis non moriens. Huic difficultati occurrentes breuiter dicimus, primũ Apoſtoli dictum intelligendum eſſe de pœnitentia Baptiſmatis,quę ſcilicet requiritur ante Baptiſmum, non autem de pœnitentia,quæ à Patribus ſecunda poſt naufragium tabula nuncupatur, quod ſatis indicat illud verbum,*Renouari,* nam per ſolum baptiſmum verè renouamur ab omni prorſus culpa,& pœna liberi.

Vel dicas per illud verbum, *impoſſibile*, nos debere intelligere maximam difficultatem ex parte peccatoris,vt ad pœnitentiam reuertatur. Hinc dicebat Deuotiſſimus Bernardus: Difficilis prorſus res, & ſoli Diuinæ virtuti poſſibilis,ſuſceptum ſemel peccati iugum á ceruicibus excutere,quoniam qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati.

Tom.1. Sermo.de tripl. miſericor.& quatuor miſerationibus.

Ad

Ad ſecundum dicimus Apoſtolum loqui de illis, qui volũt eſſe obſtinati in peccato, quod ſignificat per illud verbum, *Peccantibus*. quibus non amplius relinquitur hoſtia, quæ illis prodeſſe poſſit.

Vel dicas nobis peccantibus non amplius relinqui hoſtiã in hoc ſenſu, quod non amplius debemus expectare Chriſtum, qui ſeipſum offerat ad patiendum pro peccatis.

Vel dicas, quòd baptizatis, ſi poſtea voluntariè peccẽt, non relinquitur locus iterum ſuſcipiendi baptiſmum, tanquam hoſtiam ſalutiferam pro delendis peccatis.

D. autem Io. Chryſoſt. ſic occurrendum exiſtimo, vt dicamus eum loqui ſecundum exagerationem quandã, & exceſſum: vt ex hoc fideles timore, ac tremore affecti in bonis operibus perſeuerent.

Scio nonnullos eſſe, qui dicunt D. Io. Chryſoſt. loqui de finali impœnitentia, vel per illud, quod inquit.

Neq; poterimus denuo redire. Non intelligere impoſſibilitatem, ſed difficultatem. Cæterum pace iſtorum, expoſitiones huiuſmodi ſimilitudini propoſitæ non ſatis quadrare videntur.

Hanc verò D. Iacobi de pœnitentia doctrinam confirmat D. Petrus, qui Simoni Mago iam baptizato offerenti pecuniam pro emptione gratiæ, Pœnitentiam, inquit, age ab hac nequitia tua. Confirmat & Canon Apoſtolorum. Si quis, inquit, aut præsbyter eum, qui à peccato reuertitur, non recipiet, ſed reijcit, deponi-

tur, eo quòd Chriſtum offendat, qui dixit ob vnum peccatorem pœnitentiam agentem magnum gaudiũ eſſe in cœlo. Quapropter meritò damnati ſunt Nouatiani, & Montaniſtæ dicentes: Pœnitere eos non poſſe, vt remiſſionem peccatorum conſequantur, qui ſemel lapſi ſunt in peccatum poſt Baptiſmum, & addentes, quòd in peccatum prolapſi poſt baptiſmum ad pœnitentiam non ſunt admittendi, ſed ad prædam Diaboli proijciendi.

Vide D. Thom. 3. parte q. 86. art. 1. Sottum in 4. ſent. diſtinct. 15. q. 1. in art. 1. Illuſtriſs. Card. Bellarm. lib. 2. de pœniten. cap. 15. & 16. Sequitur Apoſtolus. *Humiliamini in conſpectu Domini.* Humilitas quatenus expellit ſuperbiam, præparat hominem ad ſuſcipiendum Diuinum auxiliũ, iuxta illud per Prophetã prolatum: Ad quem autem reſpiciam, niſi ad quietum, & humilem? Peccatores igitur ad humilitatem inuitat Apoſtolus, vt ad placandum Deum, & ad ſuſcipiendam Diuinam gratiam ſint faciliores: Quapropter optimè dicebat D. Auguſtinus ad Dioſcorum. Non tibi aliam viam ad vitam proponas adipiſcendã, quàm eam, quæ inuenta eſt in Chriſto Saluatore, ea autem prima eſt humilitas, ſecunda eſt humilitas, tertia eſt humilitas, & ſi ſæpius me interrogaueris, hoc ſemper dixerim. Et D. Hieronymus ad Celantiam: Nihil, ait, habeas humilitate præſtantius, nihil amabilius, hęc eſt enim præcipua conſeruatrix, & quaſi cuſtos quędam

virtu-

Digitized by Google

virtutum. Et D. Io. Chryſoſtomus. Hæc, inquit, ſcientes, humilitatem exerceamus, nihil enim illa præſtantius, ſed & petra eſt fortior, & adamante ſolidior, & in maiorem ſecuritatem nos collocat, quàm queant vel turres, vel vrbes, vel muri: & omnibus Diaboli machinamentis ſublimior facta inſuperabiles facit. Hæc autem tantopere celebratur à Patribus, quoniã quælibet alia virtus, vt dicit Doctor Angelicus, facit hominem ſubiectum ordinationi eorum, quæ ſunt ad vltimum finem, quantum ad aliquam ſpecialem materiã, humilitas verò in vniuerſali, & quantum ad omnia: Hujus verò virtutis præmium patefacit Apoſtolus ſubiungens. *Et exaltabit vos*. Tribus modis referente D. Bernardo, humiles exaltat Dominus.

Hom. 20. in Ep. ad Rom.

2. 2. q. 161 art. 5.

ex ſent. Tom. 1.

Primo à terrenis affectibus ſeparat eos, vt ſpe cœleſtium tranſitoria contemnant.

Secundo, Diuinam ſapientiam confert eis, vt eorum, quę temporaliter non videntur, ſcientiam teneant.

Tertio ad amorem cœleſtium ſubleuat, vt in carne poſiti, ipſam quoq; carnem diuinæ dilectionis altitudine tranſcendant.

At cum infra dicat Apoſtolus: Scienti bonum & non facienti, peccatum eſt illi: debet fidelis, qui virtutis huius præſtantiam optimè nouit ſe ipſum in omnibus humilem, ac mitem præbere. Quod vt facilè præſtare poſſit, præ oculis meliores iugiter habeat, die, noctuq; præſentia cogitet, naturam humanam ſemper

meditetur; & quòd nihil ſit homo ſæpe, ac ſæpius conſideret. In mentem ſibi veniant illi, qui olim fuerunt in qualibet ſcientia, & doctrina præſtantes, ac famoſi; videat virorum illuſtrium ædes dirutas, & ſolo æquatas, ſed præcipuè cogitet gehennam, ac illum ignem æternum. Sciat ſe ipſum ſiſtendum ad tribunal *Chriſti*, vt de omni verbo ocioſo rationem reddat. Sed proh dolor, certi nos ſumus, cum hinc demigrauerimus, nos infallibilem rationem reddituros, & quæuis potius, quàm de hoc cogitamus. Propterea ſuperbi, ac elati viuimus. Tandem quæſo reſipiſcamus, & omnem ſuperbiam fugientes, humilitatem, manſuetudinem, ac modeſtiam nos ipſos induamus, vocem Chriſti audiamus, qui dicit. Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.

CAP. IIII. PARS III.

NOlite detrahere alterutrum Fratres mei, qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem detrahit legi, & iudicat legem, ſi autem iudicas legem non es factor legis, ſed Iudex. Vnus eſt enim Legiſlator, & Iudex, qui poteſt perdere, & liberare. Tu autem quis es, qui iudicas fratrem tuum? Ab inuidia, mutuis contentionibus, litibus, ac bellis Apoſtolus ſupra fideles auocauit: quoniam verò ſæpe, ac ſæpius ex his detractiones, vanaq; iudicia ſolent oriri, hic præcipit fidelibus, vt hæc vitia

vitent.

Digitized by Google

vitent. In hac verò tertia parte capitis tria facit.

Primo detractiones, & vana iudicia prohibet.

Secundo, quid ex illis, ſequatur manifeſtat, ibi. *Qui detrabit, &c.*

Tertio, probat nullum debere eſſe iudicem diuinæ legis, ibi. *Vnus eſt enim legislator, & Iudex. Nolite detrahere alterutrum Fratres mei.* Quoniam pauci reperiuntur, qui ſuam vitam ita irreprehenſibilem exhibere velint, vt non libenter alienæ detrahant, tantaq; huius mali libido mentes hominum inuaſit, vt & nonnulli, qui procul ab alijs vitijs receſſere, in iſtud incidant: nulli propterea mirum videatur, ſi toties Apoſtolus fideles admoneat, vt linguæ vitia vitare contendant. Ea enim ſunt, quæ vel in primis extingui debent ab eis, qui ſe ſanctè inſtituere velint. Nihil enim tàm hominem angit, excruciatq;, nihil tàm mobilem reddit mẽtem, quàm linguam, & aures habere prurientes: quam peſtem, vt de facili vitare poſſimus, cogitandum nobis eſt, quòd dum fratri noſtro detrahimus propriã carnem deuoramus: quod iudicium nobis ſeuerius reddimus; quod telum non eum, qui ictus eſt, ſed nos, qui ꝓiecimus, occidit. Nõne videmus, quod apis in ſtimulo moritur? Per hoc quidem animal erudit nos Deus, ne fratrem noſtrum vllo damno afficiamus. Nos enim prius accipimus mortem.

Sed ad Apoſtolum redeamus, qui in hoc loco non ſolum detrahentes, verùm etiam detrahentium auditores pro-

Eccl. 28. prohibet: nam inquit Sap. Noli conſentaneus eſſe cũ derogantibus aduerſus proximum tuum: Et rurſus: Sepi aures tuas ſpinis, & noli audire linguam nequã. Ier. 9. Mors enim iuxta Prophetam, per feneſtras intrat noſtras, cum prurientes aures detractionibus aperimus.

Quid autem ſit detractio, & quotuplex, An ſit peccatum mortale, an ille, qui audit detractionem, peccet mortaliter, docet D. Thom. 2. 2. q. 73. Sottus lib. 5. de Iur. & iuſti. q. 10. Gregor. de Valẽt. in 2. 2. D. Thom. Diſput. 3. q. 17. de Detract. puncto 1. & 4.

Cæterum, vt huius peccati grauitatem fideles intelligant, ſubiungit Apoſtolus. *Qui detrahit fratri, aut iudicat fratrem, detrahit legi, & iudicat legem.* Ac ſi diceret Apoſtolus, Nolite detrahere alterutrum Fratres mei; ille enim, qui detrahit Fratri, non ſolum peccat in Fratrem, verùm etiam in legem, cõtemnens legis præceptum de proximo diligendo, & ſimiliter, qui iudicat Fratrem, & in fratrem peccat, & in legem, quatenus videtur aſſerere legem prohibentem vanum, ac temerarium iudicium, ſuperfluam eſſe.

Cæterum aduertat Eruditus hoc peccatum in legem, nõ eſſe peccatum diſtinctum à peccato, quòd committitur in proximum, ſed ſolum eſſe materiale peccatum, & pertinere ad aliam ſpeciem peccati, niſi fiat ex electione peccandi in legem. *Si autem iudicas legem non es factor legis, ſed iudex; vnus eſt enim legiſlator, & iudex, qui poteſt perdere, & liberare.* Detrahentem legi,

&

Digitized by Google

& eam iudicantem, cõtra legem operari, probat Apoſtolus, ac ſi patenter dicat, ſi iudicas legem, procul dubio non obſeruas legem, quia potius iudicem illius, ac ſuperiorem teipſum facis: id verò quàm ſit legi contrarium, ex hoc potes addiſcere, quoniam vnus eſt legiſlator, qui legem ſanciuit, & vt omnes obſeruarent eam, præcepit. Quapropter & aptè ſubiungitur. *Tu autem quis es, qui iudicas Fratrem tuum?* Ideſt, cuius auctoritatis es, qui legislatoris, ac iudicis munus arrogans, proximum tuum iudicare velis?

Quod autem Interpres legit proximum tuum Græca habent τὸν ἕτερον, ideſt alium, ex qua lectione habemus non ſolùm de fideli, qui proximus, & Frater noſter appellatur; verum etiam nec de infideli, non eſſe temere iudicandum.

At quoniam multis modis poteſt quis iudicium temere de alio ferre ſcire debemus, vanum, & temerarium iudicium illud primo eſſe, quo quis curioſius obſeruans aliena dicta, vel facta, condemnat tanquam mala, cum ſint dubia, aut etiam apertè bona.

Deinde quando priuatus alterius dicta, & facta etiam apertè ſatis mala notat, non vt emendet, ſed vt famæ eius detrahat, denigratoq; proximo ſibi probitatis opinionem conciliet.

Poſtremò cum quis hominem committentem mala, cõdemnat, veluti deſperatæ ſalutis.

Huiuſmodi verò iudicium tribus potiſſimum de cauſis qui-

quilibet vitare debet.

Primò quod vnumquemq́; oportet ſua facta, & dicta ita accuratè animaduertere, atq́; in his proprios lapſus, errataq́; perquirere, vt ei non vacet aliena curioſius obſeruare, aut carpere.

Secundò, quod fraternæ Charitatis ſit aliena vitia occultare, eaq́; extenuare, dubia verò candidè interpretari.

Tertiò, quod cognoſcere ſe debeat Proximi ſui conſeruum, & non iudicem: & ob id iniuriam facere Deo, cuius officium præter ius ſibi vendicat.

CAP. IIII. PARS IIII.

ECce nunc qui dicitis hodie, aut craſtino ibimus in illam Ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimnr, & lucrum faciemus (qui ignoratis, quid erit in craſtino, quæ eſt enim vita veſtra? vapor ad modicum parens, & deinceps exterminabitur) pro eo, vt dicatis, ſi Dominus voluerit faciemus hoc, aut illud; nunc autem exultatis in ſuperbijs veſtris: omnis enim exultatio talis maligna eſt. Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum eſt illi.

Superius detractiones, & vana iudicia deteſtatus eſt Apoſtolus: hic inuehit in verba temeraria nõnullorum, qui ſic loquebantur, quaſi rerum euentus in ſua poteſtate poſiti eſſent. In his verò quatuor agit.

Primò

Digitized by Google

Primò, eos, qui ita temere loquuntur increpat, ibi. *Ecce nunc, qui dicitis.*

Secundò, quomodo loqui debeant commonefacit, ibi. *Prout dicatis, &c.*

Tertiò iactantiam temere loquentium retundit, ibi. *Nũc autem exultatis in ſuperbijs veſtris.*

Quarto admonet eos, vt bonum ſciẽtes, ſecundum illud operentur, ibi. *Scientes igitur bonum, &c.*

Ecce. Hæc vox admirationem quandam ſignificat, ac ſi diceret Apoſtolus: O quàm ſtulti eſtis, qui aliquid certi vobis in futurum promittitis. *Nunc*, ideſt, hoc tempore, quo vita velociter fugit, mors autem ſemper imminet: Tempus enim breue eſt, ac nouiſſima iam eſt hora. *Qui dicitis hodie, &c.* His verbis Apoſtolus fideles admonet, vt nihil certi ſibi promittant, ſed cum mane fuerit, putent ſe ad veſperam non peruenturos, veſpere autem facto, mane non audeant ſibi polliceri: non enim quiſpiam mortalium, futurorum eſt vates. Vnde dicebat Pindarus: Nemo quiſquam terreſtriũ ſignum de actione certum futurum reperit, ſi quidem futurorum conſilia cæca ſunt; Quapropter aptè ſubiungit. *Quæ eſt vita noſtra?* Ad hoc facit illud Pindari Poetæ in Pyth. Ode 8.

Quid eſt aliquis? quid verò nullus?
Vmbræ ſomnium, mortales.

Et Sophocles in prima Tragædia. Video enim (inquit) nos nihil aliud eſſe, niſi ſimulacra, quotquot viuimus

aut

aut leuem vmbram. Ad hoc etiam referri poteſt illud D. Greg. Nazianz. dicentis vitam hominis eſſe ſomnium nequaquam ſtabile, phantaſma incomprehenſibile, volatum auis, nauem in mari, vaporem, rorem matutinum, florem virentem, & citò marceſcentem.

Vocat autem Apoſtolus vitam hominis vaporem, tùm vt ſignificet eius breuitatem, tùm etiam vt reddat nos promptiores ad benè operãdum, antequam effugiat. Quare hæc eſt vna inter alias multas ex rationibus, ob quas ſæpius Spiritus ſanctus in ſacris litteris vitam hominis rebus fragilibus, ac fugacibus comparat: aliquãdo eam fumum appellans, iuxta illud: Defecerunt ſicut fumus dies mei: aliquando autem vaporem, vt hîc: aliquando autem ventum, vt apud Iob: Memento mei Domine, quoniam ventus eſt vita mea.

Pſal. 101.

Iob. 7.

Sequitur. *Pro eo, vt dicatis, &c.* Norma nobis ſeruanda proponitur, cum de futuris aliquid diſponimus: vt videlicet ſubijciamus noſipſos Diuinæ prouidentiæ. Nam cum Deus cognoſcat omnia, & cognitio eius comparetur ad res, veluti cognitio artis ad artificiata, ſicuti omnia artificiata ſubduntur ordini artis, ſic omnia entia ſubijciuntur ordini Diuino. Hinc dicebat Sapiens: Cor hominis diſponit viam ſuam, ſed Domini eſt dirigere greſſus eius.

Aduertendum autem hunc locum Apoſtoli. *Pro eo, vt dicatis, &c.* Nequaquam pugnare cum illa ſententia Saluatoris, in qua loquitur dicens: Nolite ſoliciti eſ-

Math. 6.

ſe

Digitized by Google

ſe dicentes, quid manducabimus, & quod ſequitur; Nam ibi Saluator noſter nõ prohibuit ſolicitudinem neceſſariam, de qua hîc verba facit Apoſtolus, & ad quam nos hortatur Sapiens. Prouerb. 6. Sed interdicit inordinatam ſolicitudinem, quæ circa temporalia quatuor modis contingere poteſt.

Primò, quando in eis conſtituitur finis.

Secundò, quando ſic de temporalibus ſolicitatur aliquis, vt de auxilio Diuino diffidat, ac deſperet.

Tertio, quando præſumptuoſa eſt ſolicitudo, vt ſcilicet homo confidat ſe neceſſaria vitæ per ſuam ſolicitudinem poſſe procurare abſq; Diuina gratia.

Quarto, quando præoccupat tempus ſolicitudinis, quia ſcilicet de hoc ſolicitus eſt nunc, quod non pertinet ad curam præſentis temporis, ſed ad curam futuri.

Vide D. Thom. 1. 2. q. 108. art. 3. in reſpon. ad 5.

Sequitur. *Nunc autem exultatis in ſuperbijs veſtris*. Hæc verba referuntur ad illud: *Ecce nunc, qui dicitis*, vt per ſuperbias intelligamus temerarios, & arrogantes ſermones illorum, qui ſic loquebantur, quaſi vitam haberent in ſua poteſtate. Verùm cum ſic loquentes redarguat Apoſtolus, quid dixiſſet, ſi nonnullos audiſſet impia, & hæretica contra Creatorem verba proferentes?

Hi quæſo, qui ſic timorem Domini proiecere, audiant, quid dicat Tragicus ille: Fili, haſta velis præſtare quidem cum Deo autem ſemper præſtare.

Nam

Digitized by Google

Soph. in i Trag. Nam exuperantia, & incommoda corpora ruunt grauibus diuinitus calamitatibus, ſi quis hominis naturam ſortitus, deinde non humanè ſapit. Sequitur. *Scienti igitur bonum, &c.* Senſus eſt, dum autem ſcitis bona, quæ operari debetis, & quod inter alia euitanda eſt iactantia, & ſuperbia, ſi in ea perſiſtitis, peccatum incurritis, ac ſi per ſimilitudinem diceret Apoſtolus.

Ex D. Ber. ſup. cant. ſer. 36. Sumenti cibum, & non digerenti perniicioſum eſt ei; cibus ſiquidem indigeſtus, & bonam non habens decoctionem, malos generat humores, & corrumpit corpus, & non nutrit: ita & multa ſciẽtia indigeſta ſtomacho Animæ, quæ eſt memoria, ſi decocta igne Charitatis non fuerit: & ſic per quoſdam artus Animæ mores ſcilicet transfuſa, atq; digeſta, quatenus ipſa de bonis, quæ nouerit, vita atteſtante, & moribus bona efficiatur: Nonne ſcientia illa reputabitur in peccatum, tanquàm cibus conuerſus in prauos humores? An nõ reſponſum mortis, & damnationis toties in ſemetipſo habebit, quoties in mentem venerit ſermo, quem dixit Deus: Quia ſeruus ſciens voluntatem Domini, & non faciens vapulabit plagis multis.

Præclarè huic Apoſtolicæ ſententiæ ſatis conſonat illud

Ex lib. ſẽt. D. Proſp. D. Patris Auguſtini dicentis: Non eſt vera ſcientia, niſi ad hoc comprehendatur, vt agatur. Bonum intellectum habet, qui quod faciendum eſt, rectè intelligit, & facit, alioquin talis eſt ſine opere intelligentia, qualis ſine timore ſapientia.

Hæc

Hæc auctoritas Apoſtoli. *Scienti igitur bonum, & non facienti peccatum eſt illi*. Videtur fauere illis, qui tenent virtutem prudētię poſſe eſſe ſine virtute morali, quod nos contrarium tenentes ex doctrina Philoſophi lib. 6. Eth. cap. 12. & 13. & Sanctorum Patrum, vt Diu. Ambroſ. lib. 1. Offic. cap. 27. D. Aug. lib. 6. de Trinit. cap. 4. D. Hier. in Ep. ad Fabiolam de quadraginta duobus manſionibus filiorum Iſrael, D. Greg. lib. 1. Mor. cap. 39. & D. Thom. 1. 2. q. 59. art. 5. dicimus ex hac Apoſtoli ſententia id ſolum colligi, quod cum Sanctarum ſcripturarum ſcientia poſſunt eſſe multa peccata, ſed non haberi, quòd Homo vitioſus verè ſit prudens.

Hic locus quoq; videtur fauere Scoto, qui in 3. Sent. diſt. 36. ſenſit poſſe eſſe, & accidere ſæpe numero, vt in voluntate poſſit eſſe peccatum, in intellectu perfecta exiſtente ſcientia, quod quidem verum eſſe dicimus, ſi accipiatur ſcientia in vniuerſali, & in particulari ſecundũ ſe, ſpeculatiuè ſcilicet, non autem in particulari practicè, vt verbi gratia, ſcit fornicator in vniuerſali fornicationem eſſe fugiendam, & hanc fornicationem non eſſe admittendam, in particulari verò practicè, in ordine videlicet ad appetitum, & affectum errat, quia appetitum eius non conformat ad rectam rationem practicam, quæ prohibet actum illum. Vel eſt, ſciens in actu primo, non in actu ſecundo.

Argumentum Cap. V.

SEptem partes amplectitur Caput iſtud in 1. diuitibus denuntiat calamitates, quæ propter maximã auaritiam illis aduenient. In ij. oppreſſos à potentibus ad patientiam varijs Sanctorum exemplis adhortatur. In iij. fideles à iuramento dehortatur. In iiij. afflictis demonſtrat ea, quæ ſunt triſtitiæ, & doloris leuamina, lætis; quæ lætitiam conſeruare poſſint, in qua nonnihil de fructu orationis tangit. In v. de Sacramento extremæ Vnctionis, & confeſſionis verba facit. In vj. orationis virtutem, & præſtantiam clarius oſtendit. In vij. fideles admonet, vt Fratrem peccantem ad viam veritatis perducere conentur.

Agite nunc diuites, plorate, vlulantes in miſerijs veſtris, quæ aduenient vobis, diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, & veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt, aurum, & argentum veſtrum æruginauit, & ærugo eorum in teſtimonium vobis erit, & manducabit carnes veſtras, ſicut ignis.

Theſaurizaſtis vobis iram in nouiſſimis diebus: Ecce manus operariorum, qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt à vobis, clamat, & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit.

Epulati eſtis ſuper terram, & in luxurijs enutriuiſtis corda

veſtra

veſtra in die occiſionis: addixiſtis, & condemnaſtis iuſtum, & non reſtitit vobis.

Apoſtolus ſupra diuitum, & negotiatorum temerariam loquendi conſuetudinem damnauit. Hinc accepta occaſione, diuites auaros inſectatur in prima huius capitis parte, in qua duo facit.

Primo diuitibus auaris imminentia mala prænunciat.

Secũdò, de auaritia illorum, cęteriſq; vitijs diffuſius agit, ibi: *Diuitiæ veſtræ, &c.*

Agite nunc diuites: Plerumq;, referente D. Gregorio, qui præcepta Dei cordis aure nolunt audire, malis imminentibus admonentur, vt ad virtutis amorem pœnarum dolores pertrahant, quos æternæ vitæ præmia non inuitant, de quibus ſcriptum eſt: Sola vexatio dabit intellectum. Apoſtolus igitur, vt diuites nequàm à vitijs auertat, mala, quæ eis imminent, apertè demõſtrat. Super 2. pſ. Pœn.

Verùm enimuero cum dicat D. Pater Auguſtinus oportere Doctorem Eccleſiaſticum, quando ſuadet quid agendum eſt, non ſolum docere, vt inſtruat, verum etiam flectere, vt vincat, & vt flectere poſſit, eloquentiæ granditate, eum vti oportere; quis ignorat in verbis Apoſtoli maiorem eloquentiam apparere, vt diuites vitia ſua deſerere cõpellat? Verè cum eodem D. Patre Aug. poſſumus exclamare, & dicere: O eloquentia tanto terribilior, quantò purior, & quãtò ſolidior, tãtò vehemẽtior, ò verè ſecuris cõcidẽs petras. Lib. 4. de Doct. chr. cap. 13.

Sed Apoſtoli ſingula perſcrutemur verba, quibus inſtrui mur, quanta ſit ſubtilitas iudiciorum Dei; & quàm diſtrictè agatur in retributione bonorum, & malorum actuum.

Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miſerijs, quæ aduenient vobis. Senſus eſt, ac ſi patienter dicat Apoſtolus: O diuites, quibus vnà cum diuitijs adeſt proſpera valetudo, apud Homines ſummus ſplendor, & gloria, aſſidua, & nullis malis perturbata voluptas: Nunc quando omnia tuta videntur, plorate vlulantes in miſerijs, quæ aduenient vobis. Ecce iam vobis grauis imminet infirmitas, confuſio maxima, mæror, & ineffabilis triſtitia. Plorate (inquam) in miſerijs, quæ aduenient vobis: Nam diuitiæ miſerijs commutantur, voluptas, & luxuria amaritudine terminantur: cum enim dixeritis pax, & ſecuritas, tunc repentinus vobis ſuperueniet interitus.

Sequitur. *Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt*. Ploratus, & vlulatus diuitum cauſam ſubindicat Apoſtolus, eorum ſcilicet auaritiam, ex qua fit, vt diuitiæ ſuæ putreſcant; pauperes autem fame, & ſiti pereant, veſtimenta ſua tineæ comedant, pauperes verò nudi incedant: aurum ſuum, & argentum terrena poſſideat, pauperes autem ſumma neceſſitate ſtrangulentur. Verùm ſicut iſti diuitias ſuas inutiles tandem proijciunt: ſic eos Deus inutiles factos proijciet in infernum.

Et

Digitized by Google

Et ſicut gurgulio, & vermis diuitias, ſic illorum Animas exedet crudelitas, & inhumanitas.

Neq; enim minus eſt criminis habẽti tollere, quàm cum poſſint, & abundent, indigentibus denegare.

Eſurientum namq; panis eſt, quem detinent, nudorum indumẽntum eſt, quod recludunt, & miſerorum eſt redemptio pecunia, quam in terram defodiunt.

Sequitur text. *Aurum, & argentum veſtrum æruginauit.* Aurum, & argentum (vt refert D. Pater Bonauentura) generat æruginem, quando relinquit in Anima remorſum conſcientiæ, qui erugo appellatur, & vermis, eo quod ad modum vermis mordebit, colaphizabitq; vnde ſubdit Apoſtolus. *Et manducabit carnes veſtras.* Stimulus enim nequitiæ punget ad pœnam, quos aculeus nequitiæ ſtimulauit ad culpam: Et vt inquit Deuotiſſimus Bernardus. Quotquod fuerunt oblectamenta mala, tot erunt tormenta dira: nam inde punimur, vnde delectamur.

Porrò cum dicat Apoſtolus. *Et manducabit carnes veſtras.*

Non ſic intelligendum eſt, vt id agatur cum illis, & conſumpti aliquando deficiant: ſed vt ſemper viuant maximis pœnis addicti, quæ eos torquebunt, ſed non extorquebunt, punient, ſed non finient, & vermis, inquit, eorum non morietur.

Vide D. Io. Chryſoſt. in Ep. ad Epheſ. Hom. 24.

Vt autem aliquid interni, ac myſtici penetremus ex ver-

Digitized by Google

bis Apoſtoli, quid nobis deſignant diuites iſti, niſi nõnullos fidelium, qui maximis á Deo ditati muneribus ad ſalutem ipſorum nequaquam illis vtũtur? ſed horũ aliqua putrefieri, alia à tineis comedi, alia æruginare ſinunt. Diuitiæ putridæ ſunt animæ noſtræ bona eſſentialia, intellectus ſcilicet, memoria, & voluntas, quę quodammodo putrefieri dicuntur, dum iniquitati potius, quàm iuſtitiæ Dei ſeruientia infirma fiunt, & languida: vt enim inquit Apoſtolus ad Rom. Cùm co-

Rom. 1. gnouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum: vèſtimenta autem ſunt animę bona accidentalia, gratia ſcilicet, & virtutes, quibus anima in ſacro fonte induitur. Hæc à peccatis, veluti quibuſdam tineis comedi dicuntur, quando homo deſcendit ab Hieruſalem in Hierico, ideſt à gratia in peccatum: nam tunc Dominus aufert ornamẽtum, calceamentum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras; aurum porro, & argentum ſunt

1. Cor. 3. opera bona, de quibus Apoſtolus ad Corinth. Si quis ſuperædificat aurum, &c.

Hæc autem ærugine maculantur, quando homo in peccatis, & vitijs, tanquam in cęno volutatur. Væ autem ſic affectis, ſunt enim illa terra, quæ referente A-

Heb. 6. poſtolo, proferens tribulos, & ſpinas reproba eſt, & maledicto proxima. Quamobrem ſubiungit. *Theſaurizatis vobis iram in nouiſſimis diebus*. Vide quæſo quã pro-

Digitized by Google

proprijs vtatur verbis Apoſtolus. *Theſaurizatis vobis iram*, inquit, indicans, quod ipſis repoſitum eſt, ac reſeruatum ſupplicium, ſimulq; patefaciens nõ Deum, qui iudicat, ſed eum, qui iudicatur, huius rei eſſe auctorẽ. Theſaurizatis vobis, inquit, irã, nõ vobis Deus: etenim ille omnia præſtitit vobis, quæ oportebat, interius enim, & exterius ad pęnitentiam vos vocauit: cęterum vos duræ ceruicis ſemper corda veſtra induraſtis.

Rectè autem dixit. *In nouiſſimis diebus*. Ne ſcilicet audito nomine iræ affectum, animiq; motum eſſe putarent, ſed per iram pœnas peccatorum intelligerẽt, quas illi pręfinito tempore luent.

Sequitur. *Ecce merces operariorum, &c.* Licet commune ſit omni peccato, vt vſq; ad cœlum clamor eius efferatur, quatuor tamen ſunt genera peccatorum, quæ præcipuè dicuntur clamare ad Deum.

Primum eſt peccatum ſodomię, quod eſt contra naturã: Clamor ſodomorum dicit Deus Geneſ. 18. multiplicatus eſt.

Secundum genus eſt homicidium, vnde ſcriptum eſt Geneſ. 4. Vox ſanguinis Fratris tui clamat ad me de terra.

Tertium genus eſt oppreſſio pauperum: Vidi afflictionẽ populi mei, inquit Deus. Exod. 3. Et clamorem eius audiui.

Quartum, & vltimum genus eſt mercenarij mercedes defraudare, vt habet hic Apoſtolus, qui appellat Deum

Digitized by Google

Sabaoth, quod eſt nomen maieſtatis, vt intelligamus illius potentiam,& virtutem ad ſubleuandum pauperum operariorum miſeriam Notet hic Eruditus figuram, quæ Græcè προσωποποιία, Latinè perſonæ cõfictio dicitur, quæ eſt,cum rebus inanimatis perſonam,orationemq́; tribuimus. *Et in luxurijs enutriuiſtis corda veſtra*. Luxuria hic accipitur pro immodico voluptatum,delitiarumq́;vſu,in quo ſenſu loquutus eſt Saluator noſter. Luc.4. de filio prodigo,dicens: Et diſſipauit totam ſubſtantiam,viuendo luxurioſè.*In die occiſionis*, Græcè eſt ὡς ἐν ἡμέρᾳ τῆς σφαγῆς, vt in die occiſionis,quæ verba referuntur ad illud verbum, *Epulati eſtis*. Quare ad mentem Græcæ lectionis ſenſus eſt huius loci: Super terram genio indulſiſtis, & laſciuiſtis,vt in die occiſionis,ideſt, cum ſolẽnes victimæ immolantur,quo die omnes genio indulgent,quaſi perpetuò dies feſti,& geniales eſſent.

Hunc locum declarant illa verba Saluatoris. Luc. 19. Quia ſi cognouiſſes & tu,& quidem in hac die tua, quæ ad pacem ſunt tibi. Vide D.Greg. Homil. 39.

Quid verò ex eorum proſperitate,& luxuria ſecutum ſit, ſubiungit Apoſt. *Addixiſtis,& condemnaſtis iuſtum.* Etenim,vt dicebat Lactantius, ex rerum proſperitate luxuria,ex luxuria verò, vt vitia omnia,ſic impietas aduerſus Dominum oritur:Eſt namq́; luxuria,teſte Diu. Greg. veluti gladius Agag, qui mulieres abſq; liberis facit,quia cuncta opera bona luxuria perdit.

In 1.Reg. c.15.

Sed

Sed ne vulgatam editionem deſeramus, quæ caret illa dictione, *ut*, iuxta ſententiam eius illa verba. *In die occiſionis*. erunt alterius ſententiæ principium, cuius ſenſus eſt: In die quando vobis immolandæ erant victimæ propter ſolemnem diem Paſchæ, condemnaſtis, & occidiſtis iuſtum, Dominum ſcilicet Saluatorem. *Et non reſtitit vobis*. Perſequutorum ſuorum furori non reſtitit Saluator noſter, qui vt die illo prænuntiatum fuerat, tanquam agnus coram tondente ſe obmuteſcens, corpus tradidit percutientibus, gennas euellentibus, faciemq; ſuam non auertit increpantibus, & conſpuentibus ſe.

CAP. V. PARS II.

Patientes igitur eſtote Fratres, vſq; ad Aduentum Domini. Ecce Agricola expectat præcioſum fructũ terræ, patiẽter ferens, donec accipiat temporaneũ, & ſerotinum. Patientes igitur eſtote & vos, & confirmate corda veſtra, quoniam Aduentus Domini appropinquauit. Nolite ingemiſcere Fratres, in alterutrum, vt non iudicemini, Ecce iudex ante ianuam aſſiſtit. Exemplum accipite Fratres, exitus mali laboris, & patientiæ, Prophetas, qui locuti ſunt in nomine Domini. Ecce beatificamus eos, qui ſuſtinuerunt. Sufferentiam Iob audiſtis, & finem Domini vidiſtis, quoniam miſericors Dominus eſt, & miſerator.

Poſt-

Digitized by Google

Poſtquam Apoſtolus ſupra diuites acriter increpauit, qui debitam pauperibus mercedem, aut fraudarent, aut different: hic ſatis opportunè tranſit ad pauperes, eos adhortans, vt diuitum auaritiam patienter ſufferant: & vt eos ad id præſtandum faciliores reddat, ad illorum ſolatium nõnulla proponit, & Sanctorum, & aliorum exempla. *Patiẽtes igitur eſtote Fratres.*

Senſus eſt, ac ſic diceret Apoſtolus, inſignem Domini patientiam audiſtis, qui cum varia, & diuerſa pateretur, non aduerſus Patrem murmurauit, à quo miſſus eſt, non aduerſus genus humanum, pro quo patiebatur, non denique contra populum, à quo pro multis beneficijs tot afficiebatur malis: igitur & vos quoq; ad imitationem capitis veſtri in aduerſis patientes eſtote, alioquin falſæ profeſſionis imagine vos quidem vtimini, ſi in cuius nomine gloriamini, eius veſtigia deſęratis, ac exempla. Scriptum eſt enim: Qui dicit ſe
1. Io. 2. in Chriſto manere, debet quomodo ille ambulauit, &
1. Pet. 2. ipſe ambulare. Et rurſus: Chriſtus paſſus eſt pro nobis vobis relinquens exemplum.

At quoniam ſcire quiſpiam exoptaret, quinam fieri poſſit, vt ad capitis ſui imitationem queat illata fortiter ſufferre; huic ego dico, non multo labore opus eſſe: in Charitate maneat, & tunc velut alius Noe diluuium aquarum multarum formidare non poterit, Charitas enim propugnaculum quoddam eſt inexpugnabile, propulſans quæcunq; ſunt moleſta; & quomodo quę

in

Digitized by Google

in abiſſum ceciderit ſcintilla, illa quidem non lædit, ipſa autem facilè extinguitur, ita quod in amantem Animam incidet, aduerſum ipſum quidem leuiter deletur, illam autem non commouet. Hinc dicebat Apoſtolus: Charitas patiens eſt, & D. Aug. in lib. de Verbis Domini: Omnia ſæua, & immania, facilia, & prope nulla facit amor. 1. Cor. 13

Sequitur. *Uſq; ad Aduentum Domini*. Aduentum hunc non illum vltimum intelligit Apoſtolus, quando venturus eſt Dominus iudicare viuos, & mortuos, ſed quando dicitur veniſſe per Romanos punire Iudæos incredulos, à quibus ex Iudaiſmo conuerſi, diuerſa patiebantur mala: in ſcripturis enim quando punit Dominus malos, tunc aduenire, & egredi dicitur. Vide Card. Tolet. in Io. cap. 21.

Ecce Agricola, &c. Exemplo Agricolæ rurſus fideles ad patientiam Apoſtolus inuitat, quaſi diceret: Nonne videtis Agricolæ patientiam in expectandis terræ fructibus? ſic vos quoque pro ſpiritualibus bonis nolite deficere: turpe eſt enim, Agricolam pro terrenis, & temporalibus patientem, ac longanimem eſſe; vos verò pro cœleſtibus modicum perpeti nolle. Verùm ſi myſticè intelligãtur hæc verba, quid nobis deſignat Agricola iſte, niſi cœleſtem illum Agricolam, qui fructus æternæ vitæ expectat à nobis? Nos enim fideles, tanquam ligna ſumus, qui plantati in medio temporalis Eccleſiæ, fructus in ſanctificationem facere debe-

Digitized by Google

debemus: Quare videat vnuſquiſq; noſtrum, vt eligat ſibi locum irriguum, in quo tempore ſuo fructificet. Tres autem ſunt decurſus aquarum, penes quos eſſe debemus: incitamenta ſcripturarum, quæ bonam ſuſcitant in nobis voluntatem: Chariſmata gratiarum, quæ fæcunditatem operum miniſtrant: ſtillicidia lachrymarum, quæ dum noſtram rore ſuo mentem irrigant, ne ligna areſcant, perſeuerantiam tribuunt. Nos igitur ſi iuxta hæc fluenta radicati fuerimus, de nobis illud Prophetæ dicetur. Et erit tanquam lignũ, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo.

Sequitur. *Et confirmate corda veſtra.* Ille per patientiam confirmat cor ſuum, ſi propter diuitum auaritiam, & iniuſtitiam multas, & varias patiens miſerias, illud
Pſal. 19. Prophetæ dicat: Ego autem mendicus ſum, & pauper, Dominus ſolicitus eſt mei: ſi contumelijs laceſſitus, illud ſimiliter Dauid cantet. Ego autem, tanquã
Pſal. 37. ſurdus non audiebam: ſi cum languoribus, & crebra infirmitate teneatur, illud Apoſtoli dicat. Quando
2. Cor. 12. infirmor, tunc potens ſum; ſi mærore conficitur,
Pſal. 42. pſallat, dicens: Quare triſtis es Anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi ſalutare vultus mei: ſi in periculis conſtitu-
Math. 16. tus, dicat: Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & ſequatur me: ſi diſpendia rei familiaris paſſus,
Math. 16. illud Saluatoris pronuntiet. Quid enim prodeſt ho-

mini

Digitized by Google

mini, ſi totum mundum lucretur, Animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? Et rurſus: Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc, ſi à patria exulans, ad patriam illam cœleſtem Hieruſalem reſpiciat, de qua inquit Apoſtolus: Scimus enim, quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quòd ędificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cœlis. Si filijs orbatus ad Angelos recurrat, cum quibus tripudiet circa thronum Dei, & æterna hilaritate lætetur. 1. Cor. 5.

Sequitur. *Nolite ingemiſcere Fratres, in alterutrum, vt non iudicemini.* Vt fideles à potentioribus oppreſſi per patientiam corda ſua magis confirment, vilis, & abiecti animi pęnas illis ob oculos ponit, ac ſi patenter dicat: Si quis malefaciendo in vos inſilit, nolite aduerſus inuicem iraſci, & ingemiſcere, ne ſic impatientia veſtra Diuinæ ſententiæ ſitis obnoxij: ſed quemadmodum gubernator clauo aſſidens á multis fluctibus agitatam nauim reddit incolumem, vndarum incurſus gubernandi prudentia diuellens, ſic, & vos tentationum fluctus viriliter ſuſtinete, illud conſiderantes, quòd ſicuti calcitrantes aduerſus clauos, & interim elato ſunt animo, ob illorum inſaniam ſunt maxima digni miſericordia, & planctu; ſic qui vos lædunt, non iram, & indignationem merentur, ſed gemitum, ac ploratum, vt pote, qui ſuas vulnerant Animas. Sequitur.

Ecce

Digitized by Google

Ecce Iudex ante ianuam aſſiſtit. Senſus eſt. In tribulationibus veſtris nolite deficere, ſed viriliter agite, & cõfortetur cor veſtrũ, ſcientes vos ſub oculis præſentis Iudicis dimicare, qui non ſic eſt præſens, vt vos tantũ ſpectet, ſed & ipſe luctatur in vobis, ipſe congreditur, ipſe in certamine agonis veſtri, & coronat, & pariter coronatur. Vel ſic expone, non vos terreat, quòd laborum præmia differuntur, licet in abſcondito ſit promiſſio, in ſpe tamen perſeueret decertatio. Ecce Iudex ante ianuam aſſiſtit, á quo dum per patiẽtiam fidei veſtræ conſtantia probatur, gloria retributionis augetur. Vel ſic, Ecce Iudex ante ianuam aſſiſtit, quare vos tantò viuaciores, ac fortiores eſtote, quantò propior aduentus Iudicis eſt; quantò enim propius ad brauium pertingitis, tantò potius ad certandum excitari conuenit. *Exemplum accipite, &c.* Maxima quidem diuinarum ſcripturarum eſt vtilitas; Rom. 15. quæcunq; ſcripta ſunt (dicebat Apoſtolus) ad noſtrã doctrinam ſcripta ſunt: Omnium namq; medicinarum theſaurus ſunt diuinæ ſcripturæ.

Etenim ſiue affectus ſedare, ſiue aduerſa æquo animo tolerare volumus, plurima hinc remedia exhaurire poſſumus. Quis enim diuturnis tribulationibus vexatus, ſi Prophetas inſpexerit, qui plurimum à Iudæis paſſi ſunt, non maiorem in modum conſoletur? Quis (inquam) non ſummoperè lætetur, ſi patientiæ exemplar, iuſtum Iob attentè conſiderauerit? Meritò quidem

Digitized by Google

dem fideles hortatur Apoſtolus, vt Prophetarum patientiam imitentur, ac ſi diceret; Ecce Prophetæ ſimiles vobis, paſſibiles, eadem circundati infirmitate: ſi illi ſic Dominum in corpore ſuo glorificauerunt, calicemq; ſalutaris acceperunt, & vos quoq; vna cum illis calicem patientiæ libenter bibite; eadem vos certè Dominus inſigniuit imagine, & vos in eandem vocauit hæreditatem. Patientiæ Prophetarum meminit Apoſtolus ad Heb. dum ait: Alij autem diſtenti ſunt; alij verò ludibria, & verbera experti ſunt, lapidati ſũt, Heb. 12. ſecti ſunt, & quæ ſequuntur.

Sequitur. *Ecce beatificamus eos, qui ſuſtinuerunt.* Conſonat locus iſte ſuperius habitis ab Apoſtolo, ibi *Beatus vir, qui ſuffert tentationem,* quę omnia cum illa ſententia congruunt, in qua Saluator noſter loquitur: Beati, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam. Math. 5. *Sufferentiam Iob audiſtis.* Exemplo Iob, qui patientiæ nũcupatur exemplar, in fine partis huius capitis fideles ad patientiam rurſus aduocat, ac ſi diceret: Maximã patientiam Iob audiſtis, qui omnem vim Diaboli, velut torrentis impetum, inconcuſſo corde, & immutabili ratione ſuſcipiens, tantò maior tentantionibus apparuit, quantò maiora, & ægrè diſſolubilia certamina ipſi ab hoſte videbantur obiecta: hoc igitur exẽplo, veluti quodam munito muro obſępti, tentationum appulſus viriliter, ac fortiter propulſate: quoniam qui patientiſſimi Iob miſertus eſt laboris, ac certaminis fi-

nem

nem largiendo iucundiſſimum; idem quoq; vobis laborantibus propitius, & miſericors erit.

CAP. V. PARS III.

ANte omnia, Fratres mei, nolite iurare neq; per cælum, neque per terram, neq; aliud quicquam iuramentum, ſit autem ſermo veſter eſt, eſt, non, non, ut non ſub iudicio decidatis.

In ſuperioribus deprauatos hominum mores circa verba corrigens Apoſtolus, occaſione ſumpta, digreſſus eſt ad alios emendandos mores: Nunc ad idem reuerſus, alium prauum damnat errorem, illam videlicet iurandi facilitatem, quã & Dominus interdixit Math. 5. In hoc autem tria facit Apoſtolus.

Primo, ne fideles iurent, interdicit.

Secundo, eis modum tradit, quem in ſermone obſeruare debent, ibi. *Sit autem, &c.*

Tertio rationem dicti ſui aſſignat, ibi. *Vt non ſub iudicio decidatis.*

Quoad primum ſcire debemus hoc nõ eſſe præceptum Apoſtoli, ſed cõmendationem præcepti Chriſti dicẽtis: Ego dico vobis non iurare omnino, & quę ſequũtur, Sed quoniam dubitari poteſt, cur Diu. Paulus ad Rom. iuramento vtatur, ibi. *Teſtis eſt mihi Deus*, & ex

Rom. 1.

Digitized by Google

ex Deuter. Dominum tuum adorabis, & per nomen eius iurabis. Ideo pro ſolutione dicendum eſt, præceptum, de quo hîc, non intelligendum eſſe, quaſi iuramentum ſit omnino illicitum, ſed quia rarius homo quàm maximè fieri poſſit (maxima videlicet vrgente neceſſitate) iuramento vti debet; tum propter periculum periurij, quod imminet ex frequenti iuramento: tùm etiam quia contra reuerentiam Dei facere videtur, quia abſq; neceſſaria cauſa ipſum teſtem inducit. Hinc optimè dicebat Iſocrates in prima oratione ad Dæmonicum: Iuſiurandum propter duas cauſas admitti, vel vt teipſum à turpi crimine liberes, vel vt amicis in magnis ſubuenias periculis. Eſt enim quandoque neceſſarium iuramentum, vt fides verbis dicentis adhibeatur: quod quandoque eſt vtile illi, qui audit.

Et ſic Apoſtolus iurauit propter vtilitatem audientium: Licitum eſt etiam iuramentum, quod ex origine, & fine ſatis, ſuperq; patet: Ex origine quidem, quia iuramentum eſt introductum ex fide, per quam homines credunt Deum habere infallibilem veritatem, & omnem cognitionem, & prouidentiam: Ex fine verò, quia iuramentum inducit ad certificandum homines, & ad dirimendum controuerſias, vt inquit Apoſtolus ad Hebr. Et omnis ait, controuerſiæ eorum finis ad confirmationem eſt iuramentum.

Iuramentum autem cedit in malum alicui, quando quis malè vtitur, ideſt ſine neceſſitate, & cauſa debita. In lib. de mendacio cap. 15. Quare D. Aug. inquit: Apoſtolus in ſuis Epiſtolis iurans oſtendit, quomodo accipiendum eſt, quod dictum eſt: Dico vobis non iurare omnino; ne ſcilicet iurando ad facilitatem iurandi perueniatur: & ex facilitate iurandi ad conſuetudinem, & à conſuetudine in perniciem decidatur. Vide eundem Diu. Patrem Auguſt. in lib. primo de Serm. Domini cap. 30. & refertur in 2. parte Decreti 2. 2. quæſt. prima, cap. ita.

Cæterum huic determinationi videtur obſtare illud, quod ſcriptum reliquit D. Io. Chryſoſt. ſuper illud Math. 5. Ego autem dico vobis, nolite iurare omnino, inter alia enim, quæ refert Doctor iſte doctiſſimus, inquit: Sit tibi timor Domini omni neceſſitate violentior: Ex quibus videtur inferre nullo modo licere Chriſtiano iurare. Huic difficultati ſatisfacientes, dicimus D. Io. Chryſoſt. non prohibere omnino iuramentum, neq; omnem iurandi neceſſitatem, quæ Dei gloriam, & proximi ſalutem, ac eius magnam vtilitatem reſpiciat, ſed dicimus eum loqui κατὰ τὴν ὑπερβολὴν, & exegerationem quandam, vt fideles quantum fieri poteſt, amoueat à iuramento, licet aliqualem etiam rationabilem cauſam iurandi haberent; vt ex hac doctrina cognoſcant fideles, ſe nunquam iurare debere, niſi teneantur ex neceſſitate, in quo caſu

iura-

Digitized by Google

iuramentum, non prohibetur. Vide D. Thom. 2.2. q. 89. art. 2. & ſequentibus, & Nau. in Manuali, cap. 12. in principio.

Cæterum poſſet quis hanc reſponſionem impugnare hac ratione, ſi Chriſtiano permittitur iuramentum modo iam dicto, in quo nam præſtat iuſtitia Chriſtianorum, iuſtitiæ Scribarum, & Phariſæorum? illis enim permittebatur iuramentum, vt putet, & tamen ad perfectiorem legem nos inuitans Saluator dixit. Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, non periurabis, red des autem iuramenta ſua Dño. Ego autem dico vobis, non iurare omnino. Ad hanc difficultatem breuiter reſpondemus, iuſtitiam Chriſtianam in hoc eccellere iuſtitiam Scribarum, & Phariſæorum, quia Chriſtianis iuramentum nō permittitur, niſi vrgente maxima neceſſitate, Iudæis autem iurare permittebatur abſq; tali neceſſitate, ne Idolorum iuramentis vterentur.

Digitized by Google

CAP. V. PARS IIII.

TRiſtatur autem aliquis veſtrum? oret. æquo animo eſt? pſallat.

Pauperes à diuitibus oppreſſos, quæ mærorem poſſint lenire, pluribus ſupra docuit Apoſtolus. Hîc fideles omnes paucis inſtruit, quid faciendum & in aduerſis, & in ſecundis.

Triſtatur aliquis veſtrum? Græcè eſt κακοπαθεῖ idest, mala patitur, *oret*; inter cæteros enim orationis effectus eſt illa ſpiritualis lætitia mentis, qua non ſine incredibili conſolatione ipſa mens afflicti perfunditur, à moleſtijsq; eximitur: Et ideo dicebat D. Auguſtinus de orationis fructu pretioſiſſimo Serm. 22. ad Fratres. Ecce Hieremias confortatur in carcere, Daniel inter Leones, exultat tres Pueri in fornace tripudiant, Iob in ſterquilinio triumphat, Paradiſum de cruce Latro inuenit, Suſanna inter ſenes defenditur, Stephanus in cœlum ſuſcipitur, & inter lapidantes pro Saulo exauditur.

Mala, quibus conflictatur aliquis, peccata quoq; poſſunt intelligi, quibus ille releuari cupiens, ad orationem confugiat, illudq; Prophetæ proferat. Sana Domine animam meam, quia peccaui tibi. Dubitatio parui momenti nobis hoc in loco ſe offert; cum enim dicat Saluator noſter. Math. quinto.

Beati,

Beati, qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur; Et Eccleſiaſt. 7. aſſerat. Cor ſapientũ eſſe, vbi triſtitia: Et melius eſſe ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij, rationi conſonum eſſe videtur, vt triſtia lętis prę-feramus, nõ autem, vt ea, media oratione, declinemus, vt hic docet Apoſtolus. Ad hanc difficultatem tollendam, dicimus, Apoſtolum non prohibere omnem triſtitiam, ſed eam, quæ non eſt ſecundum rationis rectũ iudicium: nam quæ ſecundum rectam eſt rationem, bona, honeſta, & vtilis eſt. Vnde dicebat Apoſtolus 2. Cor. c. 2. Gaudeo, non quia contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad pœnitentiam. Vide D. Thom. 1. 2. q. 39. art. 3. *Aequo animo eſt?* Græcè εὐθυμεῖ, ideſt hilari, & bono animo eſt? pſallat, hymnis, & canticis laudet Deum, vt mens eius ad cœleſtiũ appetitum magis aſſurgat. Vel ſic, hilaris, & lætus reperit̃ aliquis veſtrũ? Diuinum illud pſalterium rectè operationis pſallat, vt ſpiritus nequam reprimat, ac demulceat, ne pacem ſuam, ac lætitiam poſſint infeſtare. Porrò hæc animi lætitia, de qua hîc loquitur Apôſtolus, dum inquit. *Aequo animo eſt?* Ex ipſa deuotione oritur, dum enim Diuinam bonitatem contemplamur, in qua deuotio pręcipuè poſita eſt, ſequitur delectatio quædam, iuxta illud Pſalm. Memor fui Dei, & delectatus ſum.

Digitized by Google

CAP. V. PARS V.

INfirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, remittentur ei. Confitemini ergo alterutrum peccata veſtra.

Varijs, & diuerſis animi doloribus oppreſſis Apoſtolus ſupra propoſuit ea, quæ lætitiam poſſunt afferre. Hic autem corporalibus laborantes infirmitatibus aliam ſalutarem medellam docet, extremam ſcilicet vnctio-ctionem. In his autem tria præſtat Apoſtolus. Primò tangit formam Sacramenti, ibi. *Et orẽt ſuper eum*. Secundò, materiam, ibi. *Vngentes*. Tertiò effectus, ibi. *Et oratio fidei, & quæ ſequuntur*.

Infirmatur quis in vobis? Hinc colligitur non eſſe vngendum aliquem, qui infirmus non ſit? etiam ſi in maximo ſit vitæ periculo conſtitutus, vt naufragans, vel capite damnatus, & dato quod capite damnatus infirmetur, non propterea eſt vngendus, quia in eo non eſt ſpes ſalutis corporis. *Inducat Presbyteros.* Dicit Presbyteros, quoniam & ſi vnus ſit tantùm, qui vngit, vtile tamen eſt infirmo, vt plures adſint orationi, quæ inter vngendum effunditur Deo. *Eccleſiæ*, vel quia debet eſſe Presbyter ab Epiſcopo ritè ordinatus, vel quia hæretici, & excommunicati, qui extra Eccle-

ſiæ vnitatem ſunt Sacramentum hoc adminiſtrare nõ poſſunt. Hinc colligitur huius Sacramenti miniſtrum eſſe Sacerdotem ex neceſſitate Sacramenti, quod & ſacroſancta Tridentina Synodus expreſsè docuit. Sess. 14. c. 3. & can. 3
Verùm hîc quiſpiam dubitare poſſet, quomodo videlicet huius Sacramenti miniſter ſit Sacerdos, & ratio dubitandi hæc eſt; Vnctio, de qua hîc Apoſtolus, eſt eadem cum illa, de qua Marcus 6. ſed illius miniſter nõ erat Sacerdos, quod ſatis patet; ergo videtur, quod neq; in hac vnctione Sacerdos ſit miniſter. Maior huius diſcurſus propoſitio eſt D. Io. Chryſoſt. Theoph. Bedæ ſuper illud Marci. Ad tollendam hanc difficultatem, neganda eſt maior propoſitio, & ad auctoritates adductas dicendum eſt, illos Patres huius fuiſſe ſententiæ, vel dicendum eſt illos Patres non ſenſiſſe illam vnctionem fuiſſe abſolutè eãdem cum noſtra, ſed in figura, quoniam iſtius figuram gerebat, vel ſecundum originem fuiſſe eandem; propterea quod hęc noſtra originem habuit ex illa: quare non ſequitur ratio in contrarium adducta. *Vngentes eum oleo*. Oliuarũ ſcilicet ab Epiſcopo conſecrato, & hoc eſt, quod dicit. *In nomine Domini*. quia debet Sacerdos non ſolum vngere in nomine Domini, ſed etiam vngere in nomine Dei ſanctificato. De neceſſitate autem huius Sacramenti materia eſt oleum oliuarum, quod etiam debet ab Epiſcopo eſſe conſecratum. An autem Papa poſſit committere ſimplici Sacerdoti olei huius

Digitized by Google

cõſecrationem, Vide Sottum in 4. ſentẽtiarũ diſtinct. 23. q. 1. art. 3. Et in eodem lib. diſtinct. 7. q. vnica artic. 3. Sequitur. *Et oratio fidei*. Quæ ſcilicet ex fide procedit. *Saluabit infirmum*. Ideſt ſanitati illum reſtituet; & quaſi ſe exponens Apoſtolus ſubiungit. *Et alleuiabit eum Dominus*, Ideſt eriget illum Deus: id autem intelligendum eſt, quando expedit ad finem principalem, ſpiritualem ſcilicet ſanitatem. *Et ſi in peccatis, &c.* Alter effectus huius Sacramenti eſt remiſſio peccatorum, venialium ſcilicet, & mortalium oblitorum. Alius effectus huius Sacramenti, qui non tangitur ab Apoſtolo eſt, quòd plurimum prodeſt ad excitandam deuotionem, & ad velocem tranſitum in cœlum: Vt autem huius Sacramenti fideles ſuſcipiant effectum, de Sacramento pœnitentiæ eos admonet Apoſtolus, ſubiungens. *Confitemini ergo, &c.*

Vide Nau. Man. c. 22. num. 13.

Ac ſi diceret Apoſtolus: Ergo cum huius Sacramenti talis, & tanta ſit virtus, vt vos infirmi participes illius eſſe poſſitis, qui peccatis grauioribus laboratis, ad confeſſionem Sacramentalem confugite.

Textus Græcus caret illa dictione, *Igitur*: Quamobrem illa verba, *Confitemini*, eſſent alterius ſententiæ principium, quibus fideles Apoſtolus hortatur ad pœnitentiam Sacramentalem, quæ nimirum quantum peccatoribus ſit neceſſaria, ex hoc perſpici poteſt, quòd

Digitized by Google

quòd ſicuti infirmus, qui vulnera ſua ſtudet abſcondere, operatur, vt interius latius extenſa putreſcant: ſic & peccator, qui delicta ſua non vult detegere, in cauſa ſibi eſt, vt in intimis lætaliter dilatentur: Nam ſicuti vulnus non oſtenſum, vt inquit D. Greg. etiam carnem ſuam putredine commaculat, ita peccatum, niſi confeſſione reueletur, ſi qua ibi ſunt bona, corrumpit.

Anima fidelis igitur, ſi quo graui morbo laboret, confeſſionis medicinam non reſpuat, qua purgari poſſit; & vt perfectè ſanetur, in magna ſeipſam afflictione excruciet: nam veræ confeſſionis ſignum non in oris cōfeſſione, ſed in afflictione pœnitentię poſitum eſt: tūc enim benè conuerſum peccatorem cernimus, cum digna afflictionis auſteritate delere nititur, quod loquendo confitetur. Circa illud Apoſtoli. *Confitemini.* Sciendum eſt, hoc nō eſſe præceptū Apoſtoli, ſed pręceptum Domini per Apoſtolum promulgatum, quod fundatur in illis verbis Saluatoris noſtri: Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittētur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt. Vide Sottum in 4. Sent. diſt. 18. q. 1. art. 1. Tanſenium in cōcordiam Euangelicam cap. 147. Vlterius adnotet prudens Lector, cum dicat Apoſtolus. *Confitemini alterutrum peccata veſtra.* Nos ſolis Presbyteris, ſiue Sacerdotibus: non autem cuilibet Chriſtiano confiteri debere, licet nullam fecerit horum mentionem: præce-

Ex D. Gr. 1. Reg. ca. 16.

dentia enim verba. *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ*. Declarant conſequentia, nec neceſſe fuit repetere illud verbum. *Presbyteris*. quia Apoſtolus loquitur fidelibus, quibus præſupponit notam eſſe legem Euangelicam confeſſionis ſolis Presbyteris faciendæ; ſenſus igitur eſt: Homines, qui abſolutione indigetis, illis hominibus confitemini, qui poteſtatem habent abſoluendi: nam vt rectè adnotauit Beda in commentario huius loci, & Vgo de Sancto Victore lib. de Sacramentis par. 14. cap. 7. illa vox, *Alterutrum*, accipiēda eſt, prout exigit conſequentia verborum ſacræ ſcripturæ. Quoniam verò huic doctrinæ de ſacramento confeſſionis obſtare videntur nonnulli Patres, inter quos eſt D. Io. Chryſoſt. & D. Auguſt. D. Chryſoſtomus enim in Homil. 2. in Pſalm. 50. ita dicit: Peccata tua dicito, vt deleas, ſi confunderis dicere alicui, quæ peccaſti, dicito quotidie ea in Anima tua non dico, vt confitearis conſeruo tuo, qui exprobret ea, dicito Deo, qui curat ea. D. verò Auguſtinus lib. 10. confeſſionum cap. 30. ſic inquit. Quid mihi eſt cum hominibus, vt audiant confeſſiones meas, quaſi ipſi ſanaturi ſint omnes languores meos? Pro ſolutione omnium prædictorum breuiter dicimus D. Io. Chryſoſtomum loqui non de confeſſione priuata, quæ fit coram Sacerdote, ſed verba facere de confeſſione publica; Vel dicat Theologus eum loqui de confeſſione, vt eſt pars ſatisfactionis, non autem

tem

Digitized by Google

tem, vt eſt confeſſio, quæ ordinetur ad Sacramentalem abſolutionem. Ad D. verò Auguſtinum dicendum eſt, eum loqui non de confeſſione Sacramentali, ſed de confeſſione peccatorum præteritorum, & per Baptiſma dimiſſorum.

CAP. V. PARS VI.

ET orate pro inuicem, vt ſaluemini: multũ enim valet deprecatio iuſti aſſidua. Helias homo erat ſimilis nobis paſſibilis, & oratione orauit, & cælum dedit pluuiam, & terra dedit fructum ſuum.

Tria præſtat Apoſtolus in hac 6. parte capitis.

Primò, fidelibus, vt pro inuicem orent, præcipit.

Secundò, orationis neceſſitatem oſtendit, ibi. *vt ſaluemini.*

Tertiò, illius vim, & efficaciam demonſtrat illuſtri exẽplo, ibi. *Helias homo erat.*

Et orate pro inuicem. Nos orare pro inuicem Apoſtolus iubet, vt dilectionis præceptum opere impleamus: ſiquidem delectionis, & Charitatis ratio poſtulat non ſolum nobis, verùm etiam alijs bona exoptare, & cõſequenter orare. Quapropter D. Io Chryſoſt. inquit. Pro ſe orare neceſſitas cogit, pro altero autem Charitas fraternitatis hortatur: dulcior eſt autem oratio ante Deum, non quam neceſſitas tranſmittit, ſed quã Charitas fraternitatis commendat. Et D. Greg. Pre-

ces

Digitized by Google

ces noſtræ, ait, tanto celerius in Dominicæ pietatis aurem ſubleuantur, quatenus viciſſim pro nobis fuſas Charitatis ardor excitauit.

Sequitur. *Vt ſaluemini*. Hùc ſpectat illud D. Chryſoſtomi. Vitæ æternæ, & ſalutis conciliatrix eſt oratio. Vnde Theodoretus in Hyſtoria religioſa dicit ſãctos heremi Patres ſolitos eſſe dicere, quòd Medici diuerſis ægritudinibus varia medicinarum genera, & pharmacha habent: at verò omnibus ægritudinibus, & totius corporis infortunijs, vna eſt medicina, nempe oratio. Ex hoc loco, & multis ſcripturæ luce clarius conſtat orationem fidelibus eſſe neceſſariam, non quidem vt immutetur diuina prouidentia, vt nonnulli sẽſerunt hæretici, ſed vt fiat illud, quòd ab æterno non aliter ſtatuit Deus ſe facturum, niſi propter orationes noſtras, quas ab æterno præuidit.

Circa illud Apoſtolicum dictum. *Et orate pro inuicem, vt ſaluemini*. Duplex oritur dubium, vnum eſt quomodo præcipiat Apoſtolus pro inuicem orare, vt ſalutem conſequi poſſimus; nam cum oratio ſit quædam petitio, quæ autem petimus à Deo, ſperamus obtinere ab eo, ſequitur, quòd alijs ſalutem ſperare valeamus, id autem repugnat virtuti ſpei, de cuius ratione eſt, quòd aliquis ſibi ſperet. Spes etenim ſolius eſt boni ardui ad ſe pertinentis.

Ad hanc difficultatem breuiter reſpondentes dicimus, ex Doctrina D. Thom. 2.2.q.17.art. 3. abſolutè loquendo

quendo, ſpem eſſe ſolius boni ardui ad ſe pertinentis, tamen præſuppoſita vnione amoris ad alterum, qui ex Charitate conſideratur, vt vnus cũ operante, poteſt quis alteri ſperare ſalutem. Quapropter, vt ſic ſalutẽ alijs ſperantes, pro illis oramus. Neq; huic reſponſioni officit, quòd Eruditus obijcere poteſt, peccatorem ſcilicet non poſſe ſperare alteri ſalutem, neq; ſimiliter iuſtum peccatori, & conſequenter nec pro illo orare, quoniam non ſunt vniti per amorem, nõ officit inquã hæc inſtãtia: nam ſicut peccator innixus gratię, & meritis poſſibiliter futuris ſperat ſibi, ſic reputat ſibi vnũ, & vnitũ proximũ vnione quadã poſſibili, & hoc ſufficit ad ſpem informem. Similiter & iuſtus vnit ſibi peccatorem per affectum Charitatis, & conſiderat eum, vt vnum ſibi in potentia ex parte ipſius peccatoris.

Altera difficultas eſt, quo pacto verificetur, quòd mutuis precibus ſalutem conſequamur; nam cum ſalus eſſe non poſſit, niſi per gratiam gratum facientem, ſequitur ex hac Apoſtoli ſententia hominẽ poſſe precibus ſuis alteri mereri gratiã primã, quod repugnat illi Ier. 15. Si ſteterint Moyſes, & Samuel corã, me nõ eſt Anima mea ad populũ iſtũ: Ad tollẽdã hãc difficultatẽ ſciẽdũ eſt, duplex eſſe meritũ, cõdigni videlicet, & cõgrui.

Meritum cõdigni vocatur illud, quod licet innitatur gratiæ, & miſericordiæ acceptantis, eſt iuſtũ, & cõdignũ ad præmium futurum; Meritum congrui eſt, quod non innititur iuſtitiæ, ſed congruentiæ.

His

His poſitis duæ ponuntur concluſiones, quarum prima eſt, Homo iuſtus (niſi ſolus CHRISTVS) non poteſt de condigno alteri mereri primam gratiam, quare neque ſalutem. Huius ratio eſt; quoniam opus humanum habet rationem meriti de condigno ex vi motionis diuinæ, vnuſquiſq; autem homo mouetur à Deo per donum gratiæ, vt ipſe perueniat ad vitam æternã; quare meritum condigni extra hanc motionem non ſe extendit, & ſic de condigno non meretur alteri homo gratiam gratum facientem.

Secunda concluſio eſt; Homo iuſtus poteſt alteri mereri primam gratiam de congruo; quia enim in gratia cõſtitutus adimplet Dei voluntatem, congruum eſt ſecundum amicitiæ proportionem, vt Deus adimpleat hominis voluntatem in ſalutem, alterius; licet quandoq; poſſit habere impedimentum ex parte illius, cuius aliquis Sanctus iuſtificationem deſiderat, & in hoc caſu loquitur auctoritas in contrarium adducta. Vide D. Thom. in 1. 2. q. 114. art. 6. & in primam Timot. 4. lect. 2. Doctiſſimum Medinam in primam 2. loco citato; ibi enim multa lectu digna habet, quæ plurimũ huic rei deſeruiunt. *Multum enim valet deprecatio iuſti aſſidua*. Dicit aſſidua, quoniam referente D. Greg. Deus vult rogari, vult cogi, vult quadam importunitate vinci. Verùm hoc D. Gregorij dictum piè, & fideliter exponendum eſt, ne quis incidat in errorem illorum, qui aſſerebant medijs orationibus flecti, & im-

Tom. 2. ſuper 6. pſa. Pœnit.

mutari

Digitized by Google

mutari diuinam prouidentiam. *Et oratione orauit.* Hæc eſt figura, quæ Græcè ταυτολογία, Latinè eiuſdem ſermonis iteratio nuncupatur. *Et rurſum orauit, & pluuiam impetrauit.* Hîc anima fidelis doceatur, quod non ſolum, quæ animi, ſed quæ corporis, & externa bona ſunt, à Deo auctore poſtulare oportet: quare redarguendi ſunt illi, qui vel fortunæ, aut induſtriæ ſuæ bona temporalia accepta ferunt. Quid autem nobis deſignat, Heliam in monte orare, & pluuiam impetrare, niſi Animam deuotam, quæ in monte orare, & pluuiam impetrare dicitur, quando in Chriſtum credens, Chriſtumq; deſiderans gratiæ cœleſtis irrigationem impetrat, quam petit ab illo, quare ſequitur. *Et terra dedit fructum ſuum.* Apoſtoli ſenſum myſticè nobis accipientibus, quid aliud ſignificat ſterilitas terræ, niſi Animæ indeuotionem? quæ adeò ſicca eſt, vt in ea non ſit humor compunctionis, quæ poteſt dicere illud Prophetæ: Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi; pluuia verò eſt compũctionis gratia. Si ergo Anima propter peccata ſua ſic arefacta ſit, vt non poſſit ſua, nec aliena lugere peccata, & clauſũ ſit ei cœlum, ideſt ſubtractum internæ gratiæ beneficium, confugiat ad domum orationis, dicens illud Ioelis: Anima mea quaſi area ſitiens imbrem ſuſpexit ad te.

Pſal. 142.

Ioel. 1.

CAP.

CAP. V. PARS VII.

FRatres mei, ſi quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum, ſcire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit Animam ſuam, & operit multitudinem peccatorum.

Lex naturalis nos edocet, vt ſi vnum membrum ſit debile, vel infirmum, alia illud adiuuent, vt inquit Apoſtolus ad Corint.

Ad hoc reſpiciens Apoſtolus vnius corporis myſtici mēbra, fideles ſcilicet, maximo propoſito præmio inuitat, vt qui moribus, & doctrina cęteros antecellunt, errantes ad viam veritatis adducant. Nullum namq; munus homini magis proprium eſt, quàm ſua bona communicare cum alijs, plurimumque vtilitatis, & commodi ex ſe velle profectum: Qui enim ſibi viuit, cæteros negligens, & vita eius ſuperuacanea eſt, & ipſe ſuperfluus, nec homo generis noſtri exiſtimandus eſt. Hinc optimè dicebat D. Io. Chryſoſt. Hæc eſt regula perfectiſſimi Chriſtianiſmi, hoc eſt decretum exactiſſimum, & accuratiſſimum, hoc eſt ſummum faſtigium, ea quærere, quę in commune conferunt; nihil enim æquè poteſt facere imitatorē CHRISTI, atq; curā proximorū. *Veritatem.* Hic intellige æquitatem, & iuſtitiam, vt eſt generalis virtus, quę alio nomine bo-

In 1. ad Cor. Epiſ. Hom. 25. circa finē.

nitas

nitas vitæ nuncupatur; Nam Hebrȩorum more ſæpe veritas ſic accipitur: quomodo etiam ſumitur in oratione Ezechiæ Prophetæ dicentis. Obſecro Domine, memẽto quȩſo, quomodo ambulauerim coram te in veritate. Et in 2. Canonica Beati Ioannis dicentis. Gauiſus ſum, quoniam inueni ex filijs tuis ambulantes in veritate, & rurſus: Maiorem gratiam his non habeo, cũ audio, filios meos ambulare in veritate, Sequitur. *Et conuerterit quis eum.* Quoniam mortales haud vna mentium ægritudine laborant, ac ſic á veritate multipliciter errare contingit: indubia res eſt, impoſſibile eſſe vno modo occurrere peccantibus, idcirco debet ille, qui fratrem peccantem cupit ad frugem corrigere, eius ſaluti opportuna adhibere remedia, vel exhortando, vel increpando, vel arguendo, vel obſecrando, illud Apoſtoli præ oculis habens: Argue, obſecra, increpa in omni doctrina, & patientia. Vide D. Proſperum in lib. 2. de Vita contemplat. cap. 5. *Scire debet.* Videat prudens Lector, quã ſit vtilis fraterna correctio peccatoribus, vt conuertãtur. Et ſaluabit, inquit, Animam eius a morte. 2 Timot. 4

Vniuerſam ſubſtantiam eius diſtribuat homo in alendis pauperibus, tradat corpus ſuum, vt ardeat, nihil eſt in comparatione illius, qui fratrem peccatorem conuerti faciet ab errore vitæ ſuæ: Quapropter optimè Plato libro decimo de Legibus circa finem ait, quaſi legem ſtatuens, vt ſi quis eſſet in carcere

Digitized by Google

propter peccatum contra Deum adducerentur ad illum viri probi, & ſapientes, qui hortarentur illum ad pietatem. Similiter & Ariſtoteles 3. Ethic. c. 3. dicebat quòd non ſoluenda eſt amicitia, quando alter amicorum deliquerit, niſi fuerit incorrigibilis, ſi verò corrigibilis eſt, magis ferēdum eſt auxilium admonitionis, quàm pecuniæ, ſi temporaliter egeret. Sequitur text.

Et operit multitudinem peccatorum. Qui peccatorem reducit ad meliorem frugem illi, & ſibi plurimum proficiet, illi quidem, quoniam ſaluabit animam eius, ſibi verò, quia redimet peccata ſua, & laudem à Deo conſequetur. Hic enim erit ille ſeruus, qui geminata talēta reddet, à Dominoq; laudabitur, atq; ad æternam remunerationem intromittetur: cum ei voce Dominica dicetur: Euge ſerue bone, quia in pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui.

Sed videndum eſt, quonam pacto conuerti faciens fratrē peccantem, multitudinem operit peccatorum, cum per Charitatem, & veram pęnitentiam, quibus homo iuſtificatur, deleatur peccatum. Huic quæſito ſatisfacienres, dicimus hominem, qui erga proximum hoc pietatis officio perfunctus fuerit, multitudinem peccatorum operire quoad pœnam ſi Deo Charitate coniugatur; ſi verò in mortali ſit, multitudinem peccatorum operire dicimus in hoc ſenſu, quoniam per hoc miſericordiæ opus forſitan diſponetur ad hoc, quod

pœni-

Digitized by Google

pœniteat aliquando. Vnde dicebat D. Proſper lib. 3. De vita contempl. cap. 28. Quis non miſericordẽ ſibi Deum facit, qui miſericors erga laborantes, vel errantes extiterit?

Hæc ſunt, quæ habuimus in expoſitione Epiſtolæ Beati Iacobi Apoſtoli ad laudẽ Dei, Beatæq; Virginis, eiuſdemq; Sanctiſs. Apoſt. & Sanctorum omnium: omnia dicta iudicio Sãctæ Matris Eccleſię Romanæ ſubmittentes, & quicquid minus peritè, aut parum cautè fortè poſitũ eſt, emẽdari cupiẽtes iuxta cap. hęc eſt fides 24. q. 7. Si vero aliquid boni adſit, Deo Opt. M. gratiæ agendæ ſunt, à quo cuncta bona procedunt.

FINIS.

ERRATA.

Corrige Pagina 8. Linea 16. conformet 30. 27. quis non tribulari velit? Quis non maledici. 41. 23. Decipies. 44. 19. afficitur 64. 11. deliciæ. 69. 19. vt. 90. 17. laberetur. 132. 15. συναθροισμός. 152. 15. dicentis. 164. 8. Zelotypus. 14, prolatum. 172. 27. per quod. 187. 3. quin potius. 196. 23. terra. 197. 17. vt. 204. 21. ſi dum męrore.

Series Cartarum.

✠ A B C D E F G H I K L M N O.

Omnes ſunt Duerniones, præter O quæ eſt ternio.



PARMAE, Ex Officina Eraſmi Viothi.
M DC V.

Superiorum permiſſu.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google